

ISKOLÁINK — NEVELŐINK

A BARANYA MEGYEI ÉS A PÉCS VÁROSI TANÁCS
VÉGREHAJTÓBIZOTTSÁGAI OKTATÁSI OSZTÁLYAINAK

TÁJÉKOZTATÓJA

PÉCS, 1956 ÁPRILIS

ISKOLÁINK — NEVELŐINK

**A BARANYA MEGYEI ÉS A PÉCS VÁROSI TANÁCS
VÉGREHAJTÓBIZOTTSÁGAI OKTATÁSI OSZTÁLYAINAK**

TÁJÉKOZTATÓJA

PÉCS, 1956 ÁPRILIS

Az iskolai pártszervezetek főbb feladatai

A Párt Központi Vezetőségének határozata alapján iskolai pártszervezeteinknél is megtörtént a régi pártvezetőségek beszámoltatása végzett munkájukról, és egyben az új vezetőségek megválasztása. Sok helyen a régi vezetőség tagjait — jó munkájuk elismeréseként — ismét beválasztották a vezetőségbe, de több iskolánál új, harcosabb és rátermettebb elvtársakkal erősítettük meg pártszervezeteink vezetőségét. A követelmény most már az, hogy az újonnan megválasztott vezetőségek irányításával új, pezsgő élet induljon meg iskolai pártszervezeteinknél, és maradéktalanul töltsék be jellegüknek megfelelő hivatásukat.

A főbb feladatok megjelölése előtt szükségesnek látszik rögzíteni azt, hogy az iskolai pártszervezetek hivatali jellegűek. Az ilyen pártszervezetekről a Szervezeti Szabályzat X. fejezete a következőket határozza meg: „A hivatali és az intézményi pártszervezetek nem ellenőrizhetik a hivatali, intézmény vezetőjét és vezetőségét, mivel e szerveknek sajátos feladataik vannak: azonban a munkában tapasztalt hibákról szóló észrevételeiket és a munka megjavítását elősegítő javaslatokat kötelesek a hivatal, intézmény vezetője elé, szükség esetén a felsőbb pártszervek elé terjeszteni. A hivatal és az intézmény vezetőjét, vezetőségét a megfelelő magasabb pártszervek ellenőrzik.“

Ezek után nézzük meg, melyek iskolai pártszervezeteink legfőbb feladatai, és milyen módszerekkel oldhatják meg legeredményesebben a feladataikat.

1. A párttagok és a pedagógus kollektíva rendszeres nevelése.

A pártszervezet vezetősége, az egész tagság ismerje meg a közösségi nevelés alapvető kérdéseit és ezen belül a pedagógus kollektíva kialakításának elvi és gyakorlati kérdéseit. A pártszervezet, az iskola állami vezetőivel karöltve találjon módot arra, hogy a közösségi nevelés irodalmát, szovjet és magyar munkákat megismerve, saját jó tapasztalataikat is felhasználva tudatosítsák a pedagógus kollektíva megszervezésével, működésével kapcsolatos elvi kérdéseket.

Igen komoly hiányosságok mutatkoznak még pedagógusainknál a kommunista erkölcs ismeretében, de főként annak gyakorlati életben való élése, megvalósítása terén. Ennek megszüntetése érdekében foglalkozzanak a kommunista magatartás, a kommunista élet, helytállás, példamutatás, életjárás kérdésével. A napi életből vett példákon keresztül nevelje a pártszervezet tagjait és a kommunisták a pártonkívülieket. Pl. folytassanak pártos szellemben vitát arról, hogy egy-egy konkrét esetben milyen magatartás, milyen hang használata helyes, stb.

Alakítsák ki a pártszervezetben belül, majd pedig ezen keresztül az egész tanterületben a pártos kritika-önkritika szellemét. Bátran bíráljanak a kommunisták, de ugyanakkor mindig legyen erkölcsi alapja szavuknak, példamutatásukkal, helytállásukkal segítsék az iskola igazgatója által megjelölt feladatok maradéktalan megvalósítását. Hogy a bírálat, és különösen az alulról jövő bírálat valóban olyan szélesen kibontakozhassék, ahogy azt a párt megköveteli, annak az a feltétele, hogy az iskolai pártszervezetek erélyesen elejét vegyék még a kritika elfojtására irányuló legcsekélyebb kísérletnek is.

2. A pedagógusok ideológiai fejlődésének biztosítása.

Biztosítsák pártszervezeteink a párt ideológiai és politikai befolyásának érvényrejtését, és érjék el, hogy az iskolai légkör az eddiginél sokkal politikusabb, sokkal pártosabb legyen. Ennek elérése érdekében tartsanak magasszínvonalú előadásokat, egy-egy kevésbé tisztázott elvi-politikai kérdésnél ankétot, vitát is rendezhetnek. Rendezzenek nyílt pártnapokat. A cél az legyen, hogy politizáljanak pedagógusaink, és helyesen politizáljanak. Ügyeljenek arra, hogy a pártszervezet által megtartott különböző aktívákon, népnevelő-értekezleteken, agitációban, propaganda-munkában az elméleti problémák megvitatását mindig kapcsolják össze a konkrét nevelési feladatokkal, az egész pedagógiai folyamat megszervezésével. Ezen keresztül lehet biztosítani a tantestületek politikai egységének kialakítását, mely alapját képezi az egységes pedagógus közösségnek.

Legyen gondja pártszervezeteinknek a pedagógusok állandó ideológiai oktatására, továbbképzésük segítésére, támogatására. De gondoljamak azon pedagógusokra is, akik jelenleg ideológiai oktatáson nem vesznek részt. Lássák el ezen nevelőket tanácsokkal, önképzésüket illetően, vonják be őket politikai vitákba, és ne engedjék, hogy teljesen magukra maradjanak e tekintetben. Legyen pártszervezeteinkben kezdeményező szellem a legújabb párt- és politikai események feldolgozásában, magyarázatában, és folyamatosan vértézzék fel a párttag, de a pártonkívüli pedagógusokat is az ellenség minden kártevő támadásaival szemben.

3. A marxizmus-leninizmus szellemében folyó oktató- nevelőmunka elősegítése.

A jelen tapasztalat az, hogy a marxizmus-leninizmus tételei még nem váltak kellőképpen a nevelők énjévé, így azt a napi munkájukban sok esetben nem is tudják meggyőzően megvalósítani, alkalmazni. Az állami irányító szervek egyre nagyobb figyelmet szentelnek az órán folyó marxista—leninista világnézetű nevelésnek, és ebben őket, valamint a pedagógusokat a pártszervezeteknek állandóan segíteniük kell. Különösen sokat tehetnek az iskolai pártszervezetek annak érdekében, hogy egy-egy szak pedagógusai megvitassák a tantárgy tanításában lehetséges és szükséges világnézetű nevelés módszereit. Természetesen ügyelve e viták során arra, hogy az ideológiai, világnézetű nevelést ne szakítsák el az ifjúság politikai nevelésétől, hogy a tanítási órák politikailag élesek, hatékonyak legyenek. Félreértés ne essék, itt nem a párt által is elítélt „átpolitizálás”-hoz való visszatérésről van szó, hanem arról, hogy a tanítási órán a nevelők ne csak kifejtsék a helyes, tudományos ismereteket, álláspontot az adott kérdésben, hanem egyszersmind meggyőződéstől átfűtötten harcoljanak a tudománytalan, idealista nézetek, magyarázatok ellen, továbbá arról, hogy ne csak elsajátíttassák a tanulókkal az ismereteket, hanem készítsék őket állásfoglalásra is. Győzzék meg pártszervezeteink a pedagógusokat arról, hogy nincs politika-mentes tantárgy, politika-mentes óra, — a hűvös, állásfoglalás nélküli tanítás is politika!

4. Pártépítési munkák.

Iskolai pártszervezeteink pártépítési tevékenysége még nem kielégítő. Lassan halad pedagógusaink között a tag- és tagjelölt felvétel. Eppen ezért helyes, ha a pártszervezeteink konkrét tervet dolgoznak ki arra nézve, hogy milyen módon, és kikkel kívánják taglétszámukat növelni. Vizsgáljuk meg nevelőtestületünk tagjait, és az arra érdemes pártonkívüli pedagógusokkal foglalkozzanak olyan irányban, hogy azok kérjék felvételüket a párt tagjelöltjei sorába. Különös gondot fordítsanak a fiatal pedagógusokkal, segítsék őket kezdeti nehézségeikben, neveljenek belőlük jó utánpótlást, erősítést az iskolai pártszervezet számára.

5. Az ifjúsági szervezet irányítása és segítése.

Az ifjúság kommunista nevelését nem lehet csak a tanítási órákon megoldani. Eppen ezért arra kell törekedni, hogy az iskolai élet, az iskolai munka egészét át-

hassa a pártos, politikusszellem. Ennek kialakításában rendkívül nagy szerepe és jelentősége van az iskolai ifjúsági szervezeteknek.

Iskolai pártiszervezeteink az ifjúsági szervezetekben, elsősorban a párt ifjúsági tömegszervezetét lássák, és ez mutatkozik meg a velük való törődésben is. Lássák meg az ifjúsági mozgalom írásai emberförmálóját, politikai jelentőségét, és érzék meg azt, hogy erős ifjúsági szervezet nélkül nem lehet eredményes szocialista nevelőmunkát végezni. Ennek tudatában törődjenek az iskolai úttörő- és DISZ-szervezetekkel, segítsék kialakítani a szervezetek politikai arcúlatát. Ne csak szervezetet, intézményt lássanak az ifjúsági szervezetekben, hanem valóban a mi szocialista ifjúságunknak kovácsműhelyét, és minden tudásukkal, mozgalmi tapasztalatukkal járuljanak hozzá munkájának sikeréhez, tevékeny, állandó törődéssel mutassák meg szeretetüket a mi új fiatalágunk iránt.

6. Az ellenséges nézetek, megnyilvánulások, és a klerikus elleni harc.

Elég gyakori még iskoláinknál, pedagógusainknál a burzsoá, kispolgári, klerikális nézet, megnyilvánulás, sőt itt-ott nacionalista, sovinszta megnyilvánulásokkal is találkozunk.

Iskolai pártiszervezeteink fordítsanak fokozott gondot az ellenséges nézetek, megnyilvánulások és a klerikális reakció elleni harcra, nemkülönböztetve az osztályharc kérdésére. A helyzetet, a jelenségeket, a klerikális reakció befolyását a pedagógusokra a legtöbb pártiszervezetünk jól ismerik, a hiba azonban ott van, hogy még mindig sok helyen csak adminisztratív eszközökkel harcolnak ellene és megfélemlítik az elméleti, politikai eszközök helyes használatáról. A téves és ellenséges pedagógiai nézeteket a legfontosabb nevelés-elméleti kérdések széleskörű megvitatásával, hatékonyabb pedagógiai útmutatással küzdjük le, az idealista, klerikális nézetek és befolyás ellen pedig a tudományosan megalapozott ateista propaganda eszközével harcoljanak elsősorban pártiszervezeteink.

E felvilágosító, meggyőző munka éltarcsói a pártiszervezet irányításával a kommunista pedagógusok legyenek. De ne csak a pedagógus kollektíva felé irányuljon a tevékenységük, hanem a szülők felé is. Kommunista pedagógusaink példamutatásával, meggyőző és felvilágosító tevékenységével, valamint a hatékony ideológiai-politikai nevelő munkával éréjk el pártiszervezeteink, hogy egyre több pedagógus és szülő álljon a mi oldalunkon, és egyre több pedagógus vegyen részt mellettünk az osztályharcban, elsősorban az iskolában, de az iskolán kívül is.

7. A politechnikai képzés megvalósításának elősegítése.

A Központi Vezetőség 1955. novemberi határozatából adódó igen fontos központi feladata iskoláinknak az ifjúság műszaki gondolkodásra, érdeklődésre nevelése, a politechnikai képzés megvalósításának előkészítése.

A MT és OM, a KPTI, komoly erőfeszítéseket tesznek a mi iskoláinkban megvalósítható és megvalósítandó politechnikai képzés elvi, tartalmi és módszertani kérdéseinek kidolgozására. Az iskolákban már megindultak bizonyos helyes kezdeményezések a politechnikai képzés elemeinek kibontakoztatására. Iskolai pártiszervezeteink támogassák, segítsék ezeket a kezdeményezéseket, keressék a helyi lehetőségeket, hogy az iskolák közelebb kerüljenek a termeléshez, kapcsolatot tudjanak létesíteni magyüzemekkel, szocialista szektorokkal, hogy hozzájussanak mezőgazdasági kísérleti területhez, stb.

8. Egyéb fontos feladatok.

Az iskolai és iskolán kívüli munka igen sokrétű és szerteágazó feladatokat ró a közoktatás dolgozóira. Általánosságban elmondhatjuk, hogy nem lehet a szerteágazó munkának egyetlen mozzanata sem, ahol ne találkoznánk fontos tennivalókkal, iskolai pártiszervezeteink számára. E cikke keretei nem adnak lehetőséget arra, hogy iskolai pártiszervezeteink valamennyi feladatát felemlítsük, tehát csak a legfontosabbakra szorítkozunk, és sorolunk még fel közülük néhányat: az iskoláztatási munkák, mun-

kaerőgazdálkodási feladatok, kádemunka, társadalmi munka, iskolai ünnepélyek, kulturális rendezvényeken való részvétel szervezése, segítése, irányítása, stb.

A fentiekben rögzítettük iskolai pártszervezeteink számára a legfőbb feladatokat. Természetesen elképzelhetetlen az, hogy iskolai pártszervezeteink az itt megjelölt főbb feladatok mindegyikét egyszerre tudják megvalósítani. Az a helyes, ha pártvezetőségeink alapos körülményekintéssel mérlegelik saját intézményük helyzetét, a párttagság bevonásával elemzik az iskola oktató-nevelő munkájának problémáit, és így határozzák meg a legfontosabb tennivalókat. Ugyanakkor határozzák meg a politikai nevelőmunka eszközeit és módszereit is — itt hangsúlyozzuk, hogy nem hivatali, iskolai ügyviteli módszerektől van szó — melyek fokozhatják az oktatás-nevelés eredményeit az adott intézménynél. Ilyenek: az iskolai munka kiváló tapasztalatainak az elterjesztése: termékeny viták kezdeményezése, melyek az oktatás-nevelés tartalmi problémáinak feltárását segítik elő; az oktatásban mutatkozó formalizmus elleni harc; helyes, egységes állásfoglalás kialakítása elsősorban a kommunisták között, stb. Vagy, a pártvezetőség tagjai, esetleg a pártvezetőség megbízásából egy-egy arra érdemes és rátermett kommunista pedagógus pártmegbízatlaként tanulmányozza a tanítási órák és egyéb foglalkozások eszmei-politikai színvonalát, esetleg a pedagógusok társadalmi munkáját, munkavállalási készségét, vagy egyéb mást, és adjon számot taggyűlésen, aktíva-értekezleten megfigyeléseiről, megállapításairól. Az ilyen beszámolók, és az ezek nyomán kialakult tartalmas viták után szülessenek meg azok a jó határozatok, melyek konkrétan megmutatják a szervező és nevelőmunka tennivalóit.

A nevelőtestületek legfelsőbb szervét, a tantestületi értekezleteket, nevelési értekezleteket tegye az iskolai pártszervezet a maga számára fórummá. Ezen értekezletekről ma még legtöbbször hiányzik az igazi párttitkár alakja. Jelenjen ez meg, mégpedig úgy, hogy ne húzódjék meg az ismeretlenség homályában, és ha felszólal, ne csak szerényen a saját dolgairól, osztályáról beszéljen. Álljanak ott a mi párttitkáraink felkészülten a tagság és a pedagógusok megbízottjaként. Jelöljék meg határozottan a feladatokat, hangoztassák a párt követelményeit, számoljanak be a pártszervezet nevében arról, mit végeztek eddig és mit vállalnak az új feladatokból a kommunista pedagógusok. Ehhez jó előre ismerjék az értekezlet napirendjét, az igazgató referátumát, és beszéljék meg a pártvezetőséggel, sőt fontosabb kérdésekben az egész tagsággal is a tennivalókat, vállalásaikat.

Befejezésül hangsúlyozzuk azt, hogy iskolai pártszervezeteink itt megjelölt feladataikat politikai, irányító szerepüket csak akkor teljesíthetik maradéktalanul, ha nem „elkülönülten“ működnek, hanem az iskolai ifjúsági szervezetet és a szakszervezetet is bevonják a munkába, ugyanakkor szilárd támaszt keresnek és találnak bennük. Sőt látnunk kell azt is, hogy az iskolai pártszervezetek nem maradhatnak az iskola falai között, hanem elő kell segíteniök a pedagógusok — elsősorban a kommunista pedagógusok — és a dolgozó nép közötti szoros kapcsolat kialakítását. A megvalósítás útja: a népnevelő munka, széleskörű szülői aktíva létrehozása, és nem utolsósorban szoros kapcsolat kiépítése és tartása az illetékes területi pártszervezettel.

Ezekben jelöltük meg iskolai pártszervezeteink legfontosabb feladatait, és adtunk néhány módszert a feladatok eredményes megoldásához. Iskolai pártszervezeteinken a sor, hogy ezt munkájukban felhasználva, teendők jó elvégzésével biztosítsák pártunk közoktatáspolitikájának érvényesülését.

Gábriel József.

Szülői értekezletek a szülők nevelése szolgálatában

Szocialista államunk hatalmas feladatok elé állította iskoláinkat. Az iskola ezeket a feladatokat a szülői ház szoros kapcsolatával tudja csak eredményesen megoldani. Az iskola és a szülők kapcsolatának megteremtése, illetőleg elmélyítése nem kizárólag a családlátogatásokban, rendezvényekben merül ki, hanem e kapcsolatok folytatásai a szülői értekezletek, melyek témái az iskola és a szülői ház között fennálló szakadékok áthidalását szolgálja.

E fontos cél érdekében iskolánk szép és komoly munkát végzett már abban az időben is, midőn még szorosan vett munkaközösségről nem is beszéltünk. A szülői ház és az iskola jó kapcsolatának bizonyosságai a szülői értekezleten megjelentek nagy száma. Ez utóbbiak alkalmával iskolánk falai szűknek bizonyulnak.

Beszámolókon kívül ezek az értekezletek olyan utakat világítanak meg, melyek eddig járhatatlanok voltak a szülők nagy részének tájékozatlansága miatt. Témái kiválasztásában gondot fordítunk arra, hogy megismerkedjenek a szülők a nevelés helyes alapelemeivel, azok módszereivel. Rámutatunk szocialista államunk iskolapolitikájára, megvilágítjuk a múlt rendszer osztályjellegű nevelése és a szocialista nevelés közötti lényeges különbséget. Feleletet adunk azokra a kérdésekre is, melyekre a helyes megoldási módot egyedül nem találták meg. Szüleink mindinkább belátják, hogy gyermekeik boldogulása, szebb, jobb életének előmozdítása, illetőleg elérése szempontjából az ő részvételükre szükség van. Mindinkább felszámoljuk azt a nézetet, hogy a nevelést kizárólag az iskola feladatának tekintse, vagy a másik és nem kevésbé helytelen felfogást, mely szerint nevelést a család magának sajátítja ki. Nem egyszer döböntek rá a szülők, hogy azok az eljárások, melyeket eddig alkalmaztak, gyermekeik szempontjából többször károsak. Pl. a büntetéseknel alkalmazott testi fenytés, stb. Belátták a szülők, hogy az általuk alkalmazott gyakori ilyenfajta büntetés bizony öncélú volt, mert saját maga haragját, türelmetlenségét vezette le csupán, de gyermekének ártott azáltal, hogy malkaccsá, zárkózóttá tette, melyhez hozzájárult az a sajnálatos körülmény is, hogy szinte érzéketlenné váltak az iskola keretén belül alkalmazott fegyelmi eljárásokkal szemben. Tanáccsal szolgáltunk, hogy milyen természetű büntetéseket alkalmazzon inkább a szülő.

Szülő értekezleteinken rávilágítunk a jó és a rossz tanulókkal kapcsolatos szülői álláspontok helytelen voltára, mert a szülőknek a viselkedését nem a bizonyítványhoz, illetőleg nem kizárólag a bizonyítványhoz kell mérni, hanem ahhoz, hogy „mitől” jó, vagy rossz tanuló a gyermek. Rossz tanulással kapcsolatban közösen kerestük az okokat, és ezeknek a megszüntetésére határozatokat hoztunk, illetőleg fogadtunk el.

Az egyébként jó tanuló gyermek egy, vagy más tárgyból kapott gyengébb osztályzata miatt a szülők részéről nem egyszer elégedetlen hangot hallunk. Ezeknek a szülőknek megmagyaráztuk, hogy ez azért van, mert a tehetséges emberek sem mindenben egyformán tehetségesek, hanem mindenki számára vannak tudnivalók, melyeket még nagy fáradsággal sem tudnak elsajátítani. Nem szabad elfelejteni, hogy senkinek sincs mindenféle tudnivalóra egyformán kedve. Amelyik gyermek egy, vagy két tárgyból nehezebben boldogul, amikor a többivel egészen jól halad, akkor annak mindig az az oka, hogy minden tehetsége mellett ebben kevésbé tehetséges. Nincs haszontalanabb túlzás, mint arra kényszeríteni az ilyen gyermeket, hogy abból is annyira vigye, mint a többi tantárgyból. Az ilyen gyermeknelnél önbizalmuk fokozásával érhetjük el a jobb eredményt. Így egyszerűen megvilágítva a dolgokat, elérhetjük azt, hogy szüleik eddigi nézetét megváltoztassuk.

Szóba kerültek szülői értekezletek alkalmával az iskolán kívüli elfoglaltságok is. Több szülő erre vonatkozóan tanácsunkat kérte. Megvilágítottuk azt a sajnálatos tényt, hogy nem ritkán mily súlyosan vétenek gyermekeik egészsége ellen, mikor külön tanulnivalókkal kitöltik azt az időt, amit az iskolai elfoglaltság pihenésül, üdülésül meghagyott. Kétségtelen, hogy ilyen sok tudnivaló részben hasznos, de részben szükséges is azon kívül, amit az iskolában tanulnak. Értelmes, tehetséges gyermekeket jó

dolog és elterjedt szokás is nyelvekre, zneére, stb. taníttatni, és felesleges bizonyítani, hogy ezeknek mennyi hasznát vehetjük később. Csak az egészséggel nem ér fel semmi-féle tudomány, művészet. Mindezekre csak annyi időt fordítson a gyermek, amennyit kimerültség nélkül bír. Aki az iskola kötelező munkáját nehezen végzi el, az ne tanuljon az iskolán kívül mást, mint amit véletlenül annyira szeret, hogy nem kényszerűségnek érzi, hanem pihenésnek. Amit azonban annak érez, azt ne vonjuk el azon a címen, hogy csökkenteni kell a terhet és talán több időt és erőt mentek meg ezzel az iskolai munkája számára. A szülők magukévá tették álláspontunkat, melynek eredménye ma már az, hogy gyermekeik iskolán kívüli elfoglaltságukkal kapcsolatban tanácsunkat kérik.

Hasonló a helyzet a szülők részéről akkor is, midőn gyermekük pályaválasztása nagy kérdésében kell határozni. Melyik életpálya volna a jó? Mielőtt határozott választ adtunk volna, szülői értekezlet keretében mutattunk rá arra a tényre, hogy csak az a jó életpálya, amelyhez az embernek kedve és tehetsége van. E nélkül pedig minden pálya rossz. Nemcsak azért, mert örömet, megnyugvást, elégedettséget csak az a munka ad, amit az ember kötelességén kívül még szeret is, hanem még a legridegebb anyagi szempontból is. Hiába tudjuk, hogy milyen foglalkozással lehet több pénzt keresni, ha nincs arra a pályára rátermettsége, nem boldogul. A szülők teendője elsősorban ezen a téren, hogy kiismerjék gyermekük hajlandóságait, tanácsaikkal segítsék választását, de erőszakot ne alkalmazzanak. A gyermek hajlandóságát nem nehéz a szülőknek kiismerni akkor, ha szabadjára hagyják a választást, ha a gyermek ösztönére bízzák, hogy mi legyen belőle. A szülőknek megmagyaráztuk, hogy akkor cselekszenek a leghelyesebben, ha ráhagyják és elősegítik, hogy gyermekük ott tanuljon tovább, illetőleg olyan foglalkozásra térjen, amit maga választott. Még ha nem is sikerül minden a legjobban, inkább viselje később a maga hibájának, mint a szülői erőszaknak a következményeit.

Nem volt céloom és feladatom, hogy módszereket dolgozzak ki, tematikát állítsak össze. Rövid ismertetésem csak némi bepillantást engedélyezett iskolánkban folyó munkánkra, melyt a szülők nevelését kívánja előmozdítani a szülői értekezleteken keresztül, ezáltal is elmélyíteni az otthon és az iskola kapcsolatát. Hogy ezek a kapcsolatok iskolánkban nagyon jók, azt nem gyenge szavak, hanem a tények bizonyítják a legjobban.

Hogyan jutottunk az eddigi eredményekhez? Erre a következő szempontok figyelembevételét említem meg:

1. Iskolánk jól kiépített családlátogatásán keresztül sikerült egybehangolni az iskola és az otthon munkáját. E látogatások alkalmával a szülők érzik is, hogy iskolánk szívében viseli legdrágább kincsük, gyermekeik testi és szellemi fejlődését. Kitartó felvilágosító munkánk végzése mellett minden esetben készségesen állunk a szülők segítségére, megkeressük és megadjuk a segítség módját, szívünkön viseljük gyermekük sorsát, hisz gyermekeiket a legjobb tudásunk szerint oktatjuk, neveljük és szeretjük.

2. Ennek eredményeként megvalósult iskolánkban szülő, nevelő, gyermek hármas kapcsolatának összhangja a szeretet, tisztelet a kölcsönös megbecsülés és megértés elve alapján.

3. Szülői értekezleteinket a legnagyobb gondossággal készítjük elő, mindenkor szem előtt tartva azt a nagyon lényeges dolgot, amit nevelői tapintatnak nevezünk. Sohasem feledkezünk meg arról, hogy nem a gyermek van az iskoláért, hanem az iskola a gyermekért.

4. Gondos előkészítő munkánk egyik eszköze, hogy a szülői értekezletek érdekében komoly propagandát fejtünk ki az iskola-rádió, ellenőrző könyv, továbbá szülői munkaközösségünk útján is.

5. Időben értesülnek a szülők az értekezletről.

6. Rövid, de értékes kis műsorral tesszük hangulatossá, melyet több esetben a szülők közvetlen bekapcsolásával érünk el.

7. Jelenléti ívet minden esetben felfektetünk, majd utána értékeljük. Van izgalom, vajon melyik osztály nyeri el a vándorzászlót.

8. Az értekezletek beszámolóit után a következő téma kiválasztásának minőségére, mennyiségére is súly helyezünk. Mindenkor szem előtt tartjuk, hogy a rendelkezésre álló időt termékenyen felhasználva, érdeklődés lanygulása ne legyen érezhető.

9. Nem utolsósorban fontos az a tény, hogy nevelőim az otthon és az iskola nevelésének összhangba hozása érdekében gyakran valósággal tanítási órát tartanak az osztályszülői értekezleteken, hogy a szülők tudják, mi a követelmény az iskolában.

Befejezésül még annyit, hogy együttes erővel, az iskola és a szülői ház szoros kapcsolatának kiépítésével tudjuk mi nevelők és szülők megvalósítani azokat a feladatokat, melyek eredményezik a hazáját szerető, lelkes, bátor, becsületos, áldozatkész, nehézségektől vissza nem rettenő embertípus kiművelését, melyre közös erővel törekszik szülő és nevelő egyaránt.

Merkle József.

Milyen szempontok szerint ismerjük meg tanítványaink családját

Osztályvezetőink és osztályfőnökeink közül még a leglelkiismeretesebbek is csak egyéni elgondolásaik szerint, alkalomszerűen és nem rendszeresen és nem tervszerűen végzik a családok megismerését, mert sem az OM., sem az oktatási osztályok részéről nem kaptak hathatós segítséget ehhez a munkájukhoz. Ez is egyik magyarázó oka annak, hogy a családokkal való foglalkozás általában elég lanya. Pedig az eredményesebb nevelőmunka előfeltétele az, hogy minden tanítványunk otthoni körülményeit, családi légkörét, neveltetésének ideológiai elveit, módszereit, a család erkölcsi nevelésének normáit, stb. ismerjük.

A Pécsi Pedagógiai Főiskola Pedagógiai Tanszékén folyó kutatómunka eredményeként a családok megismerésére a következő szempontokat javasoljuk. Ezek szerint a szempontok szerint végzi máris több iskola családmegismerési munkáját és a tapasztalatok alapján ezek beváltak.

Még a szempontok ismertetése előtt röviden csak annyit, hogy a család megismerésében nagyon fontos, de nem egyetlen alkalom a családlátogatás. Emellett szükséges a családi nevelésről elbeszélgetni a szülőkkel, apával és anyával külön pl. fogadóórán, vagy máskor, továbbá beszélgetni az illető család neveléséről a család ismerőseivel, szomszédokkal, a család gyermekével és az osztálytársakkal, akik sok értékes adalékkal szolgálhatnak a családról. A jól megszervezett, bizalmas légkörben lefolyó osztályszülői értekező is gazdag anyaggal egészítheti ki a családról rajzolt képet. Csak az ilyen, sok forrásból szerzett ismeret alapján alkothatjuk meg magunknak a reális, félreismertéstől lehetőleg mentes helyzetet.

Ehhez persze azt is hozzá kell tenni, hogy ilyen alaposan egyetlen tanév alatt nem lehet megismerni a családokat, ehhez huzamosabb idő kell. Leghelyesebb az lenne, ha már az óvoda megkezdene ezt a megismerő-, és azonnal a megváltoztató-, formáló-, nevelő- munkát, ezt folytatná az alsótagozatos osztályvezető, és továbbvinné a felsőtagozatos osztályfőnök. A munka folyamatosságát az biztosítaná, ha a nevelők konkrét feljegyzéseket készítenének megfigyeléseikről évről-évre, osztályfőnök változásnál e feljegyzéseket továbbadnák a következő nevelőnek, hogy a család fejlődését is láthatná a nevelő, és a több szem többet lát elve alapján gazdagabban ismerné a tanítványa otthoni környezetét.

Egy igazgatói értekezőt hallottam azt a véleményt, hogy egyes helyeken azt a nevelőt, aki lelkiismeretesen látogatja a családokat, és igyekszik alaposan megismerni tanítványait, népszerűség-hajhászással vádolták. Ilyen esetben persze előfordulhat népszerűség-hajhászás is, akkor, ha nem minden családot látogat a nevelő, ha láto-

gatáskor a családok politikai-világnézeti-pedagógiai uszályába kerül, azaz, ha nem igyekeznek befolyásolni a helyes irányban, ha nem igyekeznek hibáik ellen állhatatosan küzdeni és az iskolával közös működésre megnyerni őket, tehát ha a pedagógus feladja vezetőszerépét, nevelési célkitűzéseit. De én azt hiszem, nem ilyen egészen kivételes esetről van itt szó. Hanem inkább arról, hogy vagy ellenséges cézzal így akarják egyesek az iskolának a családokra való hatását megakadályozni, vagy egyes kényelmes pedagógusok így akarják igazolni a maguk semmittevését. Bár-melyik esettel találkozunk is e három közül, mint kártékonyat, le kell leplezni s megszüntetni, és a családok alapos megismerését, formálását és ezzel párhuzamosan gyermekük nevelését a legerőteljesebben végezni.

Ezek előrebocsátása után áttérhetünk a szempontok ismertetésére.

Amikor a nevelő kezébe kapja az osztályt, először globálisan tájékozódik a családokról, tehát azért látogatja végig őket, hogy mindegyikről megtudja a *szociális helyzetüket*, szülők foglalkozását, anyagi helyzetüket, lakásviszonyaikat. Ugyanekkor vizsgálja meg azt is a látogató pedagógus, hogy a család *hogyan támogatja gyermekét az iskolai munka elvégzésében*. Tehát milyen a szülők elfoglaltsága, törődnek-e a gyermek tanulásával, házfeladatainak elvégzésével? Ellenőrzik-e egyáltalán és hogyan? Vagy a gyermek lelkiismeretére, kötelességteljesítésére bízzák kötelességeinek teljesítését? Segítenek-e gyermeküknek, miben és hogyan? Vagy probléma esetén elengedik osztálytársához segítségért, esetleg társa jön hozzá? Van-e a tanulónak állandó napirendje, helyes-e az időbeosztása, megtartja-e? Van-e tanszereinek, tanulásának állandó helye? Mikor tanul? Segít-e otthon, mit, mikor és mennyit? Marad-e elég ideje a tanulásra, játékra, szórakozásra, szabadlevegőre? A tanuló délután egyedül, felügyelet nélkül van-e otthon? Tanulószobás? És ha igen, akkor miben látják a szülők ennek eredményét? Nagyobb testvér segíti-e a kisebbet? és hogyan? Ha a szülő nem engedi iskolába gyermekét, mivel indokolja (mezőgazdasági munka, kisebb testvérekre vigyázás, stb.)?

Ezeneken felül ilyenkor még gyakran szó kerül arról is, *mi a véleménye a családnak az iskoláról?* Nézzünk utána annak, hogy saját volt iskolájukkal tesznek-e összehasonlítást a szülők, és mi az összehasonlítás eredménye? (túl sokat követelnek, iskolában nem tanulják meg a tananyagot, stb.). Egyáltalán gyermekük számára fontosnak, hasznosnak tartják-e az iskolát? A tanultságról, a tanulásról mi a véleményük? Fontos megtudni azt is, hogy mit helyeselnek és mit hiányolnak az iskolában, mit kívánnak tőle és milyen indoklással. Milyen javaslataik vannak ezekre vonatkozóan? Vagy egyáltalán nem érdekli őket az iskola, és miért nem?

A legtöbb osztályfőnök megelégszik ezzel az ismerettel a családokról. Úgy gondolja, hogy az így nyert globális kép elegendő ahhoz, hogy tanítványait helyesen nevelje, és a családokat mozgósítsa az iskola támogatására. Pedig még nagyon sok területe van a családi nevelésnek, életnek, melyet okvetlenül meg kell ismernünk konkrétan, hogy nevelésünk ne levegőben lógjon, hanem biztos alapot nyerjen.

Feltétlenül meg kell ismerni a *család politikai felfogását, magatartását*. Nem elegendő itt csak azt tudni, hogy a család haladó, kommunista vagy reakciós, hanem azt is ki kell deríteni, hogy milyen területen haladó, miben reakciós, milyen tényekből látszik mindez? Kifelé haladó és befelé reakciós, tehát képmutató a család? Vallásos vagy klerikális? Soviniszta? Kérkedő? A természetben hogyan állja meg a család a helyét? Mi a mások (ismerősök, szomszédok, munkatársak) véleménye a családról? Ezek mutatják meg azt, hogy a tanuló milyen légkörből jön az iskolába, és szavait, cselekedeteit milyen rugó mozgatja.

Tisztaba kell jönnie az osztályfőnöknek a *család szerkezetével, életével*. Pontosán ismernie kell a házastársak egymáshoz való viszonyát (Elváltak? mostoha szülő egyikük? valakivel együtt él a szülő? stb.). Milyen a családi légkör? A szülők otthon mivel foglalkoznak? Ki a hangadó a családban és milyen alapon (mert ő az apa? az anya, mert a férj vő? nagyszülők? anya? gyermek?) Hány gyermeke van, milyen idősök, vagy egykét nevelnek? Kedvenc, kivételezés van-e? A szülők részéről egységes-e a fellépés a gyermekkel szemben? Szülőknek van-e tekintélye, min alapul? (apáé, anyáé?) Van-e nagyobb, már kereső testvér a családban? milyen beleszólása van a

családi ügyekbe? Kisebb testvéreikhez hogy viszonyul? Közösség-e a család? Miből lát-
szik? A gyermekeknek van-e megszabott családonbelüi feladata, hogyan kapcsolód-
nak bele a közösségbe? (kistestvérekkel foglalkozás, házimunka, stb.) Hogy látják, ho-
gyan itéli meg a szülők a gyermekek családonbelüi életét, magatartását? Maguk közt
és idegenek előtt hogyan értékelik gyermekeiket? Mi a gyermekek véleménye szü-
leikről szemtől-szemben és a hátuk mögött, tanuló társaik előtt. A nagyszülők a
családdal élnek-e? Ha igen, egységes-e a szülők és nagyszülők nevelési eljárása, nézete?
Tisztelik-e őket unokáik, van-e tekintélyük? Hogy vélekednek unokáikról? Kivé-
teleznek-e valamelyik gyerekkel? Van-e nézeteltérés, súrlódás nagyszülők és szülők
közt a régi és az új szocialista felfogás különbsége miatt? (szokások, világnézet, ismer-
retanyag, szórakozás, nevelési cél, módszer, stb. miatt). A gyermekek mindezt hogyan
használik ki a maguk hasznára? Mindezek milyen tényekből állapíthatók meg? Vál-
tozóban van-e a család gazdasági, társadalmi helyzete (parasztból munkás lett, egyéni-
ből tsz-tag, kisüzemi munkásból nagyüzemi munkás lett, értelmiségiből fizikai munk-
kás lett, stb.)? Ez milyen változást eredményez idők folyamán a család belső szer-
kezetében? És a család gyermeknevelésében? Ez a változás miben áll, milyen mér-
tékű?

Nagyon szükséges azt is tudni, hogy *mi a felfogása a családnak a gyermekneve-
lésről*. Hogyan kell szerintük a családban helyesen gyermeket nevelni? Mit tartanak
helyesnek és mit nem, miért? Mi az anya és mi az apa feladata? Ezeket a véleményei-
ket honnan tudják? (Olvasnak erre vonatkozóan, megvitatnak egyes gyermekneve-
lési problémákat másokkal, a rádió tanácsadásait hallgatják, szüleiktől tanulták el
ezeket? stb.) Mi a véleményük az olvasott könyvekről, rádióadásokról, szüleik nevelé-
séről, azaz a maguk neveltetéséről? Mit tartottak ezekből helyesnek, tehát mit követ-
tek gyermekeik nevelésénél és mit helytelenítettek, mit csinálnak másként és miért?
Szükségesnek látják-e tanulni a gyermeknevelésről? Pedagógusoktól érdeklődnek
erre vonatkozóan? Miért igen vagy miért nem? Vagy sajátmaguk találnak ki gyermek-
nevelési fogásokat? Miben állanak ezek? Sikerre vezetnek ezek? Más családok gyer-
meknevelését milyennek tartják? Helyeslik, követik ezek eljárásait? Miért igen és
miért nem? Egyáltalán milyen módszereket használnak gyermekeik nevelésénél?
Magára hagyják gyermeküket, segítenek nekik? Elnézéssel vagy szigorúsággal bánnak
velük? Tapintatosan vagy drasztikusan? Követelnek, meggyőzést alkalmaznak-e?
Szoktatást, gyakorlást végeznek-e? Jutalmazás, buzdítás és büntetés milyen formái
használatosak? Egyáltalán mi a céljuk gyermekeik nevelésénél? Mit akarnak elérni?

Meg kell ismerni *a családok véleményét a pedagógusokról is*. Itt az őszinte véle-
ményt kell felderíteni, hiszen ebből látják meg a nevelők, hogy milyen tekintélyük,
megbecsülésük van a szülők előtt. Vajon a szülők saját volt nevelőikkel összehason-
lítják-e gyermekük pedagógusait? Azokról mi volt a véleményük, és a jelenlegiekről
mi a nézetük? Az összehasonlítás kiket mutat előnyösebb helyzetben és miért? Milyen
kifogás, kívánság merül fel, miben értenek egyet a pedagógusokkal és mindezt miért?
Milyennek kell lennie egy jó nevelőnek a szülők szerint? Hogyan nyilatkoznak egy-
más közt, emberek közt, gyermekük előtt és a nevelők előtt a pedagógusokról általá-
ban, és egyes pedagógusokról?

Meg kell vizsgálni azt is, hogy *milyen kulturális légkörben él a tanuló, milyen
a családban az értelmi nevelés*? Milyen a gyerek érdeklődése, amit hazulról hozott?
Van-e otthon könyv, esetleg neki magának van-e saját könyve? Jár-e napilap, hetilap,
folyóirat a családnak? A gyerek kezébe kerül-e, olvassa-e, vagy csak megnézegeti?
A szülők mindezt milyen szemmel nézik? A gyerek tesz-e fel szüleinek kérdéseket
egyes felmerült problémákkal kapcsolatban? Az ilyen kérdéseket szeretik a szülők,
vagy dühösek érte? Tudnak, akarnak a szülők érdemlegesen felelni ezekre, tudomá-
nyosan? vagy csak elavult tudása szerint, babonásan? Ha nem tud válaszolni, hogy
üti el a feleletet? Ezt a gyermeket hogy fogadja?

Nem lehet meg az iskola a *családban folyó erkölcsi nevelés alapos ismerete* nél-
kül sem. Ebből nyer megvilágítást az, hogy mit hoz magával e téren a gyerek, mit
lehet ebből felhasználni, és mi ellen kell konkrét harcot folytatni. Érdekes azt tudni,
hogyan beszélnek a szülők a felszabadulás előtti életükről, és ezt a gyermek hogy

fogadja? Vagy az, hogy az apa, anya szereti-e a szakmáját, megismerteti-e gyermekével? Hogy beszél a munkáról, és miért taníttatja gyermekét (hogy ne kelljen neki dolgoznia?) Mi a család felfogása szerint az igazság, hazugság, hogy vélekednek a tulajdonról és köztajadomról? A közösség és egyén érdeke hogy egyeztethető össze a család szerint? Helyes-e és mennyiben a más segítése? Mi a hazaszeretet, helyes-e a faji gyűlölet? Mi hasznát látja a bíráló-önbírálóknak? Kit kell szeretni és kit kell gyűlölni, egyáltalán erkölcsös-e a gyűlölet? Tehát azt megismerni, hogy az erkölcsi fogalmak hogyan élnek a családban, különösen mennyire látják, értik meg e fogalmak dialektikáját? Mi a helyes szerintük a fiúk-lányok kapcsolatában? Milyen szerepet tulajdonítanak a felnőttek példamutatásának? Hogyan alakítják a gyermek jellemét? Milyenre akarják nevelni? (bátorrá, igazmondóvá, kitartóvá, erőfeszítésre képesé, kötelességteljesítővé, vagy okos meghúzódáásra, ne szólj szám, nem fáj fejem magatartásúvá, önmagát ügyesen adminisztrálóvá, stb.)? Hogyan végzik a munkára-nevelést? A politikai nevelés milyen? Fegyelmrenevelés a családban? Hol a határ egyes erkölcsi területen a még megengedhető és a már elítélendő, megbotránkozató közt? A gyerek egyéni sajátosságait a családi nevelésben figyelembe veszik-e? felfedezik-e egyáltalán? (túlérzékenység, konokság, lustaság, szórakozottság, stb.) Milyen módszereket alkalmaznak lányoknál, fiúknál? Ki alkalmazza az egyes eljárásokat? (apa, anya?) Az iskolai nevelés és a családi nevelés ütközik-e? Az ellentétet hogy oldják fel? (Kétszínűséggel? Az iskolának kezdenek lassan-lassan igazat adni? stb.). A gyermek magatartásának elbírálása, ellenőrzése hogyan történik? A nevelés alkalmoszerű, hangulat dolga-e, vagy rendszer a családban? Milyen szokásokat igyekeznek kialakítani a gyermekekben és hogyan?

Sok probléma adódik a testnevelés körül is és általában a tanulók higiénikus iskolabájarása körül. Ezért meg kell ismerni a *családban folyó testi, egészségügyi nevelést*. Azt, hogy milyen egészségügyi szokásokat alakítanak ki a tanulóknban, és ezt hogyan végzik? (Mosakodás, fogmosás, ruházkodás, edzés, szabadlevegő, napfény, víz felhasználása, stb.) Sportol-e a tanuló, és a szülők jó szemmel nézik-e ezt? Miért engedik vagy nem engedik sportolni? Milyen nevelőhatását látják a szülők a sportnak gyermeküknél? A szekszuális kérdések területén milyen problémák merültek fel a gyereknél, nemi felvilágosítás hol tart nála és milyen forrásból táplálkozik? Mit tesznek a szülők?

Külön ki kell emelnünk a család kulturális légköréből a *családban folyó esztétikai nevelést*. Meg kell tudni, hogy a dalolás, verselés, mesélés, felolvasás, régi történetek szájhagyományozása él-e a családban? Milyen a beszédmodor otthon, szülők közt? Rádió, mozi, tánc hatása? Zenét tanul-e a gyermek? A lakás tisztasága, csinos-sága, izléses berendezés megvan-e? A gyermek öltözködése milyen? (foltos, de tiszta, megbecsült, vagy új, de piszkos, gyűrött, lyukas?). Kép a lakásban?

Napjainkban különösen fontos az, hogy a *technika szeretére nevelés* hogy áll családjainkban? Érdeklík-e a gyermekek a gépek? Miben nyilvánul ez meg? Kísérletezik-e, barkácsol, javítgat-e otthon a gyermek? Vannak-e szerszámai? Milyenek? Mit szeret legjobban csinálni? A szülők szeretik-e gyermekük ilyen irányú érdeklődését, vagy közömbösen nézik, esetleg elítélik és tiltják? Szokott-e a gyerek technikai problémákat felvetni? Milyeneket? Ki tud neki válaszolni? Megelégszik-e ezzel a felelettel, vagy hol kutat tovább? Az üzemi munka után érdeklődik-e? Volt-e már üzemben? Mi ragadta meg? A szülő foglalkozásának technikai ismeretére megtanítja-e gyermekét?

Mindezek mellett meg kell vizsgálni azt is, hogy van-e a *gyermeknek szabadideje*, amikor saját tervei szerint azt csinálhat, amit éppen akar. Tanulságos az, hogy ilyenkor mivel tölti idejét? Tudják-e, ellenőrzik-e a szülők ezt és hogyan? Hogy fogadja ezt az ellenőrzést a gyermek? Kik a barátai? Milyen szórakozási alkalmakat szeret, szenvedélye van-e és mi? Játékkalkalmak? Mindezek milyen nevelő- vagy káros hatással vannak a tanulóra? Milyen a tanuló önállósága? Szeretik ez önállóságot a szülők, akarattal nevelték így gyermeküket vagy ez azt jelenti, hogy már nem bírnak vele, kezd kinőni a kezük alól? Tudják-e a szülők gyermekük viselt dolgait, vagy csak sejtik, esetleg halvány fogalmuk sincs róluk, vagy nem is érdekli őket?

Szükséges még tájékozódni azon a területen is, *hogyan vélekedik a család az úttörő, illetve a DISZ-szervezetről, tehát az ifjúsági mozgalmakról.* Engedik-e gyermeküket és milyen indokolással a szervezetekbe? Hogyan segítik ezek nevelőmunkáját a szülők? Mennyire használják fel otthoni nevelőmunkájukban ezek erkölcsi követelményeit? Tudják-e egyáltalán azt, hogy milyen követelményekkel lépnek fel a szervezetek? Hogy fogadják a szülők a társadalmi munkákat? Milyen hatását látják gyermekükön a szervezetek nevelésének? Hogy hat a tanuló a családra?

A családi nevelésnek ezeket a rész-területeit legcélszerűbb akkor megismerni minden családnál, amikor az iskola nevelési munkatervében ezekre esik a hangsúly. Pl. ha a közösség megerősítése a következő nevelési feladat, akkor a családokban céltudatosan megismerjük a család belső szerkezetét, az erkölcsi nevelés erre vonatkozó részeit. Ha a tanulmányi színvonal emelése a cél, akkor a család kulturális légkörét, a gyermek tanulását támogató munkát ismerjük meg minden tanítványunknál, és így tudjuk azt, hogy milyen pozitív, helyben kipróbált módokat ajánlhatunk egyes szülőknek, és látjuk, hogy melyek a tipikus hibák, s ezek ellen felvehetjük a siker reményében a harcot. Meglátszik, hogy mely családok támogatnak bennünket a szóbanforgó kérdés megoldásában, és mely családokkal kell egyénileg foglalkoznunk. Így az iskolában a tanulóknak az adott területen való nevelése is sikeresebb lesz, mert az iskola irányába tudjuk jobban állítani a családokat, egészségesebb hatás éri tanulóinkat. A nevelők is jobban el tudnak mélyedni a nevelőmunkában, mert tulajdonképpen a családokat is éppen azon a területen kell nevelni az adott időszakban, mint az iskolában gyermeküket.

Míndezeken fölül rögzítenie kell a pedagógusnak azt, hogy a család megismerése során *milyen tanácsokat adott a szülőknek* nevelőmunkájuk megjavítására, és ezeket *hogyan fogadták meg, milyen sikerrel alkalmazták.* Így tudja csak a maga munkáját értékelni. Így tudja kielemezni, hogy a családok hogyan ismerték el az ő vezető szerepét, és mit eredményezett ez az összhang a gyermek fejlődésében. Így látja meg időnként azt, hogy milyen problémák vannak még hátra, és ezeken hogyan kellene megpróbálni segíteni?

Szeretném remélni, hogy a családok alaposabb megismerése elő fogja segíteni a családok nevelőmunkájának formálását, irányítását is meggyénkben, és ezzel az iskolai és családi nevelés összhangjának megvalósítását.

Dr. Komlói Sándor,

Tavaszi növénygyűjtés a Mecseken

A pécsi Mecsek és a Nagyharsányi hegy, a Szársomlyó északról védett, déli oldalán mészkőből áll, és így meglehetősen meleg a mikroklímája: ez magyarázza meg a korai virágfakadást Baranyában annál is inkább, mert márciusban itt és a déli Alföldön a legmelegebb sok évi átlag alapján a tavasz-nyitó hónap.

De ettől a rendes, naptár szerinti várható kora tavaszi virágfakadástól eltekintve egyes enyhe telű években már decembertől kezdve lehet vadon termő virágdíszben pompázó növényeket gyűjteni a fagymentes téli időszakban. Így például 1836-ban írja Nendtvich Károly a pécsi származású pesti egyetemi tanár még fiatal korában megjelent doktori értekezésében, az első mecseki flóraműben, hogy az év végén nyílik az illatos hunyor (*Helleborus odorus*). Ő ezt már több, mint száz év előtt 1836-ban megállapította. A második pécsi flóramű megalkotója Majer M. főgimnáziumi tanár 1859-ben február 20-án szedett illatos hunyort. Agh Timót pécsi gimnáziumi tanár közli, hogy 1873-ban február 3-án látott hóvirágot (*Galanthus nivalis*). 20 éven át feljegyeztem az első hóvirág feltűnését Pécsen és az volt a tapasztalatom, hogy az időjárástól függően január vagy február hó derekán, de legkésőbb kedvezőtlen időjárási viszonyok mellett február végén kinyílik a tavasz első hirnöke. Balogh Károly, Madách Imre unokája, amateur pécsi botanikus megállapította, hogy az illatos hunyoron kívül, mely a pécsi Mecsek pusztafüves lejtőjén, karsztbokorerdején, mészkedvelő tölgyesén kívül a gyertyános tölgyesekben és bükkösökben is megtalálható és a hóvirágon kívül, mely a bükkösökben és gyertyános tölgyesekben él, és ezért nem található a Mecseken a déli oldalon: még van egy harmadik lágú szárú növénye Baranyának és a pécsi Mecseknek, mely februárban nyílik és ez a martilapú (*Tussilago farfara*), mely mint első úttörő növény jelenik meg a folyó és patakpartokon, valamint kötörmeléléken, utak mentén, tölteseken.

Ezekhez a pécsi virágokhoz csatlakozik Sársomlyón a magyar kikerics (*Colchicum hungaricum*). Ezt a ritka mediterrán fajt, mely legközelebb Fiuménél lelhető fel, Simonkai Lajos már januárban nyílnak mondja. Felfedezője ulánus tisztből szelídült fűvész Janka Viktor 1867-ben február 18-án találta meg.

Róna Jenő gimnáziumi tanár 1912-ben február végén saláta boglárkát (*Ranunculus ficaria*) szedte.

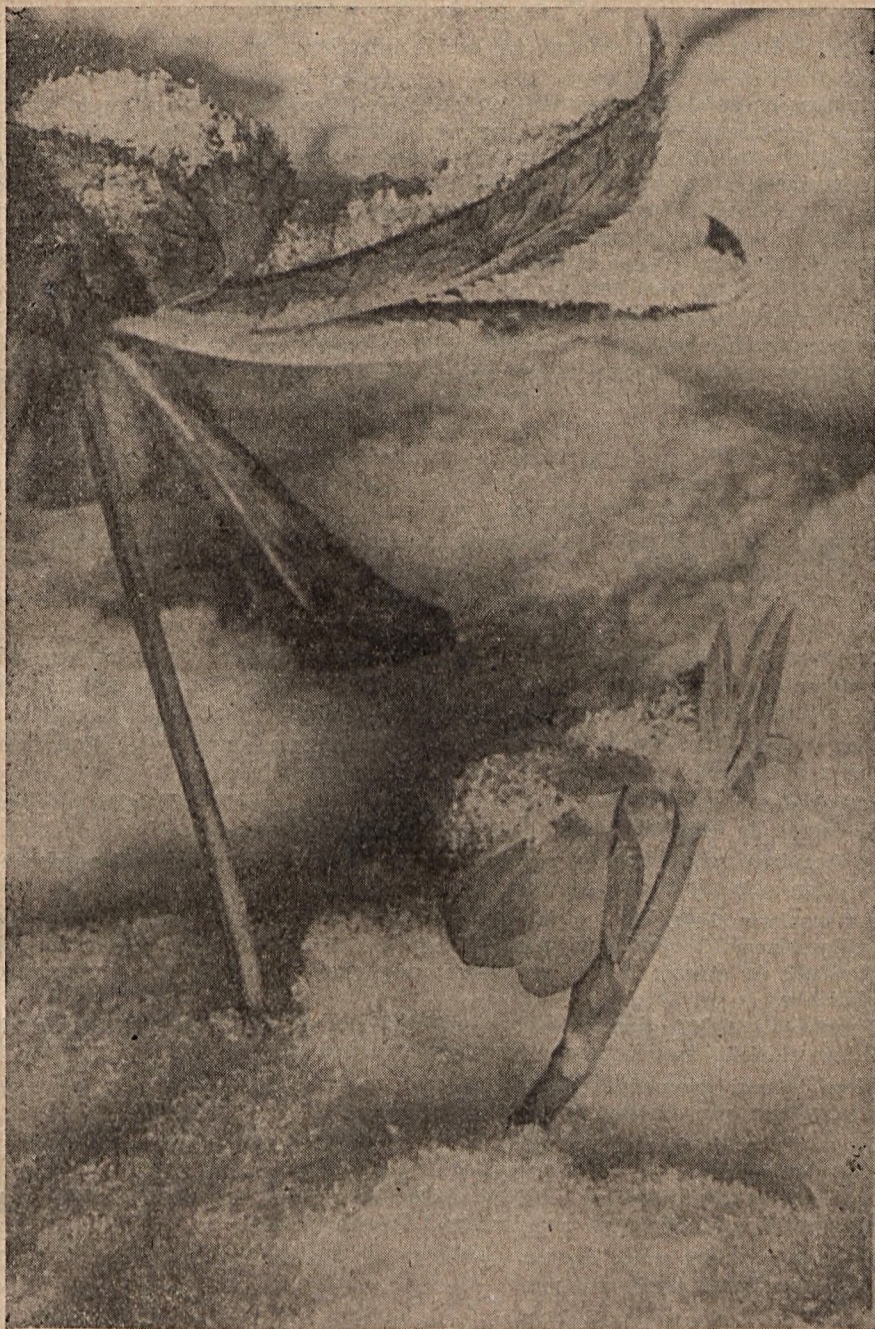
Még a téli időben, februárban kezd virágozni a mérgező, de szép virágú illatos cserje a farkasboroszlán (*Daphne mezereum*) gyertyános tölgyes erdőkben és bükkösökben. Majer Móríc főgimnáziumi tanár 1859-ben február 10-én szedte.

A fák közül korán kinyílik a barkás mézgás éger (*Alnus glutinosa*). Ezt ugyan csak február végén találta virágzó állapotban Róna Jenő 1912-ben.

1934 decemberében virágzó állapotban találtam májvirágot (*Hepatica nobilis*) és kankalint (*Primula vulgaris*).

1935 február 26-án a Nagyharsányhegyen virított a pusztafüves lejtőkön többek között a tavaszi daravirág (*Draba vago Erophila verna*) és a szarvacskás pitypang (*Taraxacum laevigatum*) és erdőkben a két örökzöld *Ruscus*. Ugyan csak ezen a napon találtunk már virágzó állapotban illatos ibolyát is összesen 20 virágzó növényel együtt.

1941. év február havának a végén virágzó állapotban gyűjtöttem mocsári gólyahírt (*Caltha palustris*) és pettyegetett vagy orvosi tüdőfűvet (*Pulmonaria officinalis*), 1943. év februárjának a végén pedig kinyílt már a kis tyúktaraj (*Gagea pusilla*), mely a pusztafüves lejtők kora tavaszi virága. Míg az ugyanakkor virágzó kék ibolya (*Viola cyanea*) az erdők virága. 1946 február 6-án télzöld meténget (*Vinca minor*) találtam virágzó állapotban, február 28-án pedig a rezgő nyár (*Populus tremula*) barkáját szedtem kinyílt állapotban. Ugyan csak februárban virít rendszeren a mogoró

Illatos hunyor (*Helleborus odorus*) a Mecseken 1956 januárjában
Dr. Mócsár László felvétele

(*Corylus avellana*) és utána több nyár és fűz faj bontogatja rövidesen a barka virágzatát.

Tehát láthatjuk, hogy kedvező idő esetén februárban az erdő-mező virágai közül jónéhány elkezd virítani.

Ezekhez az erdei és mezei virágokhoz járulnak még a gyomnövények, amelyek közül egyik-másik mondhatni egész éven át virít így: százsorszép (*Bellis perennis*) — például virágzott 1945 február 23-án — pásztortáska (*Capsella bursa pastoris*) — például virágzott 1941 február 20-án — és ugyanekkor nyílt már a tilkthur (*Stellaria media*) veronikákkal (*Veronica hederifolia*, *byzantina*) együtt. 1937 február 9-én aggófűvet (*Senecio vulgaris*), gémorrot (*Erodium cicutarium*) és foltos árvasalánt (*Lamium maculatum*) találtam virágzó állapotban. Városi utcákon a tél folyamán többször virágzik az egyik perje (*Poa annua*).

Mindezekből a pontosan megadott növényfenológiai adatokból láthatjuk, hogy Baranyában február hó végén kedvező időjárás esetén harminc virágzó növényt is talál az ügyes szemű kutató. Persze télvíz idején a virágzás kivételes, ritka és szórványos nem általános, legtöbb fajnak csak néhány egyede virít.

De mindez a felsorolt 28 virágfaj és még néhány barkás virágzatú fa teljes virágdíszen található meg és gyűjthető be március hónapban még sok szép tavaszi virággal együtt. A Mecsekben és Baranyában az enyhe és kora tavasz miatt kb. 100 virágzó növényt lehet fellelni március hónapban.

Kedves képviselői még a kora tavaszi márciusi flórának az említetteken kívül többek között a következők:

Gyertyános tölgyesekben és bükkösökben inkább mészkedvelő talajon él némileg lilás színárnyalatú fehér színű galambvirág (*Isopyrum thalictroides*).

Bükkösökben, kóris-szil-fűz-nyár erdőkben és ligetekben, valamint gyertyános tölgyesekben tisztásokon és ártéri réteken is megtalálható a friss vagy nyirkos, mély, humuszos talajt jelző tavaszi csillagvirág (*Scilla bifolia*).

Míg az ugari tyúktaréj (*Gagea arvensis*) szántókon, tarlókon él lősz, homok, vagy agyagos talajon és savanyú kémhatású termőhelyet jelez.

Mészkedvelő, pusztafüves lejtőkön él a két szép és ritkuló, tehát védelemre szoruló feketete és leánykökörccsin (*Pulsatilla nigricans, grandis*).

A bogláros szellőrózsa (*Anemone ranunculoides*) gyertyános tölgyesekben és bükkösökben szép sárga virágával kedves tavaszi színt ad.

Az acsalapu (*Petasites hybridus*) a vizek mellett jellemző tagja a magas kórós növénytársulásnak. Virágai egyivarúak. Ezeknek a levelei főleg a keleti Mecsekben, de Mánfánál és másutt is nyáron óriási méreteket öltenek. Kora tavasszal csak virágokat hoz.

Rendkívüli táplálkozású virágokra szép példa a parazita lilás virágú és a bükkfák törzsén élősködő konyavicsorgó (*Lathraea squamaria*).

Kora tavaszi gyomnövénytársulásoknak a tagjai a bársonyos és a piros árvasalán (*Lamium amplexicaule, purpureum*).

Ez a pár példa is mutatja, hogy a növénygyűjtést már korán el lehet kezdeni különösen a Mecsekben és Dél-Baranyában, mert hisz ezeken a tájakon a legkorábbi a tavaszi virágfakadás. Amikor a Mátra magasabb hegyein még alszik az élet, a vadvirágos Mecsek már hívogatja a természet hűséges barátait.

Még gazdagabbá válik azután áprilisban a Mecsek koratavaszi flórája, erről majd később szólnuk részletesebben.

Dr. Horvát Olivér.

IRODALMI FEJTÖRŐ

A pécsi Janus Pannonius gimnázium irodalmi szakköre október—november hónapban irodalmi rejtvényműsort rendezett az iskola egész tanulóifjúsága számára. Az irodalmi fejtörő öt fordulóból állt, a kérdések a következő témaköröket ölelték fel: olvasottság, irodalomtörténeti tájékozottság, fogalmazási készség, nyelvtani ismeretek, irodalom és más művészetek kapcsolata. A verseny célja egyrészt az volt, hogy felmérje a résztvevő tanulók meglévő irodalmi ismereteit, másrészt új anyaggal gazdagítsa, bővítse tudásukat. Ezért a kérdések közt iskolai tananyag csak részben kapott helyet, kerültek az extemporálé-ízű kérdéseket. Összeállításukban inkább társasjáték jellegre törekedtünk.

A fejtörő öt fordulója öt egymást követő hét minden hétfőjén, délután négy órakor kezdődött, s a rendes szakköri foglalkozás első részében került rá sor. Minden versenyző gépelt (sokszorosított) kérdőívet kapott kézhez, s az azon feltüntetett kérdésekre 25—30 perc alatt kellett írásban válaszolni.

Néhány kérdést tájékoztatásul közlünk.

Első forduló. Olvasottság, irodalomtörténeti ismeretek I.

1. Az alábbi levélrészleteket ki írta kinek?

- Móricz: Légy jó mindhalálig c. regényéből Nyilas Misi levele szüleihez.
- Fazekas Mihály: Csokonai neve napjára c. költeményéből az utolsó versszak.
- L. Tolsztoj: Anna Karenina c. regényéből Karenin levele Annához.
- Aranynak 1847. február 28-án kelt Petőfihez írott leveléből az eposzról szóló sorok.

e) Puskin Anyegin-jéből Tatjana levele kezdő sorai.

2. Milyen íróról elnevezett utcák és terek vannak Pécsen?

3. Állapítsuk meg, hogy az alábbi mondatokban foglalt állítások igazak vagy tévesek. Téves állítás esetén a helyes válasz megadása is szükséges.

a) Petőfi írta a Családi kör-t.

b) A Rokonok főhőse Szalkhmáry Zoltán.

c) Vörösmarty 1810. december 1-én született.

d) Shakespeare és Cervantes egy évben haltak meg.

e) A Bolond Istók-ot Arany János írta.

4. A következő sorok honnan idézettek? A teljes válaszhoz a mű írójának neve és a mű címe is szükséges.

a) Az első két sor Kisfaludy Károly Mohács c. elégiájából (Mohács neve ki-pontozva).

b) Shakespeare LXXV. (Az vagy nekem... kezdetű) szonettje.

c) Júlia szép leány c. székely népballada kezdő sorai (Júlia neve ki-pontozva).

d) József Attila: József Attila c. költeménye.

e) Petőfi Falu végén kurta kocsmá c. költeményének két sora.

5. Írjunk magyar és külföldi írókat M kezdőbetűvel.

Második forduló. Olvasottság, irodalomtörténeti ismeretek II.

1. Melyik szépirodalmi alkotásban szerepelnek e hősök? A teljes válaszhoz az író neve és a mű pontos címe szükséges.

a) Zéta.

b) Quasimodo.

c) Turi Dani.

d) Zadorov, Burun, Taranyec.

e) Szilveszter.

2. Mely évszámhoz fűződő irodalmi eseményt ismer a 19. századból?

3. A magyar történelem alábbi korszakait melyik magyar író melyik regényében ábrázolta?

a) Török harcok kora.

b) Rákóczi-szabadságharc.

- c) 1848/49-es forradalom és szabadságharc.
 4. Jelölje meg az alábbi irodalmi vonatkozású szállóigék eredetét.
 a) Lenni vagy nem lenni.
 b) Köszönheted, hogy öreganyádnak szólítottál.
 c) Hübele Balázs.
 d) Ne bánts a magyart!
 e) Szélmalomharcot vív.
 f) A gép forog, az alkotó pihen.
 g) Emberebb ember és magyarabb magyar.
 h) Vissza a természethez!
 i) Milliók egy miatt.

j) Ez jó mulatság: férfi munka volt.

5. Az alábbi sorok honnét idézettek?

- a) Defoe: Robinson (Robinson) a lakatlan szigetre kerül.
 b) Jókai: A nagyenyedi két fűzfa (kezdő sorok, a helységek nevei kipontozva).
 c) Goethe: Faust (Faust monológja: Tanultam filozófiát...)
 d) Katona: Bánk bán (Pontio di Cruce levele Gertrudishoz).
 e) Arany: Toldi (utolsó versszak).

Harmadik forduló. Fogalmazás, nyelvismeret.

1. Az alábbi helytelenül fogalmazott mondatok átalakítása helyesekké.

- a) V. László egy ballada, amelyben V. Lászlót feldolgozták.
 b) Ady a Bujdosó kuruc rigmusa c. költeményében egy kuruc szegénylegénynek adja ki magát.
 c) Őseink a középkorban nem éltek haláluk napjáig, mert rendszerint előbb elesetek a csatában.

d) Janus Pannonius apja öt éves korában meghalt.

e) Lelki problémával foglalkozik az Ágnes asszony.

2. Melyik fogalom felel meg pontosan az idegen szónak? (Aláhúzással jelöljük.)

- a) Konfliktus: megtorlás, összeütközés, csata, kivégzés, viszály.
 b) Mecénás: jóakaró, világgjárt, életerős, műbarát, kedvenc.
 c) Pamflet: élc, vicc-lap, gúnyirat, erőszak, tréfa.
 d) Zsúri: bírálóbizottság, vezérkar, kilkiáltó, előadói emelvény.
 e) Poent: kifordított, keresett, csattanó nagyszerű, leverő.

3. Gyűjtsünk rokoneértelmű szavakat a „keres” igéhez.

4. Határozzuk meg e két-két árnyalatbeli különbséget kifejező szók jelentését.

Alkossunk velük egy egy mondatot.

- a) mosolyog — röhög,
 b) banya — boszorkány,
 c) elágazik — ágadzik-bogadzik.

5. E helytelen magyarsággal fogalmazott szöveget alakítsuk át helyessé.

A János bácsi magas kort ért el. De azonban hosszú életén keresztül mégsem unta el magát. Az utóbbi időkben ugyan leadott vagy öt kilót, de meg kell neki adni, hogy ennek dacára most jól tartja magát. Úgy a szellemi frissesége, mint a testi ereje nincs neki megtörve. Sőt a dolgok ilyen állása mellett egy új állást folyamodott meg. Öt hét után azonban kezdetét vette betegségének a leromlása. Egyre rosszabbul nézett ki. Végre is elhalálozott. Ekkor hivatali főnöke kiírta a pályázatot: „A könyvelői állás haláleset végett megürült. Új munkaerő felvételük ebben a munkakörben.”

Negyedik forduló. Helyesírás, nyelvtan, nyelvtörténet.

1. Magyarázza meg a következő szavak eredetét:

- a) késztyű,
 b) jámbor,
 c) hébe-hóba,
 d) ünnep,
 e) szélhámós.

2. a) „Nézem.” Egészítsük ki ezt a tómondatot bővítményekkel.

b) „A nehéz föld befedi testem.” (Zrínyi.) Ezt az egyszerű mondatot egészítsük ki egy kapcsolatos, egy választó, egy ellentétes, egy következtető és egy magyarázó mellérendelő mondatlall.

c) Írjon egy-egy alanyi, tárgyi, határozói és jelzői alárendelő összetett mondatot:

3. Ki volt? (Milyen nyelvészeti, nyelvtörténeti adatok fűződnek e nevekhez?)

a) Körösi Csoma Sándor,

b) Cyrill és Method,

c) Zamenhof,

d) Kazinczy Ferenc,

e) Mezzofanti.

4. Jelölje meg és javítsa ki a hibásan írt szavakat az alábbi szövegben.

A hejesírás alapos elsalyátítása első rendű kötelessége mindenkinek aki tólat vesz kezében. Alki ezt nemtudja kifogástalanul, az az írást az emberiség előre halladásának ezt a felmérhetetlen jelentőségű eszközét csak félig medig tudja hasznosítani. Az ilyen ember gondolatit az írás nem hogy közvetitené azok számára aki nem halják hanem inkább elrejti, eltorzítja. Alig gyózik elsorolni, azokat a hejesírasi hibákat amelyek érthetetlené teszik mondani valoinkat. A beszéd nem lehet a gondolatot elhomájosító eszköz. Egyszerűen, értelmessen, világosan kell beszélnünk és írunk. Ez a tudat vezessen anyanyelvünk tanulásában.

Ötödik forduló. Irodalom és más művészetek kapcsolata.

1. Milyen operát ismer, amelynek szövegét az irodalomtörténet által számontartott író írta? (Az opera címe és szerzőjének neve után a szöveggönyv szerzőjének nevét és a mű címét kell megemlíteni.)

2. Ismer-e magyar festő- vagy szobrászművészt, aki irodalmi témát ábrázolt képen vagy szoborban? (Alkotását is nevezze meg.)

3. Színpadra alkalmazott magyar regények.

4. Mely Petőfi-versek dallamát ismeri?

5. Magyar és külföldi regények — filmen.

*

A verseny jeligés volt. De az évfolyam számát fel kellett tüntetni a versenyzőknek.

Az előző forduló feladványainak helyes megfejtését minden következő forduló előtt hirdettük ki a feladott kérdésekből és a helyes — néha épp a téves, komikus — válaszokból összeállított műsor keretében.

A fejtörő értékelése pontozással történt. A nehezebb kérdések magasabb, a könnyebbek kisebb pontszámot kaptak. Hibás válaszáért pontlevonás járt. Egy-egy forduló maximális pontszáma kb. 50—60 volt, az öt fordulóé összesen 250—300 pont. Évfolyamonként más és más pontszámában jelöltük meg azt a határt, melynek elérése után helyezést nyerhetett a versenyző (I. osztályosok számára: 120 pont. II. o.: 150, III. o.: 180, IV. o.: 210).

A verseny értékelését, az eredményhirdetést és a jutalmak kiosztását ünnepélyes keretek közt, műsorral összekapcsolva, az ötödik fordulót követő héten tartotta meg a szakkör vezetője. A rejtvény-versenyben 40 tanuló vett részt. Hat tanuló részesült könyvjutalomban, 13 tanuló pedig átlagon felüli teljesítményért emléktárgyat kapott.

A felszabadulási tanulmányi verseny döntőjén a következő 4 tanuló érte el a legjobb eredményt. 4,75-ös átlagot.

1. Hartmann János VI. osztály Mecsek-nádasd.

2. Bársics Terez VIII. osztály, Ibafa.

3. Környei Éva VIII. osztály Mohács, külv. iskola.

4. Szarka Géza VIII. osztály, Töttös.

Hogyan járulhat hozzá a történelemtanítás a világnézet racionális alapjainak lerakásához?*

I. A világnézeti nevelés rövid történeti áttekintése:

A nevelés, mint a társadalom egyik igen fontos problémája, feladata a legrégebb időktől kezdve foglalkoztatta az emberiséget. A nevelés fogalmának tengernyi és elütő meghatározásai azonban legtöbbször közösek egy vonatkozásban, abban, hogy a nevelésnek elsősorban világnézeti nevelésnek kell lennie. Nem véletlen, hogy igen sok nagy filozófus egyuttal nevelési kérdéseket is taglal, ez is bizonyítja a nevelés és a világnézet szoros egységét. (Platon, Aristoteles, Locke, Rousseau stb.) Nézzük meg az egyes korszakok legtipikusabb meghatározásait a nevelésről. Platon „A nevelés oly életmódra való szoktatás, melyet az idősebb generáció helyesnek tart.” A középkor tipikus véleménye a nevelésről egy francia püspök meghatározása: „A nevelés az a művészet, mely előkészít az örök életre, tökéletesítvén a jelen életet.” Az újkor hajnalának olyan nevelési szakemberei, mint Rousseau, Pestalozzi egyenesen csodatévő. a társadalmat önmagában átalakító erőt tulajdonít a nevelésnek. Az ú. n. modern pedagógia burzsoa képviselői közül még azok is, akik szeretik magukat „objektívna, politikamentesnek” nevezni, kénytelenek a nevelés világnézeti szerepét előtérbe helyezni, gondoljunk pl. Herbart fokozataira: a tanítás mutasson, fűzzön össze, oktasson és végül filozofáljon. Ennek az irányzatnak magyar képviselője, Weszely Ödön leszögezi: „A filozófia az igazságok felismerése, a pedagógia az igazságok terjesztése.” De ugyanígy nyilatkozik pl. — hogy a „politikamenteseknél” maradjunk — Imre Sándor a polgári radikális. „A nevelés társadalmi munka, egy a sok közül, de elvégzésén és jól végzésén fordul meg a többi milyensége azzal együtt a társadalom jövője.” „A nevelés a jövő előkészítője, a politikával való szoros kapcsolat ezen a ponton válik egységessé: a politika is a jövő tudatos előkészítője.” Ugyanígy nyilatkozik Finácsy is, és lehetne a bizonyítékokat sorolni tovább.

Mi, akik az egyetlen helyes világnézetre, a munkásosztály pártjának világnézetére neveljük ifjúságunkat, az előtt a feladat előtt állunk, hogy a nevelés világnézeti jellegét a legteljesebben ki kell domborítanunk. Ennek kell nevelési munkánk homlokterében állni, ahogy erre az 1955/56-os OM tanévnyitó rendelet is felhívja a figyelmet. És ebben a munkában egyik legfontosabb tantárgy a történelem. Már Marx és Engels a történelmet az „egyetlen tudománynak” nevezték, abban az értelemben, hogy a társadalom történetének tanulmányozásából nyerhető történelmi felfogás nélkül nem lehet eredményesen tanulmányozni az anyagi világ semilyen oldalát sem. Sztálin mondotta: „Nincs szükség arra, hogy az orvos egyuttal szakember legyen a fizikában, vagy a növénytanban és megfordítva, de van egy tudományág, amelynek ismerete feltétlenül kötelező minden tudományág bolsevikjai számára, ez a marxista-leninista társadalomtudomány: a társadalom fejlődés törvényeiről, a proletárforradalm fejlődési törvényeiről, a szocialista építés fejlődési törvényeiről, a kommunizmus győzelméről szóló tudomány.” A történelem ismeretének birtokában lehetünk mi is és tanítványaink is a jelen és a jövő harcainak aktív, tudatos, élenjáró részvevői. A történelem felöleli a dialektika, a materializmus, a kommunista erkölcs problémáit, és mint ilyen a világnézeti nevelés egyik legalkalmasabb eszköze. A Tanácsköztársaság történelmi útmutatója azt írta: „Különösen most, a kommunista társadalomba való átmenet idejére fontos, hogy a történelem oktatása még a forradalmibbnál is forradalmibb legyen.” (A történelem különös nevelőerejét még Herbart is látta, aki ezt írta: „A történelem sokkal kevésbé oktatás, mint inkább nevelés.”)

* A cikk lényegében azonos az 1955 okt.-ben elhangzott továbbképzési előadással, ezért az SZKP XX. kongresszusának anyagát nem értékesíthetem.

II. A marxista-leninista világnézetre nevelés tartalmi kérdései a történelemtanításban:

A mi világnézetünk a dialektikus materializmus alapján áll. Ez a világnézet természetesen nem passzív szemlélődéshez vezet, hanem ennek alapján tevékenyen részt kell vennünk a szocializmus és a kommunizmus építésében.

Ezen a világnézetben alapul a szocialista hazafiság, általában a kommunista erkölcs, az ember cselekedeteinek minden megnyilvánulása. Most azonban csak a dialektikus materializmusra, és ennek a történelemre való alkalmazására a történelmi materializmusra való nevelés problémáival foglalkozom, mert a kérdés teljes kifejtése egy előadás keretében nem fér el.

Milyen tartalma van a dialektikának? Ismeretes: 1. A jelenségek kölcsönös összefüggése, 2. a szakadatlan mozgás, változás, fejlődés elve, 3. a mennyiségi változások minőségi változásokba való átcsapásának elve, 4. a fejlődés mint az ellentétek harcának elve.

A történelmi materializmus alapvető tartalmi kérdései (ezek lényegében magukba foglalják a filozófiai materializmus alapvető kérdéseit is):

1. A termelőerők, termelési viszonyok fejlődésének törvényszerűségei (vagyis a világ természetére nézve anyagi és törvényszerűen fejlődik).
2. Az alap és a felépítmény fejlődésének, kölcsönhatásainak törvényszerűségei,
3. A haladás, a fejlődés fogalma.
4. A dolgozó nép szerepe a történelemben.
5. Az osztályok, az osztályharc, mint a történelem motorja.
6. A forradalmak szerepe.
7. Eszmék szerepe a történelemben (vagyis a filozófiai materializmus alapvető problémája itt is érinthető a lét elsődleges).
8. Egyéniség szerepe a történelemben.
9. A munkásosztály történelmi hivatása. A szocialista forradalom elvi különbsége minden eddigi forradalomtól.
10. A nemzeti kérdés.

Mindezek a problémák a középiskolai történelemtanítási négy évben lényegében megvilágíthatók, megértethetők.

III. A történelemórákon történő világnézeti nevelés módszertani problémái.

„A kérdése szabályozza és bizonyos tekintetben magában foglalja a filozófia „A módszer kérdése szabályozza és bizonyos tekintetben magában foglalja a filozófia összes kérdéseit” — mondja Lewes filozófia történetében. A módszer és a cél között igen szoros az összefüggés. Ez abból áll, hogy nekünk önálló kommunista gondolkodású ifjúságot kell nevelnünk. Lenin mondja: Arra kell képesíteniök az ifjúságot, hogy az sajátmaga dolgozza ki a kommunista nézeteket.“ Tehát módszerünknek a fő vonása: Miután kellő tényt tartunk szemléletesen a tanulók elé, azután kell a tanulókkal az alapvető világnézeti következtetéseket levonatnunk, és ha ez megvan, azután kell azokat alapfogalomszerűen tézisekbe foglalni. Az SZKP BK és a Népbiztosi Tanács 1934-es határozata az egyetemes történelem tanításáról megállapítja: „Ahelyett, hogy eleven érdekfeszítő formában adnák elő az egyetemes történelmet, a legfontosabb események és tények időrendi sorrendben való kifejtésében, a történelmi személyiségek jellemzésével, a társadalmi, gazdasági alakulatok elvont meghatározásait magyarázzák a tanulóknak, s ily módon az egyetemes történelem összefüggő kifejtését elvont szociológiai sémákra cserélik fel. Amnakk, hogy a tanulók tartósan elsajátítsák a történelmi tananyagot, döntő feltétele a történelmi időrend betartása, a fontos történelmi jelenségek személyiségek és dátumok kötelező rögzítése a tanulók emlékezetében. Csakis a történelem ilyen tanítása biztosíthatja a történelmi anyag szemléletességét, konkrétságát és érthetőségét, mely elengedhetetlenül szükséges a tanulók számára kizárólag ezen az alapon lehetséges a történelmi események helyes elemzése és helyes általánosítása, ami elvezeti a tanulót a történelem marxista felfogásához.“

Sztálin, Zsdanov, Kirov a Sz. U. története c. tankönyvtervezetthez írt bírálatukban írják: „A mi ifjúságunknak marxista, tudományosan megalapozott meghatározásokat kell adni.”

Mindezekből következik, hogy ez szívós, rendszeres, következetes ráhatást igényel, nagy kitartás, türelem kell hozzá. Téves az a nézet, hogyha én elmondom a könyv anyagát, akkor már világnézeti nevelésnek is eleget tettem. Nekünk ki kell emelnünk a könyv tényei mögött lévő világnézeti alapot, a mozgatórugókat fel kell ismertetni a tanulókkal stb. Mindezekhez nagy energia, alapos világnézeti szilárdság, tájékozottság, elmélyült felkészültség szükséges. De aki nem nevel tudatosan, rendszeresen marxista-leninista világnézetre, az nem lehet jó nevelő, bármennyire is ismeri a történelem eseményeit.

a) *A világnézeti nevelés lehetőségei az új anyag tárgyalásakor.*

Az első lépés az, hogy önmagunk előtt tisztázni kell egy-egy nagyobb anyag-egység tárgyalásának megkezdésekor annak az egységnek központi világnézeti gondolatát, valamint azt, hogy milyen alapfogalmak tisztázását akarjuk elérni. Pl. középiskola I. o. az ösközösség és felbomlása: a termelés fontossága, termelőerők, ettől függenek az emberek egymáshoz való viszonyai (egyenlőre túlzás lenne a termelési viszonyok fogalmát tisztázni) vagy pl. görögök története: gazdasági fejlődés következtében az osztályharc szerepe, az állam, igazságos háború, első megpendítése, gazdasági alap és kultúra összefüggései. Vagy pl. II. o. Európa a 11—13. sz.-ban: termelőerők fejlődéséből következő osztályharc, ez mint a politikai rendszer előrevívője. Vagy III. o. Magyarország 1526—1711 a nemzeti függetlenség fontossága, a nép szerepe. Vagy IV. o. Európa a XIX. sz. végén és a XX' sz. elején: miért Oroszország lesz a forradalmi mozgalmak központja, a leninizmus nagy szerepe, az elmélet szerepe, a munkásosztály történelmi hivatása. Ezek felé a központi gondolatok felé kell lép-nünk egy-egy lépést az egyes órák során. Ez még a „legpolitikamentesebb” anyag-részeknél is lehetséges. Az alapfogalmakat nagyon alaposan elő kell készítenünk, és miután a tényekből a tanulók is meg tudják érteni azokat, azután lehet pl. a füzet végén vezetett alapfogalmak szótárába bevezetni, és ettől kezdve szigorúan meg kell követelni azokat. Általában meg kellene központilag határozni, hogy az egyes osztályokban milyen alapfogalmakat kell tisztázni az év folyamán, hogy ez a munkánk módszeresen felépített legyen. Pl. első osztályban: termelő erők, termelési viszonyok, haladás fogalma, osztályharc szerepe.

A következő évek már erre épülnének fel. A feladat az, hogy az anyag tényeit úgy csoportosítsuk, hogy ezeket a döntő világnézeti következtetéseket a tanulók maguk is meg tudják állapítani, lássák azt, hogy a történelem fejlődésének egy egy törvényszerűségét ismerték fel. Mindez nem idő kérdése — sok kortárs úgy vélekedik, hogy mikor van minderre időm? — hanem az anyag célszerű elrendezésének, a helyes kérdésfeltevéseknek a függvénye. Nem az a főkérdés itt, hogy mikor, hanem hogy hogyan.

A világnézeti nevelés második fő eszköze az új anyag tárgyalásánál az, hogy a legdöntőbb mozzanatokat szemléltetnünk kell, érdekes képekkel, forrásokkal. Pl. Cromwell hadseregének egyik agitátora elmondja, hogy mit követel és miért harcol a hadsereg. Ebből kitűnően le tudják vonni a tanulók a levellerek — tehát a nép — szerepét a forradalomban. Ehhez azonban feltétlenül szükséges lenne az alapos, a szovjet chrestomathiákhoz hasonló forrásgyűjtemények kiadása, a képekkel ellátott tankönyvek megjelentetése. Milyen jól használható pl. a munkásosztály harcainál az 1905-ös és az 1912. nagy magyar tömegtüntetések képeinek összehasonlítása, ebből u. i. a tanulók le tudják vonni azt a következtetést, hogy a magyar munkásosztály harca ezen idő közben mennyire megerősödött, és ennek okait kutatva máris ott vagyunk a kor legdöntőbb problémájánál és világnézeti szempontból rengeteg értékes következtetést tudunk levonni.

A világnézeti nevelésnek egy harmadik fontos problémája a személyiségek nagyobb szóhoz juttatása a történelemtanításban. Ehhez az eddiginél jóval nagyobb

segítséget kell nyújtani a tankönyveknek is. A személyiségek önálló értékelését a tanulók nagy élvezettel, és helyesen végzik, a nagy egyéniség meghatározását el kell sajátítaniuk a tanulóknak, és III. osztályban már pl. a tanulóknak meg kell tudniuk önállóan válaszolni arra a kérdésre, hogy Nagy Frigyes nagy egyéniség volt-e, stb. A személyiség kellő súllyal történő tanítása biztosíthatja leginkább az olyannyira fontos átélést, és az erkölcsi nevelésnek is egyik legfontosabb tényezője.*

Több kartársnál láttam azt az a módszert, hogy az új anyag tárgyalásának kezdetén felteszi azt a kérdést, hogy milyen megoldandó problémák vannak a tárgyalatkorban a nép előtt, és erre építi fel az órát. Ez valóban sokszor alkalmazható (pl. Nagy Péter előtt: Milyen megoldandó feladatok álltak az orosz állam előtt).

A világnézeti nevelésnek egy további alkalmas fegyvere az aktualizálás is. Erről minden idők történelemtanításában alkalmazott módszerről újabban hajlamosak vagyunk elfeledkezni. Pedig, hogy látszólag nehezebb eseteket" említsék példának, az asszír és a perzsa birodalom felbomlásánál azt a világnézeti következtetést, hogy a rablásra felépített birodalom nem lehet tartós, ki lehet tágítani napjainkig. Nagyon érdekes aktualizálást láttam pl. az egyik kartárs I. o.-ban tartott óráján, ahol a délosi szövetség tagállamainak szolgátságába jutásánál azt az okot állapították meg, hogy azok lemondtak a katonaságukról, és ezt a problémát aktualizálta a kartárs a mi viszonyainkra.

Az új anyag tárgyalása során a világnézeti nevelésnek egy következő alkalmas eszköze a kiselőadások tartása is. Főleg olyan témákat adhatunk ki, melyeket a világnézeti nevelés terén gyümölcsoztetni tudunk: Pl. Technikai fejlődés az ókorban. A pénzgazdálkodás kezdetei a középkori Magyarországon stb. Ezek a kiselőadások azonban az időhiány miatt eléggé ritkák lehetnek.

A dialektikus gondolkodásra való nevelés, módszere hasonló a történelmi materializmusra neveléshez, de itt a meghatározásokkal véleményem szerint IV. o.-ig nem szükséges foglalkozni. Itt is az a módszer, hogy az egyes tényeknél rá kell mutatnunk arra, hogy a dialektika egy törvényszerűségével találkozunk. Általában nagyon fontos a törvényszerűség fogalmának állandó hangsúlyozása, és épp ezen a téren nyílik a legtöbb lehetőség az idealista történelemszemlélet megcáfoltatására.

Még sok kérdést lehetne felvetni az óra ezen szakaszából, pl. a tamár logikus előadásának, általában a logikus órafelépítésnek óriási szerepét, a „miérték" állandó felvetését, melyet szinte a kulcsproblémának tartok, stb., de mindezek kifejtésére egy cikk keretében nincs lehetőség. Hasonlóképp külön előadás tárgya lehetne a nemzeti kérdés tanításának problematikája a világnézeti nevelés szempontjából, de ez olyannyira kidolgozatlan terület, hogy ez is egy külön cikk témája lehetne.

b) A világnézeti nevelés lehetősége a számonkéréskor.

Noha az új anyag tárgyalásakor nyílik a legtöbb lehetőség a világnézeti nevelésre ezért is foglalkoztam azzal először, nem lehet megfelelkezni arról, hogy a lényegében „bevasalás" jellegű számonkérést fel kell használni a világnézeti nevelés szempontjából is.

Nagyon bevált módszer pl. az, amit sok kartárs alkalmaz már, t. i. az összefüggő feleletek előtt néhány percig az egész osztályt foglalkoztatják kisebb kérdésekkel. Ha ezek a kérdések a világnézeti nevelés szempontjából alapvető kérdéseket ragadják meg, logikai felépítésük pedig az alapvető okokból indul ki és úgy halad előre mégpedig nem csak az arra az órára feladott anyagból, akkor ez sokat lendít a világnézeti nevelés eredményességén is. Pl. Hogy ismét „nehéz kérdést" idézzek az anyag, amit a tanulók erre az órára átvettek: Bethlen Gábor Bevezető kérdések a következők lehetnek: Milyen alapvető kérdést kell ebben az időszakban a magyar népnek

* Természetesen a személyiségek szerepének túlbecsülése ugyancsak súlyos hiba lenne.

megoldania? Miért a nemzeti függetlenség kivívása a központi feladat? — Milyen próbálkozásokat láttunk erre eddig? Melyek voltak a legsikeresebbek és miért? — Milyen törvényszerűségeit láthatjuk mindebből a történelem fejlődésének?

Ezután következhetnek az összefüggő feleletek.

A világnézeti szempontból nagyon jól hasznosítható az összefüggő feleletek előtti vázlat megkövetelése (összefüggések!) valamint az is, hogy azon a vázlatponton belül mit tart lényegnek. (pl. Bethlen Gábor az anyag. Vázlatom a következő elmondja). Lényegesnek tartom azt, hogy silkereinek alapja: erős gazdasági alappal rendelkezett, erős mépi magból álló hadserege volt, és jól fel tudta használni a külpolitikai helyzet lehetőségeit.

A számonkérésnél fel lehet használni azt is, hogy pl. a tárgyalt fejlődési szakasz hogyan történt más országokban. Be lehet így is bizonyíttatni, hogy a történelem fejlődése lényegében közös törvényszerűségek alapján történik. Ugyanígy lehet érzékeltetni a kölcsönhatásokat az egyes országok története között (többek között a dialektikus gondolkodás kialakításában is fontos szerepe van ennek, az újkorban pedig a proletár internacionalizmusra nevelés egyik fontos eszköze.

c) *A világnézeti nevelés lehetősége az ismétlőórákon.*

Ez is eléggé elhanyagolt terület, holott a lehetőségek óriásiak. Lényegében az anyag ismétlésének főbb szempontjait a világnézeti nevelésnek kell meghatároznia. Pl. Befejeztük a következő témakört: Magyarország 1526—1711-ig. Az óra első részében még folyik a felelés a Rákóczi szabadságharc befejező szakaszáról (t. i. ez volt az új anyag). Kb 20 percet lehet azonban szánnunk az első ismétlőóra előkészítésére (a tanmenet szerint összesen két óra áll erre a célra rendelkezésre). Az első óra ismétlésének anyaga kb. a török kiűzéséig terjedhet. A fő kérdések, melyek bekerülhetnek a füzetbe is: Mi ennek a kornak a főkérdése? (A nemzeti függetlenség kivívása). Milyen módon oldható ez meg?) A nép bevonása erős nemzeti hadsereg — erős gazdasági alap — külpolitikai tényezők felhasználásával. (Ezután jöhetnek a tények, majd befejező kérdés: Mi jellemzi a fejlődést ebben az időben Európa más országaiban? Ezt még az elmúlt tanévből is tudniuk kell).

Év végén feltétlenül hasznos egy befejező óra ezzel a témával: Milyen törvényszerűségeit ismertük meg a történelem fejlődésének az idén?

Ez a cikk sok kérdést nem tárgyal, sok problémát elszigetelten kénytelen tárgyalni, és sok tárgyalt problémát sem fejthetett ki teljesen. Céлом csupán az volt, hogy elmélyítsem a kartársakban azt a gondolatot, hogy rendszeres, módszeres világnézeti nevelés nélkül nem végezhetünk jó tanári munkát, és ehhez a jobb munkához szeretnék ezzel a cikkel is segítséget nyújtani.*

Bállér Endre.

Az orosz nyelvi beszéd-készség fejlesztésének néhány kérdése az általános iskolákban

Az idegen nyelvek tanításának célja koronként más és más volt. Napjainkban, amikor a technikai fejlődés eredményeképpen a világ „összébbszugarodott“, amikor a gazdasági egymásrautaltság következtében a nemzetek érintkezése — szóban és írásban — szorosabb lett, az idegen nyelvek tanítása fokozottabb gyakorlati jellegű követel: az élő, beszélt nyelvet kell tanítanunk és a beszéd-készség kifejlesztése mellett különösen a középiskolák felső osztályaiban bonyolultabb szerkezetű szövegek fordítási készségére kell növendékeinket nevelnünk.

Világos, hogy az idegen nyelvek tanítása főcélkitűzéseinek kell a módszertani eljárásainkat is alárendelnünk. Rövid dolgozatomban a beszéd-készség fejlesztésének néhány kérdését szeretném felvetni.

A tapasztalat azt mutatja, hogy sok általános iskolában a beszéd-készség fejlesztésével tudatosan és tervszerűen nem foglalkoznak. Pedig e készséget csak a pedagógus mindennapi, szüntelen erőfeszítése, céltudatos munkája tudja kialakítani.

Melyek tehát az idevezető utak és módok?

1. Rendkívül fontos a tanóra orosz légkörének megteremtése. Ezt azáltal éri el a nevelő, ha a fokozatosság elvének szem előtt tartásával az óra vezetését orosz nyelven végzi. Láttunk már olyan órát is, amelyen a tanár a tárgyalandó anyag szókincsén kívül egyetlen más orosz szót sem ejtett. Mások az óra megszervezése körül még csak használnak néhány orosz mondatot, utána azonban az óra vezetése teljességgel az anyanyelven folyik. Mi arra gondolunk, hogy a pedagógus tervszerűen, az óravázlatokban is feltüntetve építse ki azoknak a kifejezéseknek, mondatoknak a körét, amelyek hozzáférhetőek ahhoz, hogy két esztendő alatt a tanóra orosz nyelvi vezetését megvalósíthassa. A kezdet kezdetén e kifejezéseket kétnyelvűen kell alkalmazni és ha a tanár meggyőződött róla, hogy már mindenki érti ezeket, akkor az anyanyelvi megfelelőjét elhagyhatja és egy újabb kifejezésnek a begyakorlásához foghat hozzá. Már az V. osztályban is, a betűtanítás időszakában is teljesen a direkt módszer alapján használni kell ilyenfajta kifejezéseket, mint садитесь, садись, встаньте, встань, читай, откройте книги, вли в доску, пиши задачу.

Ha ezt az utat az évek folyamán tervszerűen kitágítjuk, négy év alatt igen teteemes számú kész mondatot sajátíthatnak el növendékeink, s ami a legfontosabb: minden különösebb erőfeszítés nélkül. Bátran állíthatjuk, hogy tervszerű munka eredményeképpen a VIII. osztályban a nyelvtani magyarázatokon és a szavak magyar jelentésének megadásán kívül alig kell az anyanyelvet használni, még olyan bonyolultabb szerkezetű mondatoknál sem, mint ты за этот ответ получишь только тройку, и тому чт.

Helyes, ha a betűtanítás utáni időben a növendékek az óra vezetése közben felmerülő szavakat és kifejezéseket szótárfüzetben is feljegyzik.

2. A beszédképesség azonban nem abban áll elsősorban, hogy az idegen beszédet megértsük. Fokozatosan arra is rá kell növendékeinket szoktatnunk, hogy maguk is megszólaljanak oroszul. Gondolok itt elsősorban arra, hogy maguk is képesek legyenek orosz nyelven kifejezni iskolai munkájuk egy-egy mozzanatát, később pedig, hogy mindennapi életükről, foglalkozásaikról, játékaikról is tudjanak egyet-mást mondani. Nem lesz baj, ha még az igeragozás megtanulása előtt is a tanulók meg tudják mondani: NRAFORDWGRFBN. Ezt a fajta kört is állandóan és tervszerűen tágítanunk kell. El kell jutni odáig, hogy a tanulók mindent, amit az órán csinálnak, oroszul ki tudjanak fejezni. Így pl. hasznos, ha a növendékek egy egész cselekvéssort mondanak el oroszul: я встаю, беру книгу, открою книгу, читаю урок... Теперь перевожу текст... Я иду к доске, беру тряпку, стираю с доски, беру мел, пишу домашнее задание... Я исправляю ошибки...

Az órák elején meg lehet mindig kérdezni; milyen nap van ma?, milyen nap volt tegnap?... tegnapelőtt? Később: Hányadika van ma? Hány óra van? stb. Ez persze elég öreg módszer, de mi nem is gondolunk arra, hogy ez legyen a nyelvtanítás tengelyében. Ha valaki azt vetné közbe, hogy nagyon gépies, azt feleljük, hogy a beszédképesség, akárhogy is vesszük, automatizált nyelvismeret.

3. Az eddig említett beszédképesség fejlesztő lehetőségek az orosz nyelvi órán, mint „melléktermék“ jelentkeznek, a beszédképesség fejlesztésének főfeladatai, nyilvánvalóan, a tananyaghoz kapcsolódnak. Legtöbb pedagógus az óra vége felé szokott valami beszédgyakorlat felét beiktatni. Rendszerint eredménytelenül. Legfeljebb fordítás sikeredik ki belőle. A beszédgyakorlat alapanyagát olyan szavak képezik, amelyek még nem emelkedtek a készség fokáig.

A beszédképesség fejlesztésének alapkövetelménye az állandó gyakorlás. Még az óra számonkérő részének is ezt kell szolgálnia. Éppen ezért szókérdézésnél is a szavakat azok egyedi alakján kívül mondatokba is kell foglaltatni.

Az új anyagban is az ismeretlen szavakat mondatokba kell ágyazni, még pedig az illető szó gyakori és gyakorlati kapcsolatainak keretében. Pl. ha ismeretlen szóként adódik a правиться szó, akkor ilyenképpen: как тебе правится школа... картина... книга?

Még a nyelvtani anyag taglalásánál, gyakorlásánál is a szem előtt kell tartani a beszédgyakorlat követelményét. A nyelvtani anyag indukciós megértése után a

tanulók egész figyelmét csak a begyakorlásra kerülő alakra koncentrálva széles skálán, régi szavakat is felidézve szinte kitörölhetetlen készségeket tudunk elérni. Пыле-
неkre gondolok: и вижу школу... картину .. учительницу... учинцу... парту...
доску... книга пионерки на столе, книга ученицы... учительницы... девучки, книга
бушки на столе.

Igen jónak tartom sok orosz szakos nevelő ama eljárását, hogy a tárgyalásra
kerülő új anyagot a tanulók csukott könyve mellett három-négy szóból álló rövid
mondatokra bontva kifejező, lassú előadás formájában ismertetik, úgy, hogy egy-egy
szóba ne kerüljön egy ismeretlen szónál több. Így a tanulókat hozzá lehet szoktatni
a vizuálistól független, csupán akusztikai hatásokra alapozott, nyelvbe öltözött gon-
dolat megértéséhez. Ha ez a mozzanat jól van előkészítve, akkor még a bemutató
olvasását is úgy lehet végezni, hogy a tanulók könyve csukott.

4. További bevéési és automatizálási gyakorlatok:

a) Meg lehet változtatni az olvasmány mondataiban az alany személyét.

b) Más időbe lehet tenni a mondatok állítmányát.

c) Egy-egy mondat sokoldalú megforgatása, úgy, hogy a mondat minden szavá-
val kérdezzünk. Pl. Ученики пишут стенгазету. Кто пишет стенгазету? Что пишут уче-
ники? Что делают ученики?

d) Magyarul elmondjuk egy olvasmány mondatait, ezeket a tanulók élőszóval
nyomban visszafordítják oroszra.

e) Egy-egy olvasmány tartalmának elmondatása, amelyet megelőzhet az olvas-
mány vázlatának a táblára írása.

f) Felírhatjuk a táblára az olvasmány egyes mondatainak főbb, értelemhordó
szavait, amelyekből a tanulók rekonstruálhatják az egész mondatot.

g) Gyakoroltatni kell a helyes kérdésfeltevést. Ezt azonban nem szabad a tan-
ulók spontán aktivitására bízunk, mert az túl mechanikus kérdéseket eredményez.
Meg kell jelölni a mondatban egy szót, hogy a tanulók arra a szóra vonatkozólag
szerkesszenek kérdéseket.

Egy ilyen széles, az egész nyelvoktatást átfogó kérdést nem lehet ilyen szűk
keretek között kimerítően taglalni. Néhány kérdést szerettünk volna csak felvetni és
magának a kérdésnek a jelentőségére kollégáink figyelmét felhívni. Semmiképpen
sem volt szándékunkban merev tételeket, dogmákat gyártani. A mi munkánkban
a módszeres eljárások sokfélesége, változatossága és színessége a siker legbiztosabb
záloga.

Selymes Ferenc.

Egy fogalmazási év története

(II. félév.)

A II. félév munkájában már felhasználhattam Kerékgyártó—Lengyel: A fogal-
mazás tanítása c. kézikönyvét. A mű értékéről arra hivatottabbak már írtak, és még
fognak írni. A magam részéről csak annyit:

Tanítványaimat büszke öröm töltötte el, amikor nevüket, dolgozataikat meglát-
ták a könyv lapjain. Jómagamnak azt a megnyugtatót jelentette, hogy mégiscsak he-
lyes úton kísérleteztem.

Eddigi munkám ugyanis teljesen ösztönszerű volt. Ahhoz a nemzedékhez tarto-
zom, mely közvetlenül a felszabadulás után hagyta el az iskola padjait, melynek sem-
miféle szakkönyv nem állott rendelkezésére. Az elavult régi könyveket addigra már
kiselejtezték, az újak pedig egyre késtek.

Azt hiszem nem szükséges részleteznem, mit jelent számunkra ez a könyv, mely
azóta is mindennapi olvasmányom, hűséges segítőtársam.

VI. OSZTÁLY

Témakör: Toldi VII—XII. ének.

IV. dolgozat: jellemzés (III. hó 2. hét).

Mint már jeleztem, a VI. osztályban sohasem sikerült a tanulók zömének megtanítanom az *írásbeli jellemzést*, pedig a közös fogalmazástól, az osztálytárs, ismerős külső s belső vonásainak megrajzolásán keresztül, a Toldival kapcsolatos részfeladatok megoldásával igyekeztünk eljutni a Toldi hősei jellemvonásainak összegezéséig. A dolgozat sohasem sikerült jól, még a legjobbaké sem. Minden évben átdolgoztattam, s akkor sem volt kielégítő. (A fogalmazási kézikönyv sem közöl megfelelő példát, így valószínűleg máshol is hasonló lehet a helyzet.)

Ilyen előzmények után még gondosabban igyekeztem előkészíteni, illetve megtanítani az írásbeli jellemzést.

Fogalmazási tervemben *Toldi Miklós, György, illetve Bence jellemzése volt ki-tűzve* a IV. dolgozat témájaként.

A tanítási órák folyamán a *szóbeli jellemzésben* még a gyengébb tanulók is jártasságot szereztek. Mindig megköveteltem, hogy a jellemvonásokat megfelelő tárgyi anyaggal bizonyítsák.

Miklós írásban történő jellemzését a II. negyedév munkái készítették elő. „Laczi és hada elámul“, „Elbántam a farkasokkal“ c. házi fogalmazványok Miklós hatalmas testi erejét, lélekjelenlétét, küzdőképességét mutatták be. A „Miklós menekül“ c. elbeszélés, valamint a mádas leírása hősünk életének tragikus fordulópontját, töprengéseit, önmarcangolását is ábrázolták.

A III. negyedévben György árukkodását bemutató munkánkban (György felsül), Bence elbeszélésében (Kísértet a temetőben), s a cseh bajnokkal való természetszerű összehasonlításnál (Milyen a cseh bajnok?) szintén szerepel Miklós.

György bemutatását is a II. negyedévben készítettük elő. Vérszomjas, testvér-gyilkos lelkülete a „Miklós menekül“ c. dolgozatban tűnt ki. „Az alvó György“, „Györgyék felriadnak“, „Hajza a vilharban“ s „Az ázott sereg“ c. elbeszélő leírások sokoldalúan mutatták be György durva külsejét, gonosz lelkületét.

A III. negyedévben, a VIII. ének megtárgyalása után „*György felsül*“ címmel a párbeszéddel való írásbeli jellemzés gyakoroltuk. A párbeszéd s a hozzáírt színi utasítások nemcsak György, hanem Lajos király, sőt Miklós lelkivilágára is fényt vetettek.

Lajos királyt (jóakarátú, éleslátású, igazságos) a szövegből vett idézetekkel kellett a tanulóknak írásban jellemezniük.

Bence kevésbé jelentékeny szereplő, s a költeményben sincs oly sokoldalúan jellemezve, mint a főhősök. A tanulók a cselekményből nehezebben állapítják meg tulajdonságait, így az öreg szolgáról irrandó dolgozatot is több részfeladattal készítettem elő. A „*Nagyapám*“ c. néhány soros fogalmazvány az öregember külsejének, modorának megfigyelésére ösztönözte a tanulókat. A X. ének megbeszélése után Miklóssal, illetve Bencével mondtattuk el a találkozást „*Kísértet a temetőben*“ címmel. A tanulók rajongtak ezért a témáért. Kádár József például nagy élvezettel mutatta be a találkozás mozzanatait, amint Bence „rémülten nézett a hang irányába“, amikor Miklós csólkjaira „rémülten kiáltozott“, majd pedig „hullott a könnye, mint a zápor-eső az örömtől“.

Tanulóim ezek után „Milyenek látom Bencét a X. énekben?“ címmel már dolgozatszerű terjedelemben tárták fel hősünk vonásait a cselekmény sorrendjében (ijedős, hűséges, beszédes, ügyű). A jellemzés műfaji begyakorlását a cseh bajnok bemutatása is szolgálta. (Címe: *Milyen a cseh bajnok?*) A közös vázlat, illetve anyaggyűjtés az alábbi volt:

I. A hírhedt bajnok Magyarországon.

II. Jellemvonásai:

1. Gógös (az özvegy beszámolója — becsmerli a magyart.)
2. Alattomos (kézfogás — orvtámadás).
3. Gyáva (kegyelemkérés kétszer).

III. Miklós legyőzi. (Miért? A haza és saját becsülete.)

A bizonyítás, érvelés *nyelvi kifejezéseit* is összegyűjtöttük, hogy a tanulók választékosan fejezhessék ki magukat: Pl. Ebből látom, evvel bizonyítom be, ebből azt lehet következtetni, ebből az a tanulság, ebből azt tapasztaljuk, ezt az bizonyítja, ez abban nyilvánul meg, abból tűnik ki stb.

Betetőzésül összefoglaló órán összegeztük az egyes énekekből apránként megismert jellemvonásokat, s minden hősnek kijelöltük három legfőbb vonását. Szóban összegyűjtöttük a tárgyi anyagot, sőt ennek alapján el is mondtuk egy-egy hős jellemzését. Az *anyaggyűjtést* otthoni munkával írásban is rögzíteni kellett ilyenformán:

Miklós: erős (Laczi — a farkasok, a bilka, a cseh legyőzése)

bátor (farkaskaland — búcsúzás — bilka, cseh)

nagylelkű (özvegy — csehnek kegyelem — György birtoka: XII. é.)

György: ravasz (Miklóst paraszti sorban tartja — a királynál).

gonosz (arculcsapás — gyilkosságba kergetés — üldözés — VIII. é.)

gyáva (arculcsapás után — a királynál: VIII. é. — a győzelem után.

Bence: hűséges (elesés: IV. é. — cipóban pénz: X. é.)

bőbeszédű (a nádasban, temetőben)

együgyű (a nádasban — temetőben: kísértet, kés — kocsmában)

(Spengler Róza munkája).

A nagy erőpróba napján aztán az osztály többsége Miklóst, néhányan Bencét jellemezték; Györgyre azonban senkisé is volt kíváncsi. (A témaválasztás mindenestre tanulságos.) Ime a legjobb dolgozat, Molnár Ilona munkája:

TOLDI MIKLÓS

(Jellemzés).

Vázlat: I. Ki volt Toldi?

II. Jellemvonásai:

1. Erős.
2. Bátor.
3. Nagylelkű.

III. Miért szerettük meg annyira?

I. Irodalmi óráink hőse, kedves emléke Toldi Miklós. A költemény alapján óráról-órára mindjobban megszerettük. Nézzük meg, milyen is lehetett Toldi.

II. Legelőször is nagy ereje tűnt szemünkbe, amikor Laczi hadának az utat mutatta Buda felé. Roppant nagy erő kellett a farkasok legyőzéséhez s a bilka megfékezéséhez. Erejét a Duna szigetében is megmutatta, amikor a félelmetes csehet rángatta.

2. Nagy erejéhez volt bátorsága is. Bátorság kellett ahhoz, hogy a cseh bajnokkal mérközni merjen, hiszen abban a csehben is nagy erő lakozott. Tudjuk, tizenkét vitézt már sírba vitt. Miklós azonban nem félt attól, hogy ő lesz a tizenharmadik, bízott erejében, s le is győzte ellenfelét.

3. Az egyes énekek történetéből nagylelkűsége is kitűnik. A cseh vitéznek kétszer is megkegyelmez harc közben. Azt a birtokot, amit a cseh neki akart adni, ő az özvegynek szánta. Ez mind jószívúségre mutat. Birtokát sem sajnálta, odaadta bátyjának, Györgynek.

III. Hát ilyen volt Toldi Miklós! Saját erejéből ennyire tudott menni, pedig paraszti sorsra volt kényszerítve. Voltak azonban jó tulajdonságai, így vissza tudta szerezni a maga s házája becsületét. Ezért szerettük meg annyira!

Kerekded, jól szerkesztett, megfelelő érveket felsorakoztató munka. Mégis hiányzik belőle a könnyebb elbeszélések s leírások megszokott, lendületes, gördülékeny mondatszövege.

Ha ez a legjobb dolgozat, milyen lehetett a többi? Jobb az előző évek munkáinál, mégsem mondhatom kielégítőnek. A legtöbb dolgozat felsorolásszerű volt. A tanulók nem helyezték el változatosan a jellemvonások megnevezését. Sokan így kezdték az egyes szakaszokat: „Erős. Ezt abból látom, hogy...” „Bátor. Ez abból tűnik ki, hogy...” Kevés bizonyítékot soroltak fel. Nehézséget jelentett a tárgyalás hármastagolása s az egyes szakaszok összekapcsolása. A legtöbb hiba azonban a mondatalkotásban mutatkozott. A tanulók *képtelenek voltak az okfejtést, bizonyítást szabatosan írásba foglalni.*

Szükségesnek tartom ennyire részletezni ezt a kérdést, mivel akkor döbbsentem rá több év sorozatos kudarcának okára: Okoskodást, fejtegetést, vagyis *értekezést követeltem, holott a VI. osztályos tanuló még csak leíró, elbeszélő hangnemben tudja mondanivalóját írásban kifejezni. A jellemzést tehát műfajilag fel kell oldani, élményszerűvé, elbeszélésszerűvé kell tenni. A végleges megoldást azonban még most sem találtam meg. (Írók, költők jellemzését persze meg sem mertem kísérelni ebben az osztályban.)*

VII. OSZTÁLY

Témakörök: Írók harca a háború és fasizmus ellen Szabad ország.

Dolgozatok: IV. riport, levél (III. hó, 2. hét) V. dramatizálás (IV. hó 1. hét).

A riportot ebben az osztályban a filmhíradóhoz szoktam hasonlítani. A lényeget bemutató, gyorsan pergő, tömör képsorozat. Egymástól látszólag független, kerek egészt alkotó részek alkotják. A képeket *(csillag)-gal különítjük el egymástól. Az összekötő mondatok feleslegessé válnak.

Pergő képekben mutattuk be a délután kettőtől öt óráig tartó „pusztai mennyország” csoportjait (öreges, fiatalabbak, gyerekek, lányok-legények) Illyés A puszták népe c. művének részlete nyomán. (*Vasárnap a pusztán.*)

Déry „Tüntetés”-ét is riportszerűen dolgoztuk fel. Berdál Emma tanuló első képe a tüntetőkben szunnyadó hatalmas erőt érzékelteti: „Borús napon, sötét, olmos felhők alatt komor, hosszú sor kígyózik a huzatos, csatakos Váci úton. Szürös tekintetű szemek, dobbanó nehéz léptek, elszánt, elfojtott erő; tüntetés...”

De lássunk egy teljes leírást is!

TÜNTETÉS

(Riport 3 képben).

Vázlat: I. Felvonulás.

II. Támad a rendőrség.

III. Menekülés.

Dél előtt 10 óra. A havas Váci úton hosszú menet kígyózik. Száz emberből áll. Egy parányi vörös zászló lobog az élen. Tüntető munkások. Rossz cipőjük alól fröccsen a hó. Ruhájuk is szakadt. Kezüket ökölbe szorítják. Arcukon elszántság tükröződik. Közben ütemesen kiáltanak: „Munkát! Kenyeret!” Egy csomó bámészkodó követi őket.

Lovasrendőrség közeledik. A bámészkodók futásnak erednek, a tüntetők azonban tovább vonulnak. A rendőrök kardlapozni kezdenek. A tömegből felszáll az utolsó „Munkás-kenyeret!”-kiáltás. A beálló csendben két revolverlövés hallatszik, ugyanakkor a vörös zászló lebukik a hóba.

Közben a tömeget hátulról egy csapat gyalogos rendőr fogta közre. Ezek gumibottal esnek a tüntetőknek. Az emberek feltűrik gallérjukat, kalapjukat mélyen lehúzzák a fejükbe, és háttal állnak a gumibotok felé. A rendőrök nem férnek a tömeg magjához, itt tovább folyik a kiabálás: „Munkát-kenyeret!”

A gyalogos rendőrök vállukat megfeszítve megtolják a tömeget. Ez elveszi egyensúlyát, és félretolja útjából a rendőröket. A tömeg egy mellékutcába tódul. Itt apránként elnyeli őket a kapuk torka.

Az egyik asszony a futástól lihegve, de vidám mosollyal jegyzi meg: „Mégis csak megmutattuk nekik!”

Schneider Ede VII. o.)

Az író kifejezéseit is felhasználva, a három kép a maga szűkszavú tömörségével elénk tárja a tüntetések jellegzetes vonásait. A munkanélküli dolgozók elszánt-sága, a kíváncsiskodók gyávasága, a rendőrség brutalitása reálisan bontakozik ki a rövid összecsapás mozzanataiból.

A levélforma gyakorlására az „Iskolázás” s a „Magasabb szempontból” c. szemelvények adtak alkalmat. Az előbbi alapján a cselédfiú írt haza a tanítóképzőből „Nem engedtem magam legyűrni” címmel. A második olvasmány felhasználásával a Gestapo karmai közé jutott egyik prágai diák búcsúzott szüleitől:

KIVÉGZÉS ELŐTT

(Búcsúlevél).

Vázlat: I. Utolsó levellem.

II. Búcsúzás.

III. A nép ügye diadalmaskodik.

Prága, 1942. június.

Drága Szüleim!

Ez az utolsó levellem hozzátok, utoljára látjátok fiaatok írását. Utoljára küldöm csókjaimat nektek, kik fölneveltetek, kik gondoztatok addig, míg ide nem jutottam; ide, a börtön hideg, vastag falai mögé.

II. Ide kerültem, igen, azért, mert én is helyesltem, hogy megölték Heydrichet, a német helytartót, hogy megölték a gyilkost, s kimutattam a fasiszták iránti gyűlöletemet.

Itt ülök cellámban, s körülnézek; mindentől búcsúzni szeretnék, de nincs erőm. S minden olyan hidegen néz rám!

Édes szüleim, bocsássatok meg, ha valaha bántalmat okoztam nektek, bocsássatok meg rossz fiaatoknak, kik holnap már a nehéz földé lesz. Eltakarnak a hantok, benővi síromat a moha, s nem lesz, ki gondolzza.

Minden kis zörrenésre megrándul a testem. Vajon már jönnek? Már visznek? Már meg kell halnom? Drága szüleim, gondoljatok rám, elhunyt fiaatokra! Emlékezzetek meg néha, hogy én is voltam!

III. Én harcoltam, de ez a harc nem lesz hiábavaló. Most még a zsarnokok uralkodnak titkos rendőreikkkel, de a nép hatalma erős, akarata szilárd, s le fogja győzni elnyomóit.

Utoljára csókol benneteket:

Szerető fiaatok.

Lukács Aranika dolgozata meghitt, közvetlen, őszinte hangú levél, mely híven fejezi ki a kivégzés előtt álló ifjú lelkiállapotát. Utolsó ragaszkodásával, szeretetével szüleit veszi körül. Teste már rettegve várja a kivégző osztagot, szilárd eszméi azonban felvértézik a közelgő halálra. A kitűnően összefonódó hosszú mondatokban található szóismétlések, fokozások a téma mély átélésére vallanak. A leányszerzőt némi érzélgősség árulja el.

A békéért folyó harcnak jelentős tényezői ezek az irodalmi élmények, mivel bepillantást engednek a tanulóknak az elmúlt háború borzalmaiba. (Érzelmi nevelés!)

Iskolai dolgozatunk első témája, „Levél a haláltáborból” Radnóti: Erőltetett menet c. költeményén alapult; Illyés: Nem menekülhetsz c. verse nyomán pedig riportot írtam. Mindkét témához szükséges szókinccset előzetesen összegyűjtöttük (út, kínoz, fáj, remél, túr, szóképek a versből — a hajó, a víz mozgása, hangja; forró, töpreng stb.).

A riport („Hajón”) tervét közösen beszéltük meg. A költemény „analizáló” szerkesztését követtük ilyenformán:

I. Suhan a hajó (nyári táj).

II. 1. A fűtők munkája.

2. A költő pihenője

(ellentétes életformák: vívódás)

III. „Nem menekülhetsz...!” (eszmei m.)

Az egyes képeket a hajó ringása, dohogása fonja szerkeszti egységbe (hangfestés).

Mindkét dolgozat nehéznek bizonyult, mivel a tanulók nem tudták eléggé magukba olvasztani a költők bonyolult gondolatait.

Mit lehet *dramatizálni* az általános iskolában? Leginkább az epikai művek cselekményének tetőpontját, mivel ez tárja elénk az ellentétes erők döntő összecsapását. A „Szabad ország” c. fejezet olvasmányai drámai témájuk s párbeszédes formájuk révén alkalmasak a megjelenítésre.

Az átmeneti tanterv elhagyta ezt a műfajt, pedig a tanulók szívesen dramatizálnak. Nemcsak a logikus gondolkodás, hanem az eszmei-politikai nevelés szempontjából is szerintem nagy jelentősége van:

A dramatizálás elkülöníti, kielezi az epikában összefolyó cselekményt, gondolatokat. A tanuló megtanulja az összeütközést ábrázolni, az ellenfeleket csatasorba állítani, a véleményeket pontosan elkülöníteni; támadni, érvelni, cáfolni, védekezni, visszafordulni s az ellenfelet legyőzni.

Formája sűrítésre, tömörítésre nevel. A *színi utasítások* a belső érzelmek külső, testi megnyilvánulásának pontos megfigyelésére ösztönöznek. A dramatizálásnak — a korlátozott terjedelem miatt — *elbeszélő keretet* szoktunk adni (vö. i. m. 247. o.). Néha előzetesen összegyűjtjük a színi utasításokat, ami végeredményben jellemzése is; a *párbeszédeket* pedig természetesen átvesszük az írótól.

Előgyakorlatként *szereposztásban* szoktam olvasatni. A párbeszéd gyakorlására Achmedet és Harrimant beszélgettük arról, *mi a háború célja*. Kitűnően lehetett dramatizálni Aczél: Ki vele! és Nagy: Ami felér egy győzelemmel c. olvasmányokat. Házi feladatként mindkettőből a bonyodalom megindulását dramatizáltuk (*Zentay megvert, Enyém az újítás!*), dolgozatként pedig a cselekmény tetőpontját s annak közvetlen előzményeit a szóczata Zentayval; kitudszkolása — Kese bevallja a csalást az üzemi gyűlésen).

Az első szemelvény éles osztályharca kitűnő dolgozatokat szokott ihletni:

MIÉNK A GYÁR!

(Aczél: Ki vele! c. regényrészletének dramatizálása)

Vázlat: I. Helyzetkép, előzmények.

II. Összecsapás Zentayval, Holder beszéde.

III. Zentayt kitudszkolják a gyárból.

I. Egy gyár termében vagyunk. A munkások felháborodva veszik körül Zentayt, a főmérnököt, mivel megpofozta Stíft Rezső inast.

II. *Zentay* (Bodánéra ordít): Maga takarodjék a helyére! Itt én azt csinállok, ami nekem tetszik, és azt a taknyost akkor pofozom fel, amikor nekem tetszik!

Munkások (hangosan morognak).

Zentay (a morgás kihozza sodrából): Nem tetszik? Menjenek panaszra a szakszervezetükhöz! Az is nekem fog igazat adni. Ez a fickó elégette az ezüstacélt. Van maguknak fogalmuk, milyen nehéz most ezüstacélt kapni? Ha volna, befognák a szájukat!

Bodáné (halkan): Azért nem kell mindjárt véresre verni egy fiatal gyereket.

Zentay (gorombán): Elég legyen! Fogja be a száját!

Bodáné (gyűlölettel): Ezt a hangot tartsa meg, velünk így ne beszéljen!

Munkások (fenyegetően): Megjárja, vigyázzon...! Nyugatra menni jó volt? Most visszajött gyereket verni...!

Zentay (nem jut szóhoz).

Korláth (csendesesen): No jöjjön, velem verekedjék, ha mer!

Tömeg (visszahúzódik).

Zentay (lilhegve): Menjenek... Menjenek vissza a helyükre dolgozni. Itt nem lehet verekedni...

Korláth (öklét Zentay orra alá dugja): Csak magának szabad, mi?

Holder (előlép a tömeg közül).

Korláth (helyet ad Holdernek).

Holder (beszédbe kezd): Elvtársak!

Munkások (elhallgatnának. Néma csend).

Holder (határozottan): Ez az ember egész életében kiszipolyozta a munkásokat. Ő szereltette le gyárunkat, s vitette nyugatra. Most visszajött ide közénk, a demokráciába, és azt hitte, hogy ugyanazt lehet folytatni, amit akkor abbahagyott.

Munkások (sóhajtanak).

Holder (felemeli hangját): Az a világ már megszűnt! Én azt javasolom: Ki vele! Most már miénk a gyár; a fasisztáknak nincs itt helyük!

Munkások (lelkesen): Eljen! Úgy van! Ki vele!

III. Egy kéz megragadja Zentayt és előre löki. A menet elején Zentay megy, s lehajtja ifejét. Utána a munkások zúgva, kiabálva...

(Schneider Ede VII. o.)

VIII. OSZTÁLY

Témakörök: Arany. Íróink harca a félféudalizmus s az ellenforradalom ellen. Szovjet írók.

Dolgozatok: IV. dramatizálás (II. h. 2. hét). V. jellemzés (III. hó 4. hét).

A témakörök itt egybefolynak a szükségnek megfelelően. A *dramatizálás* előkészítésére részfeladatokat oldottunk meg. Visszatértünk „*A walesi bárdok*”-hoz, feldolgoztuk „*A Noszty-fiú*”, majd a „*Hét krajcár*” egyik részletét. Az utóbbinak címe „*Krajcárkeresés*” volt. Közben az *értekező jellemzés* (*Szűcs György, a cigányvajda; Noszty, a dzsentri*) felújításáról sem feledkeztünk meg.

Iskolai dolgozatunk első témája azt mutatta be, hogyan beszélt rá a cigányvajda a babonás gazdát a bajsusz-növesztésre (*Szűcs György és a vajda*). „*Sós Pál esküje*” címmel a szegényeket meglopó, álszent zsírosgazdát lepleztük le „*A méhai bárány*” cselekményének tetőpontja alapján. Harmadik témánkkal ismét a „*Hét krajcár*”-hoz tértünk vissza. Ez volt a legkönnyebb, ez hozta a legtöbb sikert.

Pelle Olivér a következő dramatizálást készítette:

A HETEDIK KRAJCÁR

(A „*Hét krajcár*” egyik részletének dramatizálása).

Vázlat: I. Még csak hat a krajcár.

II. A koldus alamizsnája.

III. A szegények nyomora sohasem ér véget.

I. Egy tiszaháti kis faluban van egy kis ház. Szegény család lakik benne. Az apa egy gépműhelyben dolgozik. Felesége olajos ingét akarja kimosni urának, de hiába keresgél a fiával, csak hat krajcárt találnak az egész házban. Már alkonyodik, de még mindig nincs meg a hetedik krajcár; ugyanis hét krajcár kell a szappanra.

II. *Anyá* (lázasan): Az apád zsebébe találtam egy krajcárt, hátha van a tiedbe is; mutasd csak!

Fiú (kiforgatja zsebeit): Nojssz, az én zsebemben kereshet, abba nem tanál semmit.

Koldus (énekelve bejön): Aggyon az Úristen...

Anya (kacagva): Hagyja el, jó ember, egész nap tétlenül vagyok; mosni kéne, de nincs csak hat krajcárom, azér meg nem adnak szappant, oszt a kútvíz meg nem viszi ki az olajat az ingből. Most egy krajcár hiányával nézem a napot.

Koldus (jámbor arccal): Egy krajcár még nálam is akad.

Anya (megdöbbenve): Mégcsak az kéne, kódustól alamizsnát!

Koldus (higgadtan): Hadd el lyányom, nekem nem hibádzik; nekem már csak a kapa föld hibádzik. (A kisfiú kezébe nyomja a krajcárt.) Hála legyen az Úrnak... (énekelve el).

Anya (megkönnyebbülten): Hála legyen... Szaladj, no gyerek, a bótba; vagy várjál, mer már este van, oszt nincs olaj a lámpába, így meg nem tudok mosni. Jaj, de szegények is vagyunk mi!

III. Ekkor fuldokló köhögési roham lepi el az asszonyt; fia odaugrik támogatni. Közben érzi, hogy valami meleg ömlik a kezére. Vér volt, az anya drága vére; az anyáé, aki úgy tudott kacagni, ahogy kevesen tudnak még a szegények között is.

A bevezetés reális helyzetkép, az előzmények vázolója. A tárgyalás drámai erejű és megdöbbentően hiteles. A tanuló átveszi s kiegészíti az író párbeszédeit. Színi utasításai jól érzékeltetik a szereplők érzelmeit. A tragikus befejezés hangulatilag betetőzi a félféudalizmus nyomorát leleplező, szomorú jelenetet.

A fenti témakörök sokoldalú fogalmazási munkákra alkalmasak. Szereplői jellemzhetők, drámai cselekményük dramatizálható vagy az átmeneti tanterv kívánalmainak megfelelően, novellaszerű elbeszéléssé is feldolgozhatók. Elbeszélésből elbeszélést írni különösebb erőfeszítést nem jelent, csak tömörítési készség kell hozzá.

*

A IV. dolgozat után a *kisértekezés* vette át az uralmat, hisz a tanulók egy részét középiskolára kellett előkészíteni. Cél: logikus gondolatokat világos, szabatos formába önteni.

Mintegy hat héten keresztül értekezésszerű jellemzéseket írtunk többféle formában. Egyéni jellemzésre „A Hét krajcár hőse” s „Csozogi bácsi”, összehasonlításra „Orczy és Nyilas Misi”, valamint J. A. Anyám c. verse („Proletár és burzsoá”) adott alkalmat. Az írók közül *Gorkij*, *Majakovszkij*, illetve *Osztrovszkij* költő pályafutását rajzoltuk meg. Mondanom sem kell, hogy az előzetes anyaggyűjtésre, valamint az érvelés nyelvi kifejezéseinek összegyűjtésére nagy súlyt helyeztem.

Az alábbiakban az „Anyám” c. vers alapján készített összehasonlító jellemzés közös *vázlatát* közlöm:

I. Helyzetkép,

II. Milyen a proletárok s a tőkésék életmódja?

1. Foglalkozás: robot — üdülés.
2. Ellenérték: „lábaska” — „egész fazék”.
3. Következmény: korai halál — gondtalanság.

III. „Gondoljátok meg, proletárok!”

Dolgozatíráskor egy író (*Osztrovszkij*: elszánt, akarterős, önfeláldozó), egy negatív hőst (*Sós Pál*: kapzsi, ravasz, álszent) s egy pozitív hőst, a szocialista forradalmár típusát (*Pavel Vlászov*) jellemeztük. Az utóbbit választotta Pelle Olivér VIII. osztályos tanuló.

PAVEL VLÁSZOV (Irodalmi hős jellemzése)

Vázlat: I. Gorkij regénye.

II. Pavel tulajdonságai:

1. Öntudatos.
2. Elvhű.
3. Bátor, elszánt.

III. Mi a regény jelentősége?

I. Gorkij „Az anya” című regényének egyik főhőse Pavel Vlászov, egy fiatal szocialista forradalmár. Az író Pavel jellemét cselekedetein és magatartásán keresztül mutatja be.

II. Pavel egyik legfőbb tulajdonsága az öntudatosság. Tudatában van annak, hogy a forradalom eszméit a nép és a forradalmárok győzelemre fogják vinni. Tudja, hogy a szocialisták a munkásság, az elnyomott nép jogainak kivívásáért harcolnak.

Pavel tudja, hogy önéki van igaza, ezért ehhez az igazsághoz hű is. Nem habozik, ha bármit is kell tennie elveiért. A párt eszméit előreviszi, szereti a munkásokat, a dolgozó osztályt, harcol értük; gyűlöli a cárizmust és minden kapitalistát, aki az ő eszméi megvalósításának útjába áll. Ezek a tények mutatják Pavel elvhűségét.

Ha egy forradalmár öntudatos és elvhű, bátorságra is szüksége van, hogy elvét hirdesse, még ha üldözik is. Pavelt többször vetették börtönbe, de ő nem csüggedt. A bírósági tárgyaláson elszánt nyugalommal, bátran beszélt. Nem védekezett, hanem vádolt. Vádolta a cárizmust, és megmondotta, hogy a szocializmusban nem lesznek kizsákmányolók és kizsákmányoltak. Mindezekből látjuk, hogy Pavel bátor volt.

III. Gorkij e regényének jelentőségét Lenin is felismerte, mert hőseinek, Pavelnek és anyjának példáját követve ezrek nevelkedtek forradalmárrá.

A tanuló először általánosságban mozog, ami elkerülhetetlen típus szereplő bemutatásánál. Később tárgyi anyagot sorol fel bizonyításra. Stílusa, okfejtése eléggé gördülékeny.

IV. NEGYEDEV

VI. OSZTÁLY

Témakörök: A néma tartomány. Az ember legyőzi a természetet. Ismétlés.

Dolgozatok: V. dramatizálás, riport (IV. hó 4. hét), VI. természetleírás (V. hó 4. hét).

A dramatizálást itt is a szereposztásban való olvastatás előzte meg. A párbeszéd formát (színi utasításokkal is) már a Toldival kapcsolatban gyakoroltuk. A fenti anyagegységekből „A kőszívű ember fiai” egyik részletét dramatizáltuk „Jenő a hadbíró előtt” címmel. Spengler Róza tanuló színi utasításai szerint hősiünk „határozottan, hidegvérrel, bátran, nyíltan, gerincesen” beszélt. A jelenet vége így hangzott:

Hadbíró (gőgösen): Mit tud felhozni védelmére?

Jenő (bátran, lelkesen): Tetteinkben a védelem, az utókor ítélkezni fog azok felett.

Mikszáth szemelvényét „A Noszty-fiú”-ból Markovics Vera a következőképpen dramatizálta:

A GYÁROS EMBERSZERETETE

(Vita)

Tóth úr (gúnyosan): Az orvosnak kell a legjobban áthatva lennie a modern emberszeretettől.

Orvos (mérgesen): Ejh, menjenek Önök a pokolba azzal a modern emberszeretettel. Az is csak csalás!

Tóth úr (fejét csóválva): Ejnye doktor, doktor! Hiszen maga alatt vágja a fát.

Orvos (mérgesen): Bánom is én!

Tóth úr (csodálkozva): Hát nem lélekemelő az, mikor az év végén kimutatást készítenek a Szent Sebestyénben, s azt jelentjük, mint például tavaly, hogy kétszázötz beteget bocsátottunk el meggyógyulva? Nem érez Ön egy kis meleget a szíve táján? Vallja meg őszintén!

Orvos (egyszerűen): Nem.

Tóth úr (csöndesen): No, én érzek.

Orvos (gúnyolódva): Pedig ha valaki, úgy éppen Ön nem érezhet!

Tóth úr (sértődve): Hogy én?!

Orvos (rikálcsolva): Ön, Ön Tóth úr!

Tóth úr (tompán): Hogy érti Ön azt?

Orvos (gorombán): Azt hiszem, Tóth úr, ha majd leesik szeméről a hályog, akkor meg fogja ismerni a saját, úgynevezett modern humanizmusát, amelyre most olyan sokat ad.

Tóth úr (kétkedve): Vajon?

Orvos (hadarva): Kétszáz beteget gyógyítunk ki évente, de háromszáz nyomorodik el az Ön gyáraiban, az alkohol pusztításait nem is számítva. Ha Tóth úr egy napon megszüntetné a munkát gyáraiban, akkor nem lenne annyi baleset, és egy évben ötven embert spórolna meg. Ilyen a modern humanizmusa a kémények urainak, hahaha!

Tóth úr (mérgesen távozik):

A tanuló a párbeszédet az elején csaknem szóról-szóra átveszi az írótól; később tömörít. Színi utasításai kitűnő jellembrázolási készségre vallanak.

A *riportot* — szókincsgyűjtéssel párosulva — „*Harc a bányatűzzel*“, „*A munka költészete*“, „*Harc a medvével*“ témákkal gyakoroltuk be. Nem kívántam többet, mint érdekes, eleven, színes elbeszélést. A témákban rejlő újdonság, „szenzáció“ amúgyis megkövetelte a beszámolóik frissességét, riportszerűségét.

Iskolai dolgozatként Móra novelláját dramatizáltuk „*Mit tud a távirgány*“ címmel. (Felépítése: Helyzetkép — a feltaláló bemutatja a távirgányt a nádornak és kísérlőinek — a császári tilalom: állásfoglalás. R riport formájában egy valóban lezajlott *tűzvészről* számoltunk be.

Tűzvész leírását már közöltem. Markovics Vera riportjának részleteit azért mutatom be, mivel pompásan jellemzik a tanuló egyéniségét.

Bevezetés: Szép nyári éjszaka volt. A csillagok szépen tündököltek az égen. Egyszer csak megkondult a harang. Nem az lágy harangszó volt, mely minden este megszólal. Baj van! Baj van! Kitért a tűz! — jajveszékelt a félrevert harang.

Befejezés: Az emberek felsóhajtottak, és csoportokba verődve beszélgettek. Sokan mondogatták: Fel kéne akasztani azt a zsványt, aki meggyújtotta a pincét!

A leány ért a harangok nyelvén (nagyapja úi. valamikor harangozó volt) — s ezt igen nagy olvasottsága folytán tolmácsolni is tudja. A tanulók beszédes mivolta, gyors szókimondása a befejezésben nyilatkozik meg, amikor közli velünk a népi társadalom ítéletét a maga nyers valóságában.

*

Közben eljött a május, s vele az elkésett kikelet. A természet pazar pompával igyekezett bepótolni a bimbófakasztó április mulasztásait, mi pedig hozzáláttunk, hogy megörökítsük a *tavaszi diadalát*.

Egyéni s közös megfigyelés alapján *gyűjtöttük* a szebbnél szebb *kifejezéseket* irodalmi s nyelvtani órákon a *nap, szellő, levegő, rügy, virág, illat, fa, fű, patak, har- mat, bogár, lepke, madár, állat* címszavakhoz. Külön sokrét képeztek a *tavaszi szí- nek, tavaszi hangok*.

A tanulók olvasmányai is gyarapították gyűjteményünket, jómagam pedig „Az én falum“ból mutattam be néhány természetleírást. A hatás egészen különös volt. Tágrameredt szemek, mosolygó arcok itták magukba Gárdonyi idillikus sorait. A fa- lusi gyermek önmagát fedezte fel bennük s mindennapi életének, környezetének, va- lamint a természetnek olyan szépségeit, amelyekre mindeddig fel sem figyelt.

A kifejezések gyűjtése közben néhány soros leírást írtam *virágzó fákról, csőr- gedező patakról*. A melléknév ismétlése során *üres mondatokat* töltöttünk ki a mel- léknévi jelző, illetve határozó hangulat változtató szerepének bemutatására. (Vö. i. m. 143. o.) A szövegbe úgy kellett behelyezni a melléknveket, hogy egy-egy évszak jellegzetes vonásait kapjuk meg:

Tavaszi: A nap mosolyogva süt le a kéklő égről.

Enyhe szél mozgatja a *virágzó* fákat.

A levegő *illatos*.

A táj *tarka* színt öltött magára.

Hasonlóképpen: *Nyári*: tüzesen, felhőtlen, perzselő, lombos, tilkcasztó, nyári.

Ősz: bágyadtan, szünke, süvítő, kopár, nyirkos, szomorú.

Tél: gyéren, ólomszürke, üvöltő, hófödte, fagyos, hóféhér.

Hangulatos előkészítő munkánk eredményes volt. *Kerettémát* adtam dolgozatként: *A természet tavasszal*. Tanulóim tobzódtak a legváltozatosabb címek s szebbnél szebb kifejezések kiválogatásában anélkül, hogy túlzásba vagy érzélgősségbe csaptak volna át. (Minderre a VII—VIII. o. lányai sokkal hajlamosabbak.) Lássunk néhány *dolgozattímet*: (összevonva). *Tavaszi* zsongás, ébredés, pompa, mezők, színjáték. *Tavasza* a berkeiben. Az erdő, a természet, a mezők *tavasszal*. Rügyfakadás. Virágpompa. *Ébred* az erdő, a mező, a természet. Az erdő lakói. Erdő-mező lakói. Erdő mélyén. Bokrok alján. Patak mentén...

Molnár Ilona VI. o. tanuló dolgozata meggyőzően mutatja, hogy a természet megfigyelése alapján végzett szögyűjtés s egyéb fogalmazási munkák mennyire felébresztik a természet iránti rajongást, ami tágabb értelemben a szülőföld, a haza szeretetét jelenti (vö. i. m. 95. o.).

ERDŐ MÉLYÉN...

(Természetiírás élmény alapján)

Vázlat: I. Ébred az erdő.

II. A természet szépségei.

1. A nap, szellő.

2. A virágok és fák.

3. A csörgedező patak.

III. A nap nyugovóra tér, az erdő sötétedni kezd.

I. Mosolygó nap tekintget le a felhők mögül. Az erdő is már felébredt téli álmából, és felöltötte díszruháját. Megjött a vidám, kacagó tavasz. Újult levegő hatol át a fák ágai között, és meg-meglibbenti a selymes szirmú virágokat. Egészen megváltozik a természet. Minden felölti díszruháját.

II. 1. A napsugarak átszűrődnek a fák ágai között az erdő mélyébe. Melegítik az illatos kis virágokat. A nap megvilágítja az erdő sötét sarkait, szétszórja sugarát a harmatos fűre. Dudorászó szellő simogatja a virágokat, és hozza fák bódító illatát.

2. A virágok is kibontották tarka bimbójukat. Mutogatják magukat a melegítő napsugárnak és a lengedező szellőnek. A fák is pompába öltöztek. Felöltötték menyasszonyi köntösüket, és kibontották a virágok szirmaikat.

3. A patak habjait táncoltatva kanyarog a pázsitos fű között. Morajló hangjával, vidám csobogásával ő is jelzi a tavasz kezdetét. Milyen szép is a természet! Mosolygó egével, dalos madaraival, lágy szellőjével, virágaival.

III. Esteledni kezd. A nap nyugovóra tér. A kis virágok álomra hajtják fejecskéjüket, összecsukszják szirmaikat. A fák is lehorgaszják fejüket. Beáll az alkony. Az erdőre sötétség borul. A patak nem csobog már olyan vidáman, lefekszik kicsi ágyába. A madarak dala már nem hallatszik; mind álomba merültek.

VII. OSZTÁLY

Témakörök: A szocializmus országa. Ismétlés.

VI. *dolgozat*: verselemzés (V. hó 4. hét).

A tanítási anyag utolsó fejezete arra szolgál, hogy mintegy átismételjük a begyakorolt műfajokat. Az *anya elfogatását* dramatizáltuk, az Ifjú Gárda hőstettéről, a vörös zászló kítűzésének hatásáról riportot írtunk („A fasiszták meglepődnek“). majd pedig *Oleg Kosevoj és Sztálin jellemrajzát* állítottuk össze.

Az *évvégi ismétlést* a kisértekezésszerű *verselemzés* iratására használtam fel. Első ízben próbálkoztam ezzel a műfajjal. Rámutattam arra, hogy a verselemzés tulajdonképpen a szóbeli felelet rögzítése írásban, csak tömörebb formában. *Közösen vég-*

zett fogalmazás vezette be, majd pedig írásban is leszögeztük az elemzés menetét, amit szóban amúgyis számtalanszor gyakoroltak:

- I. A vers *keletkezésének* körülményei. (Írója mikor, miért írta?)
- II. 1. Miről szól a vers? (Eszmei-témái-alap.)
 2. Részletezés. Hogyan tagolódik a szerkezet? (Gondolatmenet, szerkezeti szakaszok, nyelvi kifejezőeszközök.)
 3. Az eszmei mondanivaló megértéséhez hogyan járul hozzá a szerkezet egésze, a stílus, műfaj, versforma? (Tartalom és forma egysége.)
- III. A vers hatása. (Összegezés, értékelés.) (Vö. Segédkönyv 139. o.)

Öt elemzést írtam, több ízben szabadon választható versekről. Az iskolai dolgozat megírásakor is József Attila versei közül választhattak. Lássuk most az egyik tanuló házi fogalmazványát:

ADY: AZ ÉRTŐL AZ ÓCEÁNIG (Verselemzés.)

I. A költő ezt a verset a feudál-kapitalista rendszerben írta. Saját pályafutását rajzolja meg.

II. 1. A vers bebizonyítja, hogy a halhatatlanságig csak azok juthatnak el, akiknek nagy akaraterejük van.

2. A vers analízis (kibontó) szerkezeten épül fel. Ady természeti képpel kezdi, ehhez fűzi gondolatait, majd csattanóként az eszmei mondanivalót. Tehát: Természeti kép — gondolatok — eszmei mondanivaló.

A költemény első részét természeti kép alkotja. Az Ér furcsa árok, benne pocsolás víz, sás és káka. Habját azonban a folyók az Óceánig hordják. A költő ezt a szerkezeti szakaszt jelzőkkel, felsorolással, szimbólumokkal teszi szemléletessé.

A második rész a gondolatokat tartalmazza. Ebben leírja, hogy őt semmi sem tudja meghátráltatni, hogy nagy akaraterejével bejusson a „szent Óceán”-ba, vagyis az igazi nagy költők közé. Erőfeszítését fokozással érzékelteti.

A harmadik szerkezeti szakasz az eszmei mondanivalót tartalmazza. Akarja, hogy az igazi nagy költők közé jusson,

„...mert világ csodája:
Valaki az Értől indul el,
S befut a szent, nagy Óceánba.”

A költő ezt a szakaszt szóismétléssel, szimbólumokkal, jelzőkkel teszi szebbé, érthetővé.

3. Az egész vers egy nagy szimbólum. A költő maga az Ér, az ismeretlenség; az Óceán a költői halhatatlanság, ahová el akar jutni. Ady tanulni és tanítani akart. A reakciónak ezt nem sikerült megakadályoznia, s ő minden akadályt legyűrve befutott a „szent, nagy Óceánba”.

III. Adyaink ebből a verséből azt tanulhatjuk, hogy minden lehetséges, csak igazán akarni kell.

(Horvátovich Sándor.)

A tanuló — bár elemi fokon — egyszerűen, világosan fejezi ki magát, és beleszővi a maga egyéni elgondolásait is.

Tanítványaim általában neheztelenen találták ezt a műfajt, s igazuk volt. A verselemzés reprodukív műfaj ugyan, általános iskolában azonban maximalista követelmény. A legtöbb nehézség a gondolatok tömörítésében s a formai elemeknek a szövegbe való beillesztése körül mutatkozott.

Tanulság: A VII. osztályban csak évvégén van helye a *kisértelkezésnek*, de akkor is sokkal kisebb körben mozgó, kevésbé átfogó jellegű, *csak egy gondolatot fejtegető* témákat írassunk meg. (Pl. a fenti vers alapján egyszerű formában azt lehetne fejtegetni, hogy jutott el Ady a halhatatlanságig.)

VIII. OSZTÁLY

Témakör: Mai írók. Ismétlés.

VI. dolgozat: Értekezés. (IV. hó 4. hét.) Verselemzés. Vizsgadolgozat.

A IV. negyedévben már csak hetente egy fogalmazványt írtam — a felelet-tervek elkészítésén kívül.

Barna Gábor s Kelemen úr vázlatos összehasonlítását a tankönyv szempontjai szerint állítottuk össze. Később ezek alapján „*Barna Gábor jellemének fejlődése*”-t is megírtuk. A „*Két iskola*” című versnek eszmei mondanivalóját fejtegettük, majd pedig a két szemelvény alapján arról értekeztünk, *hogyan ábrázolják íróink a parasztság 1945 utáni fejlődését*. Íme Pelle Olivér fogalmazványja:

A PARASZTSÁG 1945 UTÁNI FEJLŐDÉSÉNEK ÁBRÁZOLÁSA IRODALMUNKBAN

(Értekezés.)

Vázlat: I. Háború után.

II. A fejlődés bemutatása.

1. Veres Péter elbeszélése.

2. Kónya Lajos verse.

III. Mi a tanulság?

I. A háború elmúlt. Mindenki feszült figyelemmel várta a fejleményeket. Azt tudták, hogy úgy nem lesz, ahogy volt, mert az oroszok azt mondták, hogy most már minden a dolgozóké lesz. Csak akkor mertek valamit csinálni, mikor megkezdődött a földosztás. Az átalakulást Veres Péter és Kónya Lajos szemelvényei mutatják be.

II. 1. Veres Péter Helytállás című elbeszélésében arról számol be, hogy egy tanya népe hogyan veszi birtokába a földet.

Egy nap a tanyán megjelent egy csoport ember. A földosztóbizottság, Végre van, aki vezeti, irányítja a tanya népét, mert ők maguktól sohasem mertek volna tenni semmit, háttha visszajön az úr. Most már van, akire támaszkodjanak; van, aki vezeti őket, utat mutat nekik.

A továbbiakban az író arról számol be, hogy a tanyai zsellérek szétosztják a földet, az állatokat és a szerszámokat. Persze ez nem ment olyan könnyen, mindenhol ellentétek merültek fel; senki sem volt megelégedve azzal, ami neki jutott.

Barna Gábor, a cselédek vezetője azonban helytállt annak ellenére, hogy rágal-mazták, hamis vádakkal korhólták. A nehézségek elsimultak, s mikor hazaérkezett az úr, hogy visszavegye a földjét, akkorra már mint egységes, összeforrott, forradalmi parasztság utasítják vissza a kizsákmányolót.

2. Az előbbiekből azt láttuk, hogy veszi kezébe a nép a földet, most nézzük meg, milyen fejlődés mutatkozik kulturális téren. Ezt Kónya Lajos Két iskola című verse ábrázolja. Bemutatja a múlt s jelen iskoláját, hogy lássuk, mily nagy a különbség közöttük.

Régen az iskolabajárásnak nagyon sok akadály volt. A tanulóknak segíteni kellett otthon a munkában:

„A tavasz és ős vigyázatra int —
Megtizedelte ritka soraink.
Mert elmaradt Baranyai Feri,
répát egyezni, krumplit tölteni“ —

írja a költő.

A sok hiányzásnak meg is lett a következménye:

„Én tudom, hogy sok úgy járt közülük,
mint Pista bácsi, Bálint, vagy Fülöp —
hogy az olvasás kissé menne még,
de írni is? — Legfeljebb a nevét.“

Vajon mit tanultak az iskolában?

„Írni-olvasni, számtant keveset
s itt-ott egy-két egyházi éneket.“ —

mondja a költő.

1945 után megváltozott a helyzet.

„Új élet kél az üszkös romokon.“ —

tér át a költő a mai iskola leírására.

A szülők most már törődnek gyermekeik iskolázásával, mert most már nyitva vannak a felsőbb iskolák kapui is. A költeményben két bányász arról beszélget,

„...milyen osztályzatot nyert Feri
a hetedikben. S amaz feleli:
Szakérettségire küldd Marikát!

III. Íróink s költőink tehát híven számoltak be a parasztság fejlődéséről. A felszabadulás után a föld az övék s annak termése is; az iskola is a dolgozóké. mert azokba az ó gyermekeik járnak.

Kísértekezés elemi fokon. Az irodalmi szemelvényekre hivatkozva elénk tárja a parasztság átalakulásának mozzanatait, a tanya népének közösséggé formálódását. A régi s új iskola összevetésével mutatja be a szülők megváltozott felfogását az iskola iránt. Stílusa eléggé gördülékeny, idézetei helytállóak.

Ilyen előzmények után nem jelentett különösebb nehézséget tanítványaimnak a VI. dolgozat témája: *Hogyan tanultak régen a szegények gyermekei?* Kónya versének első része alapján bemutatták a gazdasági munka, időjárás, távolság okozta nehézségeket, majd az iskola sivar felszerelését, szegényes tananyagát. Arra is rávilágították, hogy az uralkodó osztály miért örült a gyenge iskolázásnak. A tanulók megállapításaikat megfelelő idézetekkel támasztották alá. Az idézetek kiválasztása s a szövegbe illesztése még a gyengéknek is elég jól sikerült. A dolgozat befejezésében a forradalmi átalakulás mai iskoláját írták le. (Az aktualizálás itt helyénvaló, mert a költemény gondolatmenetén alapszik.)

Hogy fenntartsam a fogalmazási készséget, az ismétlések idején hetente egy alkalommal *verselemzést* íratam. (*Katonaének, Csokonay egyik verse, Egy gondolat bánt engemet... Vers a szovjet útlevelelről.*) Ez bár új műfaj volt, lényegében azonban a szóbeli felelet rögzítése írásban, s így a vizsgaanyag bevézését is szolgálta. *Így vártuk a vizsgadolgozatot, hogy betetőzze nyolc év (közte az én három évem) munkáját.* Lásuk tehát ezt a „betetőzés“-t.

A vizsgadolgozat kijelölésének külsőségeiben (hétpecsétes boríték, olló, izgalom stb.) van némi romantika, de realizmus annál kevesebb.

A hivatalos téma nem annyira a tanulót, mint a nevelőt hozza zavarba. Sokan igazgatójuk jelenlétében nem mernek útmutatást adni a tanulóknak.

Főleg maximalista címeiket láttunk eddig, sőt olyanokat is, melynek anyagáról utoljára az V. osztályban hallottak a tanulók. Érdemes volna a vizsgadolgozatok eredményeit felmérni!

Vajon lehet-e egy teljesen más egyéniségű nevelő (szakfelügyelő) témáját kidolgoztatni megfelelő előkészítés nélkül? Minden dolgozatot hetek munkájával készítünk elő: lehet-e beszélni ebben az esetben is tervszerűségről?

Az utolsó dolgozat kudarca vajon előnyös hatást gyakorol-e a tanulóra szóbeli vizsgája előtt?

Amíg nem érünk el mindenhol legalább megközelítően azonos színvonalat, nem lehet megkövetelni ugyanannak a témának kidolgozását. Mindig az átlagot kellene alapul venni, sohasem a városban elérhető maximumot.

Úgy vélem, jobb lenne, ha központilag javasolt témakörből a nevelő jelölhetne ki iskolája színvonalának megfelelő két-három címet. Ha meg akarjuk tartani a romantikus külsőségeket, ám legyen! Küldje be a nevelő javaslatait az oktatási osztályoknak, s onnan a megfelelőt juttassák vissza „hétpecsétetes boríték”-ban.

EREDMÉNYEK

Végigjártuk egy fogalmazási év hosszú, fáradságos munkájának állomásait, most röviden mérjük fel eredményeit is. Csak általánosságban beszélek erről, mivel a számszerű, statisztikai adatok felsorolása túllépné beszámolóim eredeti célkitűzését.

A fogalmazás terén *legfontosabb* kezdetben a *szerkesztés* elsajátítása. Iskolánkban mindig a VI. osztálytól kezdve tanítom a magyar nyelvet. Az első évben közös, később megváltoztatható vázlatokkal dolgoznak tanítványaim. A fogalmazványok szerkesztését, helyes felépítését, a mondatok viszonylagos tagolását minden tanuló elsajátítja. Megvan bennük az a törekvés is — a szógyűjtés eredményeképpen — hogy egyszerű, de választékos stílussal írjanak. Irányított, majd egyre önállóuló vázlatot készít a VII. osztály. Még nagyobb önállósággal dolgozik a VIII. osztály, de az irányítást itt sem mellőzöm, hiszen fogalmazást nem íratni, hanem tanítani kell. A siker első titka tehát a *jó vázlat*.

Hibás szerkesztés, aránytalanság, témátévesztés, frázis — csak elvétve fordul elő. Vannak kiváló fogalmazóim, akiknek minden sikerül; vannak, akik csak időnként érnek el nagyobb sikereket. A tanulók többsége közepes fogalmazó, de vannak változatlanul gyengébbek is, akiknél csak évek szívos munkája nyomán látható némi fejlődés. Az utóbbiak főleg a kevés olvasottsággal rendelkezők közül kerülnek ki.

A *legtöbb nehézséget a mondatok megalkotása és összefűzése okozza*. Kifogás-talanul fogalmazni csak a legjobbak tanulnak meg a VIII. osztály végére.

Az elért eredményeket *három tényezőnek* tulajdonítom:

1. *térvszerűsége*n és *fokozatoságon* alapuló munka. A jól szerkesztett vázlat. Legjobb fogalmazóim Fűri, Pelle, Nyéki, Molnár stb. viszonylag igen nagy olvasottsággal rendelkeznek.

3. Mindig arra törekszem, hogy *érdekes, színes témákat jelöljek ki* (vö. i. m. 29. o.); olyanokat, amiket a gyengébbek is meg tudnak írni. Ez azt eredményezi, hogy tanítványaim nagyon *szeretnek fogalmazni*. Izgalmas erőfeszítés, élvezetes erőpróbát jelent számukra csaknem minden fogalmazási munka. S talán ez a legfontosabb..

NÉHÁNY JAVASLAT

fogalmazástanításunk megjavításához:

1. Fontos volna, hogy az *új tanterv anyagegységeit*, témaköreit úgy állítsák össze, hogy *egy-egy fogalmazási műfaj begyakorlására* is alkalmasak legyenek.

2. Kívánatos volna a *„fogalmazási tanterv”* elkészítése még akkor is, ha egyelőre nem lehetne tökéletes és végleges.” (Vö. Némediné cikke: Anyanyelvünk az iskolában III. évf. 2. sz. 54. o. (Ebben feltétlenül érvényesüljön a térvszerűség s fokozatos-ság elve, valamint az életkori sajátosságok figyelembevétele.

(Vessük el végre azt a túlzott aggodalmat, amely szerint nem szabad gúzsba kötni a nevelők kezét — s ezen a jogcímen aztán következetesen megtagadunk minden közelebbi, konkrét segítséget!)

3. „Egy-egy fogalmazási követelmény kitzúesekor irodalmi példákkal, sikeres dolgozatokkal be kell mutatni a helyes megoldás módjait.” (A fogalmazás tanítása 115. o.) A számonkérés szűkös idejéből ellopott 5—10, hetente legfeljebb 20—30 perc azonban mindegyre kevésnek bizonyul. Ha a tantervbe *hetente egy külön fogalmazási órát* iktatnánk be, ez nagyban hozzájárulna a fogalmazástanítás eredményességéhez.

„Hihetetlen, mint nyomhatja bele magát a lélek a szavakba, s mint teheti magát a beszédet saját tükrévé, miben a maga mindenkori alakját a legvékonyabb s leggyengébb vonásokig előadhatja.” Ezeket mondja Kölcsey a *beszédéről* (vö. i. m. 99. o.) — és ez érvényes a beszéd rögzített formájára, az *írásra* is.

Minden fogalmazvány megdöbbenően *hiteles képet ad a tanuló jelleméről*. A kényelmes, a bőbeszédű a legizgalmasabb témákat is szószátyár módon adja elő; a kapkodónak a dolgozata is rendszertelen; a fegyelmezett mondatok viszont a szabatos gondolkodás tükröképei.

Ne felejtsük el, a fogalmazványnak *nemcsak a tartalma, hanem formája is nevel*. Ha csiszolgatjuk a tanulók mondatait, ha fegyelmezett kifejezőkészséget alakítunk ki bennük — egyúttal a *jellemüket* is formáljuk. S ezzel is hozzájárulunk a fegyelmezett, szocialista embertípus kialakításához...

Hoffmann Ottó.

A vulkanizmus szemléltetése

(Újítás)

A vulkanizmus jelenségei nehezen szemléltethetőek. Csak kép, leírás, esetleg film áll rendelkezésre. Feltétlenül hasznos segítségnek fog bizonyulni egy olyan eljárás *bevezetése*, mely legalább részben a „közvetlen” szemlélet segítségével és annak élményszerűségével érthetőbbé, maradandóbbakká teszi az ismereteket. Jelenlegi formájában bárhol, minden anyagi áldozat nélkül megvalósítható.

Az eddig végzett kísérletek a következő eredményekre vezettek:

1. gáz
2. gőz
3. füst
4. láng

kilövések

5. lávaömlés
6. a láva megszilárdulása
7. a kiömlő láva pusztító munkája.

A szemléltetés kellékei:

6 db üres dia-filmes vagy cipőkrémes doboz

Egy láda homok (nem éles) (ha nincs terepasztal)

1. db háromlábú drótállvány

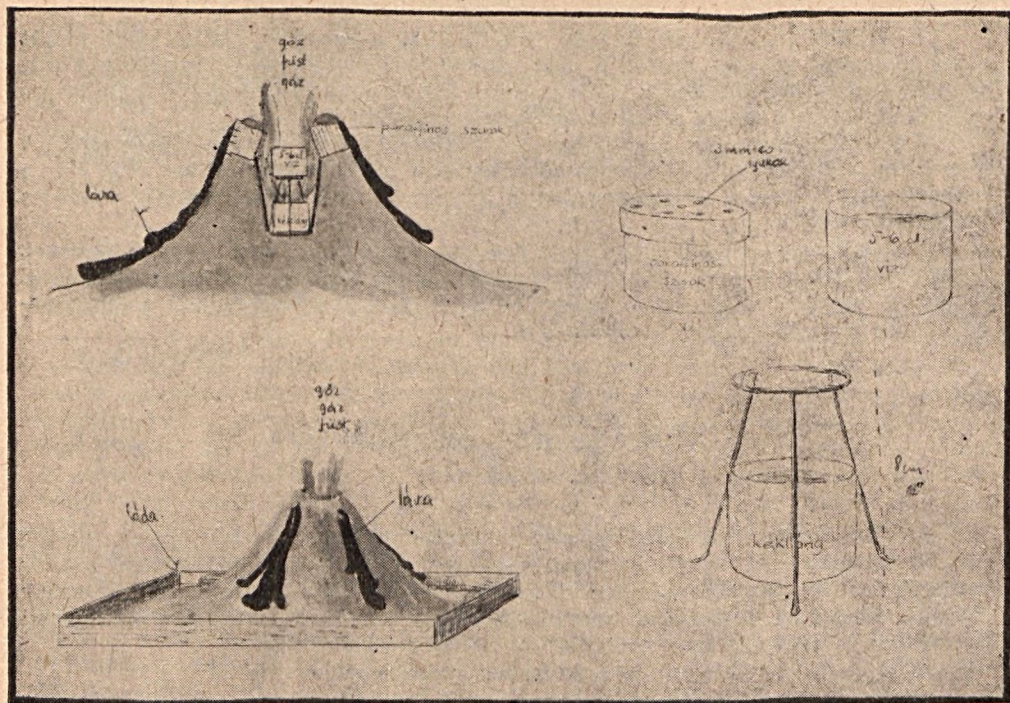
Kevés cement és agyag

Gyertyacsonkok (faggyú vagy parafin)

Cipésszurok.

Felépítése:

Terepasztalunkon, (vagy egy láda homokban), felépítünk egy vulkani hegységet. Kialakítjuk a *krátert*. (Kb. 15—20 cm mélységben és kb. 10 cm szélességben.) A hegység kráterének szélébe beépítjük dia-filmes vagy cipőkrémes dobozainkat, különböző irányba. A dobozok tetejébe még a beépítés előtt 3 mm-es lyukakat furunk és a dobozokat parafinnal kevert szurokkal töltjük meg. A parafint faggyú vagy gyertyacsonk is helyettesítheti. Keverési arány 5 : 5. Ez azért szükséges, hogy megkapjuk a láva hozzátételleges színét, a dobozokat úgy kell beépítenünk, hogy alsó (nem kifűrt) felük közvetlenül a kráterba nyíljon, átlukasztott külső felületük pedig lehetőleg ne lát-szodjék. Ezután a kráter fenekén elhelyezzük az 5. dobozt, amelybe kéklángot, petróleumot vagy denaturált szeszt (benzint semmiképpen) töltünk. E doboz fölé helyezzük a háromlábú drótállványt (magassága kb. 8 cm) és erre kerül a 6. doboz háromnegyed részig vízzel telítve.

A vulkanizmus szemléltetése

Ennyit az előkészítésről. Ezután következik a bemutatás.

A kékláng stb. meggyújtása után a hő hatására megindul a láng és vele egyidőben a gőz- és gázkilövelés. Ahogy a felmelegedés fokozódik a parafinosz szűrők megolvadva, kifolyik a lyukakon (lávaömlés).

A bemutatás megkezdése előtt ajánlatos a vizesdobozt kb. forráspontig, de legalább $70-80^{\circ}$ -ig előmelegíteni. Ha ezt elmulasztanánk, esetleg előbb lesz lávaömlésünk és csak később gőzképződésünk. Gőzképződés előmelegítés nélkül 15-20, előmelegítéssel 5-6 perc, lávaömlés előmelegítés nélkül 8 perc. Amint látjuk tehát az időarány ily módon (víz előmelegítéssel) rendkívül kedvező.

A szemléltető jelenségek sorrendje a következőképpen alakul.

1. lángok csapnak ki a kráterből
2. füstképződés
3. gőzkitörés
4. lávaömlés
5. a kiömlő láva pusztító munkája
6. a láva megszilárdulása.

A lávaömlés után a lehűlés arányában bekövetkezik a megszilárdulás. Itt rámutathatunk a vulkáni kőzetek kialakulási folyamatának mozzanataira és utalhatunk a Föld belső anyagának összetételeire és halmazállapotára.

Tökéletesebbé, és főleg élményszerűbbé tehetjük bemutatásunkat azzal, hogy a vizesdoboz és a tűz közé egy rostélyt helyezünk (kilyuggatott bádoglemez egy kisebb drótállványon), amelyre valamilyen füstképzésre alkalmas anyagot, és az ú. n. „négusbombákat” helyezzük (kb. 20 fillér darabja). Így a kitörést megelőző robbanások is érzékelhetők. A nevelő a fg. feléje eső, tehát a tanulók által nem látható oldalán lyukat fúr és V alakú bádogvályun csúsztatja a bombákat a rostélyra.

A bemutatás megkezdése előtt a homokot cementporral vagy agyaggal keverjük, vízzel permetezzük, hogy keményebbé, a tűznek ellenállóbbá tegyük.

Nagyon fontos az, hogy a tanulók a jelenséget szemmagasságban vagy alulról lássák.

A hegy aljára a hegy lábához, kartonból vagy lécből készített házakat, fákat, stb. helyezünk, hogy az ömlő láva pusztító munkáját is bemutathassuk. Ügyelnünk kell azonban a helyes arányokra.

Bár a kísérlet teljesen veszélytelen, mégis szükséges az elemi óvintézkedések megtétele. A terepasztaltól 1—1,5 m távolságra üveglapot állítunk fel. (Ha ez nincs kiemelünk egy ablakszárnyt.

Helyes, ha a kísérlet előkészítése a tanulók bevonásával történik. Nyugodtan bemutathatjuk az órán is (nem csak szakkörökön és tanításon kívüli időben).

Lalki János.

HALADÓ HAGYOMÁNYAINK

A költő halálának 100. évfordulója alkalmából

Perczel Mór visszaemlékezései a nevelő Vörösmartyra.*

Vörösmarty már 1817 óta volt házunknál. Hogy idejöttekor mi kényes és vásott úrficskák lettünk volna, nem áll. Oly rendszerető, pontos, szigorú, bár szerető atya s oly gondos anya mellett, mint atyánk és anyánk volt: nem is lehettünk azok. Jó és mindenkitől szeretett gyermekek valánk. Mily viszonyunk volt Vörösmartyhoz a legelső éveken, midőn még egészen kicsiny 6—7 éves gyermek valék, nem emlékezem. Azt hiszem, elejénte ő is, zárkózott s méla természeténél fogva, közönyösen tartá magát, s mi sem leheténk képesek őt felfogni. De amint jobban és jobban megismertük s ő is honosabbnak érzé magát körünkben, mindinkbb megnyerte szülőim becsülését, rokonszenvét, s igen jól emlékszem, hogy 10—12 éves koromban már namcsak szerettem, hanem nagyra is becsültem őt. Elmondhatom, hogy testileg és lelkileg tisztább és hibátlanabb lény nem létezett nála soha. Sok éven át együtt voltam, egy szobában háltam, folytonosan együtt éltem vele; de soha szájából egy tisztátalan szót, egy nem-telen hangot nem hallottam, soha egy aljas tettét, egy rossz érzését, egy gyanus eredetű vagy gonosz szándékú cselekedetét nem láttam. Nemhogy bűnöket, de hibákat sem találtam benne. Minden érzése, szava, tette tiszta és nemes volt. Hogy nevelői kötelességét immel-ámmal s kényszerülten teljesítette volna, soha annak rajta nyomát nem észleltem. Igaz, hogy a velünk való elfoglaltatáson kívül magának is sokat tanult, olvasott, képezte magát az ügyvédi s a költői pályára, és így ideje nagy részét önmagára fordította, de soha nem hanyagolt el, sem nem ünt minket s mi is tisztelettel, bizalommal csüggöttünk rajta. Ami nemes érzéseket, fogékonyságot a jó és szép iránt, s kivált hazaszeretetet s szabadelvű hajlamokat belénk a természet ültetett, azokat ő gondosan fejtette, emelte és erősítette. Semmi alkalmat el nem mulasztott, hogy ezt tehesse. S életem azon epizódja, melyet éppen elbeszélendő vagyok, ennek legvilágosabb bizonyosága... Vörösmartynak szokása volt, olvasmányaink- és tanulmányainkról, különösen a magyar történelmiekről gyakran beszélgetni velünk. Esméi, melyekkel azokat kíséré s világosítá, gyakran igen mélyen hatottak reánk s bevésődtek szívem- és emlékembe. Mindha előttem állana, annyi év után még, mohácsi sétánk s egész kirándulásunk, melynek éppen elbeszélése folymában vagyok, úgy jut eszembe minden pont, csaknem minden szó. Emlékszem, mint fejeztük ki kételyünket a történetíró azon állítása fölött, hogy Zápolya János lett-légyen e csatavesztés oka. Mi az utolsó nemzeti király iránt nagy rokonszenvvel viseltettünk s teljesen meg valánk. részemről ma is meg vagyok győződve, hogy belarulás idegen cselszövénnyel szövetkezve, s a kán irigységtől éspedig éppen Zápolya János ellenében, segítve: eszközlé

* Megjelent a Pedagógiai Szemle 1955. 5—6. számában.

a csata elhamarkodását, mielőtt az erdélyi vajda döntő ereje megérkezhetnék, s volt oka az országos csapásnak. Atyám és Vörösmarty hosszan beszélgetének ezekről s a gyászos katasztrófa egyéb okai s siralmas következményeiről, s nekem mélyem lelkeembe vésődött minden szavok s mindaz, mit itt láték. És ő, 1848—49-ben hányszor eszembe nem juta Mohács...! a politika, mely ott romlásukat eszközlé, s mely annyi érintkezési ponttal bírt újabb politikánkhoz...! a kajánság, mely akkor sirba döntött, s most ismét mohó irigységgel ásta sírunkat...! az árulás, mely akkor s most bevégezte az ördögi munkát...! Mennyiszer eszembe jutott Mohács...!

Mohácsot elhagyva. Siklósra mentünk. Siklósra akkor szintén a történeti, emlékek vonzottak. Minden zugát megvizsgáltuk az egykori Garavár azon teremének, melyben Zsigmond király, egypár hóig „az ország foglya” volt. Vörösmarty, mint rendezen, elmondá nekünk mindazt, ami érdekes és emlékezetes ez ősi kastély nevéhez csatlakozók. Ekkor már foglalkozott lelkében azon drámai tervekkel, melyek első része „Zsigmond király” cím alatt már a következő évben elkészült; a második rész „Kont” — utóbb „A bujdosók” cím alatt szintén kevés év múlva. Ő tehát egészen át volt hatva e kortól és azon eseményektől, melyek a siklói kastélyt közelebb vagy távolabb láncolatban érinték. Lelkesedve beszélt itt Kontról, a nemzeti szabadságok s jogok védőjéről, tanulságosan a német és vallási ügyekkel foglalkozó s hazánkat elhanyagoló császár-királyról Zsigmondról; festé a konstanci máglyák tüzét, a husziták durva erejét, a nemzet és ország akkori állapotait, végre a felzúdulást a léha zsarnok ellen, mely a siklói „tisztességes” fogsággal végződött...

Igy beszélgeténk. Én pedig a lelkesülés ki nem oltható szomjával mohón hörpintém lelkeletembe a nép és szabadság iránti szeretet, az idegen uralom és zsarnokság elleni gyűlöletet. Ily alkalmakkal edződéek valómba s lón vérré és velővé bennem ama devise (jelszó), melyet 26 éves polgári és hadi pályámon oly híven követtem mindig:

„Je porte en mon coeur
La liberté gravé,
E les tyrans en hurreur.”
(Itt van szívem felett
Bevésvé a szabadság.
S a zsarnok gyűlölet.)

Siklósról Pécsen át Szigetvárra mentünk. Képzeltető, mi lángoló érzettel sietnénk a vár megtekintésére. Körüljártuk a bástyázatot, megvizsgáltuk a kaszamatákat, a boltozatokon lógó erős vas-gyűrűket. S mindig Sziget dicső védelmének részleteit újítgattuk föl emlékünkbén, amint azt nemcsak a történetből, hanem a költő Zrínyi után ismertük, mely Vörösmarty kedvenc olvasmánya vala, s melyből nekünk is sokszor olvasott és magyarázott. — Delimán és Demirhán, kiáltánk föl, a poklok melyik zúgában kínlődik vad páratok! Juranics, Deli Vid, merre vagytok? Föloszolva, fölolvadva, valótok a végtelenségben? De híretek még él az utókor emlékében, halhatatlanná tette ezt a két Zrínyi: dicső vezérek s unokája az első magyar költő.

Kerestük a mocsárságot, mely Szigetvárt környezé, s falainál erősebb természeti erődde tette; és a török táborhelyet találgtók, hol lehetett szoliman' sátora; merre tört ki s hol hala hős-halált Zrínyi és háromszáz leventéje... Fialat képzelődésünkre rendkívül hata e táj, e vár, e dicső emlékek. Egész testemben reszkettem a tűz és lelkesedés miatt. Vörösmarty is egészen fölmagasztosulva beszélt Zrínyiről, vitézeiről, s midón nemsokára egyikét ír fiatalkori legszebb költeményeinek („Szigetvár” című ódát) — maga mondá, hogy az azt sugalló érzelmét egyenesen a hely színéről hozta magával.

Olvasóim nem találnak tán semmi érdekest, újat bizonyára nem, e kirándulás leírásában. De rajzolni akarám: hogy mily kezekben volt ifjú szívem formáltatása, mily benyomások közt növekedett bennem a hazafiság érzete, a vitézség tisztelete és a szabadság szerelme... Egy szép nap, a közönséges izgatottság közepette, melyben még oly kétségtelen loyaltású hazafiak is osztoztak mint atyám, Vörösmarty a hazát s nemzetet lázas ingerültségbe hozott eseményekről beszélt nekem. Magyarázta hazánk

közjogának amaz alapelveit, melyeken a fellebb érintett kir. rendeletek oly érzékeny sérelmet ejtének. Beszéde lázas hevületbe hozott, s a szoba azon sarkához szaladtam, hol a falon Rákóczi Ferenc képe függett, a „hazáért és szabadságért” fölkelt és küzdött hősök utolsójáé, legnagyobbikáé. Lelkesültségemben letérdeltem ez előttem szent képek fényével sugárzó arckép előtt, s ünnepélyes esküt tettem, „hogy életemet a hazának szentelem, s megmentem és megbosszulom nemzetemet“.

Vörösmarty mellett állott. Amikor felkeltem, könnyes szemmel tekintett rám s megölelt. Ő szerette s megérté gyermeki rajongásomat, mely az igazság félreismertetetlen bélyegét viselte magán. Néhány szóval biztatott, hogy eskümet sohase felejtsem el, maradjak hű ahhoz, mint Hannibál, mert a karthágói hős hasonlatát ő idézte föl előttem.

Vörösmarty élete végéig gondosan megőrizte a Rákóczi-képet s neje előtt több ízben említé, hogy halála után növendékének szánta azt. De szerencsétlenségre, mint Vörösmartyné mondja, a költő halála alkalmával, az alkori zavarban, vagy azt követett költőzködésnél, a kép eltévedt s azóta elő sem került többé.

De az esemény emlékét maga Vörösmarty örököltette, és pedig éppen azon költeményében, mely legelső jelent meg nyomtatásban. Vörösmarty azon allegóriai költeményében, ugyanis, mely összes művei XII. kötetében az ifjúkori kísérletek közt e cím alatt áll: Volt tanítványaimhoz, de először a Tudományos Gyűjtemény „szépliteraturai Ajándék” — mellékletébe az 1823-i, harmadik évfolyamában e cím alatt jelent meg: „Percel Móricz és Miklós volt tanítványaimhoz. Az erkölcs diadala” utal ezen eskümre, következő sorokban: „Kezde nehéz álmán tanakodni. Eszébe jutának Eskei, és azokat szentül tartotta haláláig. Úgy élt, mint fogadá. Erkölcsöt véve vezérül: S a mi nagy és jó volt keblében: az édes anyának Drága hazájának szentelte s az emberi nemek”...

Történelmi hagyományaink védelmében ...

(A siklói vár)

Köztudomású, hogy gyakorlati pedagógiai munkánk sikere jórészt a szemléltetésen alapszik. Ez alól természetesen nem lehet kivétel a történelemtanítás sem, sőt bátran mondhatjuk, hogy szemléltetés nélkül a régi korok, társadalmi viszonyok, eszmék megvilágítása úgyszólván lehetetlen. A képek, rajzok, régi írások, szemléltető szövegek azonban kevésbé tökéletesek a szemléltető oktatás szempontjából. Mennyivel inkább alkalmasak a történelmi viszonyok megismertetésére — még a múzeumoknál is — a régi épületek, falak, tornyok, várak, stb.

Gyakran esik szó mostanában a helytörténet szerepéről is a történelemtanításban. Szűkebb hazánk, városunk, községünk tanulmányozása és alaposabb ismerete tágtítja a történelemszemléletet, nemzeti hagyományaink megbecsülésére és hazaszeretetre nevel. Magyarországon a török féllhold másfélszázados uralma, majd a Habsburgelnyomás következtében — ép állapotban lévő nagyobb világi épület igen kevés maradt meg. Tudjuk, hogy a kurucok után felrobbantották Lipót rendeletére az erődítmény-jellegű építményeinket, nehogy bűvőhelyül szolgálhassanak a kurucoknak, vagy hasonló felkeléseknek. Néhány maradt meg csak belőlük, amelyek kiállották az idő vasfogát és az ellenség romboló munkáját — köztük a Siklós-i vár is — immár hatszáz éve dacol az idővel.

Igaz ugyan, hogy népelelyomó feudális urak fészke volt, a vár mégis, minden nagyúri elnyomás mellett is a haza védelmének örök szimboluma, mert ha elesett a vár, vele pusztult a környék és védtelen népe is. Az oligarcha nagyurak itt tartották fogságban Zsigmond királyt; épségben lévő földalatti börtöne maga az elvakult középkor. Romkertjében a hazafias gondolkozású Kanizsai Dorottya lépteit és kezenyomát véljük fel-

fedezni, amint gyógyfüvet szed, virágait öntözi, ahol elhatározza az 1526-os mohácsi csatában elesett hősök eltemetését. A siklói vár őrzi népünk élet-halálküzdelmét a török ellen, átkozza a császáriak zsarnokságát. Hallották a falak a kuruc tárogtatók hangját; a siklói jobbágyfölkélok fejszéinek elszánt koppanását, de bőven hallottak láncsörgést is a kazamaták mélyén. Majd ismét dicsőséget, harcbahívó dobok pergését a 48-as szabadságharc idején, melyben a vidék népe egységesen tódult Kosuth zászlaja alá, a várbirtokos Batthyány Kázmér kormánybiztos vezetésével... áhítata leng körül. A vár ódon nagyszerűségével, jelentős későgótikus és reneszánsz emlékeivel, a történelemben kimagasló szerepével hazaszeretetre, hagyományaink megbecsülésére nevel.

A második világháború végén az állam vásárolta meg, közben lengyel foglyokat őriztek benne. Azok elvonultával a vár „csáksizalmája” lett; évek múltával a gazdátlanul hagyott vár teljesen elvadult. Szerke az országban mesék keltek szárnyra a siklói várkigyórol, mely a várbörtönben tanyázik. A vár feltáratlan alagutjai is sok mendemondára adtak alkalmat. Ezek természetesen alaptalan mesék, — annyi bizonyos azonban, hogy néhány évvel ezelőtt nem a legbarátságosabb kép fogadta az arra vetődőket. Korhadtt ablakkeretek lógtak a falakon, a várudvarban méter magasra nőtt a gaz, a folyosókon és termekben torlaszként állt a szemét és faltörmelék, néhol járhatatlan akadályt képezve. A Zsigmond-szoba feldőlvá, a lovagterem boltozata beszakítva, a várkápolna kifosztva. Sehöl egy bútor-darab, ablak, vagy ajtó. A csupasz termeken keresztül harsogva tombolt a szél...

Aki tavaly látta az omló, pusztuló várat, most nem ismer rá. A termekből eltakarítottak azóta vagy 300 köbméter szemetet, kivágták a gázt és hozzáláttak a vár alapos helyrehozásához.

Ma már villannyal világított korszerű kiállítási termekben szemléllheti a látogató a várban a Nemzeti Múzeum régi fegyvergyűjteményét, a madártani kiállítást, Gerencsér Sebestyén, neves siklói fazekasmester legszebb tárgyait, továbbá a nemrég megnyitott képkiallítást.

Nagy átalakítások között találja a látogató a siklói várat, amely a Baranya megyei Tanács és a Múemlékcsoport támogatásával és jelentős társadalmi munkával újjáépül. De az építéssel egyidőben nőtőn-nő a vár látogatottsága is. A vendégkönyv tanúsága szerint az utóbbi hónapok alatt mintegy 7500 látogató kereste fel. Népünkben óriásivá nőtt történelmi hagyományaink szeretete és megbecsülése. Hetenként kétszer-háromszor érkeznek kirándulócsoportok az ország minden tájáról, hisz a közelben fekszik Harkány, híres gyógyfürdőjével, — sőt már nem egy esetben külföldi szemléllője is akadt.

A siklói vár, idők folyamán többször átépített formában is a középkori vár jellegét viseli magán. Hatalmas falai, kidomborodó kerek védőművei, kapuerődje (barbakán), lőtornyai, gyilokjárdái, lóréses pártázatai, ép tetőzetű és egységes, zárt belsővára a középkori és a török elleni várvédő berendezéseknek szinte egyedülálló iskolapéldája, — történelmünk nyitott könyve — tanulóifjúságunk és dolgozóink számára.

Kovács András.

Kapcsolatunk az erfurti Városi Tanács Oktatási Osztályával

A megyei jogú városok oktatási osztályainak helyzete és munkája sok problémát rejt magában. Mint megyei jogú oktatási osztály másodfokú tanügyi hatóság, de ugyanakkor — kerületi oktatási csoportjai nem lévén — I. fokú, operatív feladatokat is kell megoldania. Így munkamódszerében egyesítenie kell mind a megyei, mind a járási oktatási apparátus módszereit — aránytalanul szűk személyi keretek között.

Január közepén Erfurt Város Tanácsa Oktatási Osztálya vezetőjétől levelet kaptunk, amelyben javasolta, hogy mint hasonló körülmények között működő oktatási

osztály, építsünk ki kapcsolatot „az ifjúság szocialista hazafiságra való nevelésének eredményesebbé tétele érdekében”.

A kapcsolatot, a szocialista együttműködést, természetesen szívesen vállaltuk, mert hiszen az erfurti oktatási osztály több éve működik és olyan feladatokat lát el, mint amelyek a mi megyei jogú oktatási osztályunk előtt állanak. Válaszlevelünkben ismertettük szervezeti felépítésünket, feladatainkat, sőt a Központi Vezetőség Határozataiból folyó célkitűzéseinket is. Nem lesz érdektelen, ha az erfurti oktatási osztály vezetőjének legutolsó levelét közöljük, mert belőle számunkra érdekes munkamódszerbeli tanulságokat vonhatunk le:

„Kedves Molnár Elvtárs!

Szívből köszönöm, hogy sorainkra olyan hamar válaszolt. A városukról küldött ismertetéseket is megkaptam. A mi oktatási osztályunk szervezési felépítése a következő: Erfurtnak kerekén 200 000 lakosa van, s területén 44 iskola működik. Közöttük 4 felsőiskola (12 év), 2 gyógypedagógiai iskola, 1 a teljesen süketek, 1 a nagyothallók, 1 a hibásbeszédűek, 1 a testifogyatékosok, 1 az otthon nehezen nevelhető számára. A város területén működik még 12 diákotthon, 54 óvoda, 47 napköziotthon. Mindezekon felül jó egypár ifjúsági intézmény.

Oktatási Osztályunk felépítése hasonló az Önökéhez. Az 5. kerületben 1—1 alkalmas pedagógus, mint szakcsoportvezető működik, mellette egy tanulmányi felügyelő dolgozik. Kérdésére közlöm, hogy az igazgatók irányítása a következőképpen történik: A város kerületeiben kéthetente tartunk igazgatói értekezletet a szakcsoportvezetők irányításával. Negyedévenként 3 napos konferenciát tartunk. (Lényegében az őszi, a téli, és a tavaszi szünettel kapcsolva össze.) A legutóbbi konferencián csak egy tárgykör szerepelt a napirenden: az V. Pedagógiai Kongresszus. A szemináriumi feldolgozás a következő témakörök szerint történt:

1. A hazafias nevelés megjavítása;
2. A politechnikai képzés megerősítése és a műhelyoktatás bevezetése az iskolák zömébe.
3. Javaslatok az iskolaigazgatás megjavítására.
4. Javaslatok a tanárképzés megjavítására.

Minden tárgykörhöz egy-egy szeminárium-vezetőt készítettünk elő. Ő vezette a szemináriumot mind a 4 csoportban. Így intenzív eszmecsere alakulhatott ki azzal az eredménnyel, hogy több, mint 60 hasznos javaslatot kaptunk. Mellesleg jegyzem meg, hogy egy-egy szemináriumi csoportba 14—18 igazgatót osztottunk be.

Érdekesek voltak számunkra az Elvtárs feltett kérdései. Ezek a problémák azonosak azokkal, amelyek még nálunk is megoldás előtt állnak:

1. A nevelők ideológiai és politikai képzése;
2. A politechnikai képzés elvi és gyakorlati kérdéseinek megoldása;
3. A munkásosztálynak az iskolára és annak nevelői munkájára irányuló befolyása;
4. Az ifjúság között végzett munka megjavítása, ezzel kapcsolatban az igazgatók és nevelők fokozott részvétele a társadalmi munkában.

Ezúttal csak az egyik témáról kívánok Önnek írni: a munkásosztály befolyása a német demokratikus iskolára.

Minden egyes iskolának patronáló szerződése van egy népi tulajdonba vett üzemmel. Ez a szerződés leginkább olyan feladatokat alkalmaz, amelyek a nevelői munkára vonatkoznak. Így pl.:

1. Az üzemi és iskolai pártszervezetek együttműködése;
2. A patronáló üzem képviselőjének állandó részvétele az iskola pedagógiai tanácsulésain;
3. A patronáló üzem segítségnyújtása a műhelyoktatás bevezetésénél (gyakorlati oktatók, helyiségek, szerszámok rendelkezésre bocsátása stb.).
4. A nevelők pedagógiai propagandamunkája az üzemben, eszmecsere a nevelők és szülők között a munkahelyen. Az üzemi újságok felhasználása pedagógiai problémák tisztázására stb.

Legközelebbi levelemben a szülőföld ismeretének tanításáról fogok írni, amelynek tanítását nálunk 1955. szeptember 1-én vezettük be. Addig is ennek a tantárgynak oktatási osztályunk által kiadott és Erfurtra vonatkozó tankönyvét megküldöm.

Remélem, hogy levélváltásunk, amelyet Ön előzékenyen német nyelven folytat velünk, állandó lesz és hozzájárul ahhoz, hogy egymástól tanuljunk.

Önnék, a nevelőknek a német demokratikus iskolák nevelői legszívélyesebb üdvözlétét tolmácsolom. Remélem, hogy levelezéseink folyamán, majd kölcsönös látogatásra is sorkerülhet.

Szocialista üdvözléttel:

Rudolf Hub

kíváló tanár,

oktatási osztályvezető.

A levélből azt a tanulságot vontuk le, hogy a testileg és szellemileg fogyatékos gyermekekkel való foglalkozás terén, néhány lépéssel előttünk járnak. Az irányító munkában mi nem tudtuk még — éppen kis létszámunknál fogva — annyi tartalmat biztosítani, mint testvér-oktatási-osztályunk. A kétoldalú patronáló mozgalom kifejlesztésében helyesnek láttuk az üzemekkel való szorosabb kapcsolat kiépítését, olyanféleképpen, hogy a kapcsolatos üzem képviselőjét a nevelési tanács munkájában bevonják. (A termelő munkára nevelés!) Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a Német Demokratikus Köztársaság pedagógusai az üzemben intenzív pedagógiai propagandát folytatnak. (A család és az iskola közelebbhozása.)

Fejlettebbnek látszik a patronáló üzemek segítése a politechnikai képzés tekintetében is. A szülőföld ismeretére vonatkozó tankönyvet átlapozva azt látjuk, hogy a haladó múlt és a szocialista jövőt építő ma összekapcsolása kidolgozottabb terület, mint nálunk, és az általános iskola alsótagozatának új tantervéhez, annak gyakorlati megvalósításához értékes segítséget kaptunk. Mi is elhatároztuk, hogy szeptemberre, Pécs város ismertetését hasonló módon adjuk pedagógusaink kezébe.

Sokat várunk ettől a tapasztalatcserétől, mert bár különböző adottságok között, lényegében mindkét helyen egy célért harcolunk, a materialista világnézetű, kommunista jellemű fiatalság neveléséért.

Dr. Molnár Péter.

Három nap a pécsi pedagógusok életéből

A pedagógus továbbképzés, ez évi január hó 11—13-ig tartott konferenciával új és jelentős állomásához érkeztek a pécsi nevelők.

A városi oktatási osztály kezdeményezésére a pécsi egyetem és a Budapesti Gyógypedagógiai Intézet Kossuth-díjas tudósai három előadást tartottak. Ismertették ezek keretében a legújabb tudományos kutatások eredményeit. Előadásaikkal jelentős mértékben járultak hozzá ahhoz, hogy az új megállapítások és módszerek átadása mellett segítséget kapjanak az iskolák nevelői abban is, hogy lélektani ismereteiket elvi alapra helyezve marxista munkát végezhesenek. Az első előadást Szentágotyay János dr. egyetemi tanár tartotta „Milyen szerepe lehet a morfológiának a tudományos szemlélet kialakításában?” címmel. Rámutatott arra, hogy a morfológia ma már nem kizárólag leíró és rendszerező tudományág, hanem az életjelenségeket az alaki és szerkezeti tulajdonságok változásainak oldala felől szemléli. Ez természetesen nem mindig volt így. Amikor a renaissance korszakban mai természettudományunk alapjait lerakták, igen általános volt az alak-szerkezet és működése egységének felismeréséből származó univerzális szemlélet.

A XVII—XVIII. század adatokat gyűjtő és rendszerező tevékenységéből logikusan adódott a metafizikus szemlélet és az élő szervezetek alaki-szerkezeti tulajdonságainak merev, skatulyázó szempontok szerinti leírása és mesterséges rendszerekbe való foglalása. A természettudományok mai fejlődése már magában abból kifolyólag, hogy az alaki-szerkezeti tulajdonságok elemzése — a vizsgáló módszerek haladása

folytán megközelítik a molekuláris nagyságrendet, szükségszerűen magával hozta a morfológiai forradalmi szemléletváltozását. Fel kell ismernünk, hogy az élőlények alakí-szerkezeti tulajdonságai nem önmagukban álló, izolált jelenségek, hanem történelmi előzményük van a fajok kialakulásában. Alak, szerkezet elválaszthatatlanul összefügg a működéssel és egymásra kölcsönös hatással vannak, pedig a környezet tényezői mindkét jelenségsoportra hatnak. Ez szükségszerűen írja elő a metafizikus szemléletből a dialektikus gondolkodási formává való átmenetet, mely posztulátumként írja elő az alakí jelenségeknek történeti folyamatukban és funkciójukban való egyetemleges vizsgálatát, — látását és láttatását.

A morfológia eredményeinek igen nagy a jelentőségük pedagógiai szempontból is. Az oktatásban a módszernél arra hívják fel a figyelmet, hogy mivel az alakí jelenségek érzékelhetők, közvetlenül hatnak és így közvetlen élményeket jelentenek, jobban rögződő ismereteket adnak. Az ismeretközlésnél a jó eredményt elérni kívánó pedagógusoknak tehát az alakí jelenségek közül kell kiindulniok s csak ezek ismertetése után térhetnek az elvontabb funkciós jelenségek vizsgálatára, melyekhez még a leg-egyszerűbb kísérletnél is a legbonyolultabb következtetések szükségesek. A morfológia mint módszer megkívánja a jelenségeknek történetiségükben — fejlődésükben és funkciójukban való együttláttatását is. Csak ennek a módszernek alkalmazása adhat teljes természettudományos ismereteket, olyanokat, melyek egyedül lehetnek alapjai a materialista világkép kialakulásának. Így lehet a csak lexikális adathalmazból eleven, ható anyagot teremteni. — Ez a módszer teszi élménnyé, eredményessé a tanítást. A természettudományos ismeretek átadása mellett művészi, esztétikai élményt is ad. Az élet nagy harmóniájának megértése, a formák szépségének megismerése teszi teljessé, igazza az új embert.

A második nap dr. Lissák Kálmán professzoré volt, aki „A fiziológia nevelésbeli szerepe“-t ismertette. Rámutatott arra, hogy a fiziológia és pedagógia közötti út közbeeső állomása a lélektan. A materialista pszichológia ezideig még kevésbé feltárt terület. Oka ennek az, hogy a feudálkapitalista társadalmi rendben az idegélettan, neurofiziológiával való foglalkozás a tudós számára épp oly veszélyeket rejtett magában, mint a középkorban a föld forgásának megállapítása, Kopernikus részére. De oka volt ennek az is, hogy az új tudományág megindításához szükség volt a természettudományok megfelelő szintet elérő fokára is. A természettudománynak magába kellett olvasztania a lélektan, hogy ez is természettudománnyá válhasson.

Az agy és gondolkodás kapcsolatáról már az elítélteket élveboncoló alexandriaiak is tudtak. Leonardo da Vinci-nek is voltak erre vonatkozó ismeretei. Mégis, csak Descartes teszi meg materialista irányban az első lépést a reflex elv lefektetésével. Sherrington igazolja tételét, de csak a nagyagyig. Ő maga jelentős felfedezései ellenére is még dualistaként hal meg: megkülönböztetve tudatos és reflexes tevékenységeket, Darwin munkássága nyomán azután Szecsenov állapította meg, hogy a lelki működést azonosítani lehet az idegrendszer működésével. Végülis Pavlov hozta az evolúciós fejlődés következté és korszakalkotó lépését azzal, hogy Szecsenov módszerét a feltételes reflexekkel továbbfejlesztve megtalálta azt az új módszert, mellyel a bonyolult idegműködés is vizsgálható. Módszere az addigi analitikus és szintetikus vizsgálati módszerek egyszerre való alkalmazását tette lehetővé a neurofiziológia terén.

A feltétlen és feltételes reflexeket ismertette ezután az előadó. Példák során érzékelte a feltétlen reflexek fajra jellemző voltát. Azt, hogy ezek minden körülmények között végbemennek, de merevek. Hangsúlyozta a feltételes reflexek magasabbrendűségét, rugalmasságát. Azt, hogy ezek az alkalmazkodási készséget, biológiai fölényt jelentik. Minden élő, élete folyamán egyenként maga alakítja ki ezeket a maga védelmére. A feltétlen reflexeket módosítani tudják.

A neurofiziológia tudománya a technika fejlődése és a felsorolt tudományos megállapítások következtében további jelentős eredményeket ért el. Lehetővé vált a reflexpályák megállapítása, akciós áram mérése s egész sor, egyelőre még csak kiszakított funkció jelenségének vizsgálata.

Megállapította, hogy e kísérletek egyelőre még főleg állatokkal folynak. Az új

kísérleti módszerek eddigi eredményei alapján remény van arra, hogy a megfelelő gyermeklélektani vizsgálatok is mihamarább jelentős eredményeket hoznak. Ezek az eredmények hatalmas segítséget adnak majd a pedagógusoknak. A feltétlen és feltételes reflexek funkciójának, illetve kialakulásának ismerete nagyban elősegíti a magasabbrendű nevelési eredmények elérhetését. Annál is inkább, mert a feltételes reflexek közül az elsők gyermekkorban alakulnak ki és az egyén magatartását egész életére döntően befolyásolják. A nevelésről megállapítható, hogy nem egyéb, mint a különböző és minél gazdagabb feltételes reflexek kialakítása. A fiziológia eredményei döntőek és alapvető fontosságúak a pszichológia és így a pedagógia — végső fokon a pedagógusok számára.

A harmadik és egyben záróelőadást Bárczi Gusztáv dr. „A pavlovi lélektan és pedagógia” címen tartotta meg. Ő is hangsúlyozta a materialista pedagógia elméletének fontosságát és oktatásban való nélkülözhetetlenségét. Ismertette a fiziológia és lélektan fejlődését a 70-es évektől napjainkig. Munk, Fristch, Hifrig kutatásairól, a pszichológia reményeiről, majd a fiziológia önállóságáról és a lokalizációs tan megszületéséről, az agy feltérképezéséről beszélt. Wéber és Fechner eljutnak a pszichés funkciók méréséig. Wundt eredményei után pedig megszületik az experimentális lélektan, mint a pszichológia azon ága, mely Pavlovhoz a legközelebb áll. S ekkor Pavlov a feltételes reflexek tanával és az első és második jelzőrendszer koncepciójával megnyitja a materialista fiziológia, illetve lélektani kutatások útját. — Példák sorával mutatja be a feltétlen és feltételes reflexeket, — ezek jelentőségét. Feltételes reflexek nélkül nincs élet. Társadalom nélkül nem fejlődhet az ember emberré, mert az ember feltételes reflexei a társadalomban fejlődhetnek csak ki. Az ember a természet átalakításával új ingereket teremtve új funkciókra készítette magát, s az új funkciók megváltoztatták idegrendszerét. Létrejött a második jelzőrendszer, mely revolúcióval emelte az embert az élők világában az első helyre. Megteremtve a szótbeszédet s ezeken keresztül lehetővé tette az ember számára a megismerést az érzéki megismerés nélkül is — az absztrahálás képességével. Mindezek alapján természetes, hogy a neveléshez feltétlenül ismerni kell a feltétlen és feltételes reflexeket, ezek folyamatait. Azt, hogy hogyan lesz a feltételes reflexből gondolat. Megmutatta Sztálin nyelvtudományi cikkeinek vonatkozó jelentőségét is. A nyelv és gondolkodás elválaszthatatlanságának megállapítása vert hidat reflex és gondolat közé és jelölte meg a további kutatások útját.

Az első jelzőrendszeren felépülő második jelzőrendszer jelentőségére a szemléltetések fontosságának hangsúlyozásával hívta fel a figyelmet. A szemléltetés, érzékelés az első jelzőrendszert képviseli az oktatásban. Nélküle nem alakulhat ki második jelzőrendszer — nem jöhet létre a helyes megismerés. — Minden tárgynak megvan a tárgyhoz kötött fiziológiája. — A szó, beszéd, verbalizmus, sztereótipia írás-olvasás-fogalmazással kapcsolatait, a matematikatanítás problémáit érintette még az előadó, aki érdekes és hasznos példái mellett irodalmat is adott a továbbképzés résztvevőinek.

A sikeres, és a pécsi pedagógusok által nagy örömmel fogadott program, mely a továbbképzés újabb sikere, dr. Molnár Péter, a városi oktatási osztály vezetőjének zárószavaival fejeződött be.

Dr. Kászonyi István.

A DISZ munkamódszere a középiskolákban

A DISZ II. kongresszusa megállapítja: „Alakuló kongresszusunk óta erősödtek a középiskolai DISZ-szervezetek. Közvélemény-formáló erejük átszötte az iskola nevelőmunkáját, a pedagógusok biztos segítőitársaivá váltak és munkájuk nyomán a diákok többsége becsülettel tesz eleget kötelezettségeinek a jótanulásban...”

Megyénk területén és a pécsi középiskolai DISZ-szervezetek is részesei ennek a megállapításnak. A DISZ megalakulása óta középiskoláinkban komoly harcok folytak az eredményes munka érdekében. Igazgatóink, tanáraink és DISZ-funkcionáriusaink keresték és keresik a legjobb ifjúsági módszereket, amelyeket a középiskolai DISZ-életben sikeresen lehet alkalmazni. Különösen az eszmei-politikai nevelés terén, de új- és új módszereket vet felszínre a tanulmányi munka, a kultur-, a sport- és a szervezeti élet területéről. A középiskolai DISZ-munka nevelői, tanári segítése is több módon történt. A diákszövetség idejében ifjúsági összekötő tanár végezte ezt a munkát. Jelenleg középiskoláinkban a DISZ munkáját segítő tanár végzi ezt a feladatot.

A középiskolai DISZ-munka területeinek megismerése minden középiskolában tanító nevelő alapvető feladata. Melyek ezek a területek?

1. Az erkölcspolitikai nevelő munka.
2. A tanulmányi munka.
3. A kulturális munka.
4. A sportmunka.
5. Társadalmi munka.
6. Szervezeti munka.

A felsorolt munkaterületek részletes ismertetését a DISZ Központi Vezetőség Középiskolai Ifjúsági Osztály Útmutatójában és az Oktatási Közlöny 1955. augusztus 1-i számában találjuk. Nehézséget okoz a feladatok végrehajtásának módja. Helytelenül többnyire csak az iskolai DISZ-vezetőség igyekezett mindent megoldani, és közvetlenül a DISZ-tagsággal foglalkozott, kihagyta a közbeeső fórumot, az alapszervezetet, az egyes osztályok DISZ-vezetőségeinek aktivítását. A továbbiakban egyik döntő láncszem a feladatok végrehajtásában az osztály, a DISZ-alapszervezet. A II. kongresszus határozata így szól: „*Legyen minden ifjúsági vezető számára törvény: a DISZ-munka legfontosabb területe az alapszervezet*”. Így a középiskolai DISZ-szervezetekben az osztály DISZ-szervezeteire kell a legnagyobb energiát fordítanunk. A párt és a DISZ határozatait itt tudjuk legközvetlenebbül eljuttatni minden fiatalhoz. Tanév elején az osztályok az osztályfőnök segítségével globálisan eltervezik az egész évben megvalósítandó feladatokat, melyet a DISZ-taggyűlésen megvitatnak. Az iskolai DISZ vezetősége összegezi az osztály-alapszervezetek tervei alapján — az igazgató, a párttitkár és a DISZ munkáját segítő tanár közreműködésével — elkészítik az iskolai DISZ-szervezet egész évi *perspektivikus tervét*. Ilyen általános távlati tervre viszonylag jó példát találunk dr. Welker Ottó, *DISZ munkáját segítő tanár tanulmányának* 42. oldalán, „DISZ-szervezetünk munkája” címmel.

Az évi perspektivikus tervből készíti el az iskolai DISZ-vezetőség az osztály-alapszervezetekkel összhangban a 3 havi *részletes munkatervet*. Mit tartalmazzon a munkaterv: rövid bevezetést, amelyben megjelöljük a végrehajtandó párt- és DISZ-határozatokat. Ezután a DISZ-munka egyes területei szerint megjelöljük az előttünk álló negyedév konkrét feladatait, a következő beosztás szerint:

Feladat megnevezése	Felelős	Határidő	Megjegyzés
---------------------	---------	----------	------------

A megjegyzés rovatba bejegyezzük a végrehajtás körülményeit, esetleges menetközbeni változásokat, amelyek a következő tanév hasonló időszakában alapul szol-

A megyedévi munkatervet az iskolai DISZ-titkár ismerteti az osztálytitkárokkal, a DISZ munkáját segítő tanár elvtárs pedig közli az osztályfőnökökkel. Ennek alapján készítik el az osztály alapszervezetek a *havi ütemtervüket*, az osztály sajtóságainak megfelelően. Az alapszervezetek ütemtervükben követik az iskolai DISZ vezetőség negyedévi munkatervének beosztását. Különösen fontos, hogy az ütemtervet a havi taggyűlés határozatban megszavazza, és így az osztály minden egyes DISZ-tagja részére kötelező érvényűvé válik. Ezért minden tanuló kapjon feladatot általában is, és személy szerint is az ütemtervben. Az alapszervezeti DISZ-vezetőség a két taggyűlés közötti időben kétszer (két hetenként egyszer) összeül és megvitatja az ütemterv végrehajtásának módját és az ellenőrzés formáját.

Az alapszervezet életében az öntvékenység helyes kibontakoztatásában és a szilárd, harcos közösség kialakításában rendkívül nagy szerepe van az osztályfőnököknek, és az osztályban tanító tanár elvtársaknak. Ha pedagógusaink a mindennapi életben óráról-órára, napról-napra következetesen a DISZ szervezeti szabályzat szellemében végzik oktató-nevelő munkájukat, és bátran mernek támaszkodni a DISZ-szervezetre, akkor megnyertük a csatát, mert az alapszervezeti élet színessé, érdekessé, tartalmassá és vonzóvá teszi minden középiskolás számára. Ezen az úton halad már jónéhány középiskolai DISZ-szervezetünk. Így csak néhányat a legjobbak közül: A Pécsi VIII. számú Polláck Mihály Építőipari Technikum, a Janus Pannonius Általános Gimnázium, a Leőwey Klára Ált. Gimn., a Nagy Lajos Ált. Gimn., a szentlőrinci Mezőgazdasági Technikum, a Siklói Ált. Gimn., a Szigetvári Ált. Gimn. DISZ-szervezetei. Meg kell jegyeznünk, hogy ezek a középiskolák is csak a DISZ-munka egyes területein kiválóak, de még nem minden téren. Sajnos, van egy-két középiskolai DISZ-szervezetünk, ahol különböző nehézségekre hivatkozva (kevés tanuló, személyi-tárgyi feltételek, stb.) csak névleg van DISZ-élet.

Feltétlenül helyesnek tartjuk az olyan kezdeményezéseket, mind a komlói iskola DISZ-munkáját segítő tanár és DISZ-titkár, meglátogatta tapasztalatgyűjtés-tapasztalatcsere címén a Pécsi Gép- és Villamosipari Technikumot. De még jobbnak véljük az állandó-jellegű patronáló kapcsolatot, mint pl. amely a pécsi Leőwey Általános Gimn. DISZ-szervezete és a Siklói Ált. Gimn. DISZ-szervezete között év eleje óta kialakult.

Mi szükséges ahhoz, hogy a továbbiakban a középiskolai DISZ-szervezeteink helyes úton haladjanak? A legfontosabb az, hogy a középiskolai nevelőink megismerjék a DISZ-szervezet alapvető tartalmi és szervezeti kérdéseit, így a DISZ Szervezeti Szabályzatán kívül a Köznevelésben megjelent Jóború elvtársnő előadása, továbbá Domkó Zoltán cikke „A jobb DISZ-munkáért“. Különösen nagy jelentősége van itt a DISZ munkáját segítő tanár és az igazgató elvtárs segítő vitavezető szerepének.

A DISZ-munka megismerése után az *aktív, szívvel-lélekkel való alkotó hozzáállás* szükséges osztályfőnökeink és szaktanáraink részéről. Különösen nagy szervező munkára van szükség a második félév feladatainak végrehajtásához.

Melyek ezek a feladatok?

Az évvégi vizsgákra való felkészülés; a kulturális és sport seregszemle előkészítése és levezetése; a XX. Kongresszus anyagának feldolgozása, a pályaválasztás helyes irányítása; az úttörőcsapatok, úttörőházak, (Pécs, Komló) úttörő technikai állomások (Siklós, Szigetvár) ifivezetőkkel való ellátása, patronálása. A nyári szünidő megfelelő előkészítésében ugyancsak igen fontos és széleskörű DISZ-munka előtt állunk. Eddigi tapasztalataink szerint a Pécsi Janus Pannonius Gimn. DISZ-szervezete készül kielégítő arányokban a nyári kirándulásokra, túrákra, táborozásokra. A többi középiskola még nem készül megfelelő aktivitással erre a feladatra. Létre kell hoznunk a pécsi középiskolák közül a Nagy Lajos Gimn., a Leőwey Gimnáziumban és a Pécsi Úttörőházban a Nyári Diákklubot; a vidéki középiskolák közül pedig a Mohácsi Járási Kultúrotthonban kell megszervezni a Nyári Diákklubot. — Igen fontos az önkéntes nyári építőmunkára való időbeni mozgósítás is. A pécsi ált. fiúgimn. DISZ-szervezetei az ország nagy szocialista építkezésein vesznek részt. (Sztálinváros, Kazincbarcika, Tiszapalkonya) A mohácsi, szigetvári, komlói és siklói ált. gimn. DISZ-fiataltjait a Siklói Ált. Gimn. építkezéséhez mozgósítjuk.

gálhatnak a munkaterv összeállításához. Ide jegyezzük be az ellenőrzés tapasztalatait is.

A nagy feladatok közül itt csak a legfontosabbakat soroltuk fel. A DISZ munkáját segítő tanárok február 22-i megbeszélésén megadtuk részletesen a középiskolai DISZ-szervezetek előtt álló közvetlen feladatokat.

Boros János

Készülünk a jubileumra

Minden intézmény, egyesület, szervezet, ha bizonyos időszakot átél, visszatekint az elmúlt időkre, felméri elvégzett munkáját, sok eredményt és még kijavításra váró hiányosságokat talál. Mi is így vagyunk. A mi mozgalmunk is egy olyan állomáshoz érkezett, amelynél feltétlenül fel kell mérni az elért eredményeket, feltárni a hiányosságokat, és megszabni további munkánk irányát.

10 éve annak, hogy megjelentek fővárosunk utcáin a fehéringes, kék nyakkendőös fiúk, lányok, az első magyar úttörők, és azóta is sokszáz pajtás mondja büszkén hogy „én úttörő vagyok“.

Más a helyzet sok falusi csapatnál. Bizony itt nem minden csapat mondhatja, hogy 10 éves. A mi csapatunk csak 1949. szeptemberében alakult meg, tehát hét éve. E hét év eltelte alatt is igen sok hiányossággal küzdöttünk.

Én, mint a szalántai úttörőcsapat jelenlegi vezetője érzem ezt legjobban. Igen sok hiányossággal vettem át a csapatot, nem is tudtam, hol kezdjem a mozgalmi élet megszervezését. Ekkor jöttem rá, hogy egy csapat papíron is dolgozhat, mert itt falvakban, de talán városokban is előfordult ilyen.

Szakköri foglalkozás a Szigetvári Úttörő Technikai állomáson

Munkámban abból indultam ki, amit Szakali elvtárs a DISZ KV. I. titkára a magyar úttörők első országos találkozásán mondott: „Legyen a jubileumi év az útcsoportmunka nem létezett. Gondolom ez nemcsak szalántai speciális helyzet. Más törőcsapatok belső szervezeti megerősödésének éve.“ Kialakítottam a jó csapatgárdát, és ettől kezdve már a gyerekek maguk irányították szervezetüket. Az út, amíg eddig elértünk, nem volt zökkenőmentes, de úttörő becsülettel végeztük. Most már elértük,

hogy pajtásaink, őrseink, rajaink készülnek e nagy évforduló megünneplésére. Valószínű, akik e sorokat olvassák, arra várnak választ, hogy hogyan.

Bevezettük a próbarendszert. Meg kell mondanom, hogy a pajtások, nagy örömmel fogadták.

A könyv megjelenése után azonnal hozzáláttunk a felkészüléshez. Maguk a gyerekek döntötték el, hogy a környékkutató-próbát tesszük le. Ennek keretében bő alkalom nyílt különböző kutatásokra. A csapattanáccsal elhatároztuk, hogy a jubileumi év tiszteletére a pajtásokkal közösen megírjuk a falu történetét. Nagy fába vágtuk a fejszét. Minden pajtás gyűjtött, kutatott. Hozták az adatokat, fényképeket, történeteket, iratokat. Minden pajtás tenni akart valamit a cél érdekében. Az eredmény nem maradt el. Ma már falunk történetének összeállításában az oroszlánrészt elvégeztük.

Most őrseink, rajaink, csapatunk névadójának története után kutatunk. És mindent a jubileumi év tiszteletére végezzük. Szinte versengenek egymással a pajtások.

Még december végén történt. Leesett az első hó. Az egyik őrszervező jött hozzám azzal a kéréssel, lehet-e szervezni sí-túrát? Összehívtam a csapattanácsot, hogy az őrszervező pajtás javaslatát megbeszéljük. Ott elmondtam az én véleményemet is. Én javasoltam, hogy sí-túrával egybekötött téli tábort szervezzünk. A vitát tettek követték, melynek eredménye az volt, hogy a szalántai úttörők 4 napos téli táborba vonultak, január 2—6-ig. A csapat zászlója 4 napig lengett sátor táborunkon, és a nagy hideg ellenére egy szülő sem hívta haza gyermekét, és nem is betegedett meg senki.

Munka közben a Szigetvári Úttörő Technikai állomás
szobrász szakköre

Nagy levelezési akciót indítottunk. Majdnem minden pajtás levelez valamelyik magyar úttörőcsapat tagjával. Az így érkezett képeslapokból egy szép albumot állítottunk össze. Ugyanakkor a 25-ös számú moszkvai iskola pionírcsapatával állandó összeköttetésben vagyunk. A szovjet pionírok igen érdekes kérdéseket tesznek fel pajtásainknak, ugyanakkor leírják az ő pionír munkájukat.

Ugyancsak levelezést folytatunk a Német Demokratikus Köztársaság Thalei, Karl-Marxról elnevezett általános iskola úttörőcsapatával is. A pajtások alig várják a postás bácsi érkezését. Vajon, ma mit és kinek hoz?

Magam is levelezem mindkét iskola úttörővezetőjével, akiktől igen sok jó tapasztalatot kapok, és magam is adok.

Ugyanakkor megkezdjük a falu és környéke népviseletének, népi hímzéseinek összegyűjtését. A pajtások, különösen a lányok nagy igyekezettel végzik ezt a munkát. Elkészítettük a „Jubileumi Év Könyvét“ is. Ide kerülnek a kiváló tanulmányi eredményt felmutató, és kiváló úttörőmunkát végző pajtások nevei, fényképei. Nagy öröm fogta el azoknak a pajtásoknak a szívét, akiknek neve először került ebbe a könyvbe. Nem egy pajtás örömkönnyek között írta nevét a síma lapra, hogy megőrizze emlékét és idők múlva büszkén gondolhasson rá.

Természetesen mindezt úgy szerveztük meg, hogy ne menjen a tanulás rovására. A csapattanács gondoskodott a gyengén tanulók előmenetelének segítéséről. Órsőkön belül a gyengébbek mellé jobb tanulókat osztott be tanuló-párnak. A nevelők is segítséget adnak ehhez.

A „Március 15“ órs tagjai vállalták, hogy a pajtáscsalád tantermét kimeszelik, padjaikat rendbehozzák és patronálják a pajtáscsaládot. Fogadott szavukat betartották.

Az itt elmondottak a csapattanács és a pajtások javaslatára került megoldásra. A pajtásokban igen nagy az ambíció, csak ki kell használni. A gyermekekkel foglalkozni kell, gondolatainknak engedni kell, hogy azokat érvényesíthessék.

Vannak még terveink a továbbiakra is. Így többek között az iskola elé zászlóárbc elkészítése a jubileumi év emlékére. Ezt ünnepélyes csapatgyűlés keretében tesszük, ahová meghívjuk a csapat régi vezetőjét és számos volt tagját. Egy nagyszabású országjáró kirándulás megszervezését is tervbevevttük. Ki akarunk alakítani hagyományos nyári táborozást is, amelyhez állandó táborhelyet szerzünk.

Hang János.

A szakszervezeti üdülésről

A pedagógusok nagy része még nem is gondol a nyári üdülésre, s csak az évzárók, évvégi munkák után foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy idegrendszerének fel-frissülését, ismereteinek bővítését milyen lehetőségek között biztosíthatná.

A szakszervezetben természetesen már a tél folyamán megkezdődik a nyári üdülés szervezése. Költségvetés-keretek készülnek; folyik a levelezés más megyék Területi Bizottságaival csere-üdülés lebonyolítására.

A SZOT üdülési kereten felül túristaszállásokat és részben önköltséges üdülési alkalmat létesít a Ped. Szakszervezet a nyári időszakra.

Az iskolákban, amikor a tanév végén a tanulók úttörő táborokba utaznak, szorgos kezek hozzák rendbe a tantermeket. Kimeszelik a helyiségeket, felsúrolják a padlót, lemossák az ajtókat, ablakokat, stb. Az Oktatási Osztályok hozzájárulásával a Szakszervezet ágyakkal, szekrényekkel rendezi be a termeket. Az ágyakra frissen mosott, vasalt huzatok kerülnek. Így várják a turista-szállások és az önköltséges pihenőhelyek az oktatásügyi dolgozókat.

Örömmel veszik igénybe a kartársak ezeket a pihenési lehetőségeket, ami érthető is, ha figyelembe vesszük, hogy pl. a Balaton mentén 1 szoba áraponta a legjobb esetben is 15—20 Ft. A Mátrában hasonló a helyzet.

A pedagógus turista-szállások térítési díja napi 3,— Ft. Mosatásra, ha ágyhuzatot nem visz magával a dolgozó, 6,— Ft-ot kell fizetni. A 6,— Ft mosatási díjat akkor is ki kell fizetni, ha csak 1—2 napot tölt valaki a túristaszálláson. A napi étkezésért 12—15 Ft-ot fizet a résztvevő, melyet teljes egészében az étkezési nyersanyagra fordítanak. Az üzemeltetés költségeit a Pedagógus Szakszervezet Elnöksége központilag biztosítja. A családtagok térítési díja ugyanannyi, mint a dolgozóé.

A turista-szállásokon ez évben beutalójeggyel lehet résztvenni. Egy-egy dolgozó — vagy csak családtagjai — 1 vagy 2 hétre veheti igénybe a turista-szállást.

Amennyiben 8 dolgozó együtt utazik, 50%-os utazási kedvezményt kapnak akkor, ha az Oktatási Osztály az utazás tanulmányi jellegét, a Szakszervezet pedig a dolgozók szakszervezeti tagságát igazolja. Ez független az egyénileg felhasználható szakszervezeti féláru utazási igazolványtól.

Túristaszállásokat az alábbi helyeken létesít Szakszervezetünk: Mátraszentimre, Mátraszentlászló, Budapest, Miskolc, Pécs, Kőszeg, Zirc, Balatonfüred, Balatomboglár, Siófok. A harkányi gyógyfürdőn a Területi Bizottság a nyáron is szervez a két éves gyakorlatnak megfelelően, önköltséges üdülést.

A dolgozók térítési díja az önköltséges üdülőkben napi 16,— Ft, s ehhez a járási-, városi Szakszervezeti Bizottságok 9,— forinttal járulnak naponta, a keretüknek megfelelő számú dolgozó után. A térítési összegből 24,— forintot naponta személyenként az étkezésért fizetünk ki. A szállítási költségeket (4 000,— Ft), takarítást, stb.-t a Szakszervezet központi hozzájárulásából fedezi.

Családok külön elhelyezését nem tudjuk biztosítani, csupán 2—2 házaspár kaphat kéthetenként külön szobát Harkányban.

A harkányi gyógyvíz iránt országosan nagy az érdeklődés a pedagógusok körében. A harkányi beutalóért Somogy-megyétől kapunk a balatonföldvári részben önköltséges üdülőbe beutalót. Fizetni itt is annyit kell, mint a harkányi üdülésnél.

Központunk még Sopronban és Hajdúszoboszlón szervez önköltséges üdülést, melynek térítési költségei szintén azonosak a harkányi üdülés költségeivel.

Az elmondottakból láthatjuk, hogy a dolgozók széles körben igénybe vehetik az üdülési lehetőségeket, ha időben foglalkoznak ezzel a kérdéssel is. A Szakszervezet szeretné hozzásegíteni a Kartársakat a megérdemelt pihenéshez, a további munkához szükséges felfrissüléshez, erőgyűjtéshez.

Berényi Sándorné.

Iskolánk szakszervezeti bizottságának munkaterve

A jó szakszervezeti munka végzésének alapja a tervszerűség. Több szakszervezeti bizottságunk készített negyedévre, jól használható munkatervet. Közöljük a pécsi Ágoston-téri általános iskola szakszervezeti bizottságának munkatervét azzal, hogy segítséget adjunk szakszervezeti funkcionáriusainknak és igazgató elvtársainknak. A tervből kitűnik, hogy miben, hogyan adhatnak támogatást az iskola szakszervezeti bizottságok, illetve miben kérhetnek és várhatnak segítséget az igazgatók.

*

Az Ágoston-téri Általános Iskola Szakszervezeti Bizottságának

MUNKATERVE

Iskolánk Szakszervezeti Bizottságának munkáját az Elnökség határozata szabja meg.

I. Oktató-nevelő munka.

1. Ideológiai továbbképzésbe bevont nevelőkkel való egyéni foglalkozás.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Nevelési felelős.

2. Az ideológiai továbbképzésbe bevont nevelők számára tanulókört szervezünk.

Határidő: konferenciánkat megelőző kedd.

Felelős: Nevelési felelős.

3. Az ideológiai továbbképzésbe bevont nevelők számára a nehezen megszerezhető anyag biztosítása.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Gazdasági felelős.

4. A kartársak óráin való hospitálás, a jó tapasztalatok népszerűsítése faliújságon, munkaértekezleteken, stb.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

5. Politikai vitát szervezünk a kül- és belpolitikai helyzet fontosabb kérdéseiről.

Határidő: február 25, március 20.

Felelős: Nevelési felelős, Sz. B. elnök.

6. Szakmai továbbképzés érdekében munkaértekezletet tartunk: „Szilárd tárgyi ismeretek nyújtása“ címmel.

Határidő: március 25.

Felelős: alsótagozat, felsőtagozat.

7. A szakkkörök munkájának látogatása, segítése.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

8. A pártszervezet titkárával részt veszünk a szakmai munkaközösségek értekezletein.

Határidő: február 16, 21.

Felelős: párttitkár és Sz. B. elnök.

9. Segítséget nyújtunk az úttörők vezetőinek a DISZ alapszervezet és az úttörőmunka területén. Pl. vasárnapi foglalkozások szervezése.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Nevelési felelős, Sz. B. elnök.

10. Ellenőrizzük a napközibe járó tanulóink munkáját.

Határidő: folyamatos.

Felelős: alsótagozat: felsőtagozat: Sz. B. elnök.

11. Tapasztalatcserét szervezünk az alsótagozati és óvodai nevelők között. Tárnya:

Az I. osztályosok beiskolázása.

Határidő: március 20.

Felelős: Sz. B. elnök.

12. Az V. a. és az V. b. osztályokban igen alacsony a munkás- és parasztszármazású tanulók tanulmányi átlaga. Felkérjük az ott tanító kartársakat a nagyobb segítségadásra és ellenőrizzük.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Nevelési felelős, Sz. B. elnök.

13. A tanulószobák munkáját a munkafegyelem betartása szempontjából ellenőrizzük és segítséget nyújtunk.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

14. A családlátogatásokat végző nevelőknek szempontokat adunk. (Hittanlemorzsolódás, stb. kapcsolatban.)

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

15. Hittanórák rendszeres ellenőrzése.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Vezetőség.

16. Az iskolai ünnepségek rendezéséhez konkrét segítséget adunk.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Nevelési felelős.

17. A tanulmányi kirándulások szervezésében segítséget nyújtunk.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

II. Társadalombiztosítási feladatok.

1. Megvizsgáljuk az iskola rendjét és tisztaságát, fűtését, tapasztalatainkat közöljük az iskola igazgatójával.

Határidő: folyamatos.

Felelős:

2. Szülési szabadságon lévő kartárs meglátogatása; ajándécsomagot viszünk számára.

Határidő: II. 25.

Felelős:

3. Az üdülési-terv jó előkészítése érdekében tájékozódunk, hogy kik óhajtanak üdülésben résztvenni, ezek közül, kik azok, akik számításba jöhetnek.

Határidő: március 15.

Felelős: Sz. B. elnök.

4. Levéllel keressük fel a soproni Ped. Otthon lakóit, érdeklődünk életükről, erről szakszervezeti gyűlésen beszámolunk a tagságnak.

Határidő: március 10.

Felelős:

5. A rendszeres és rendkívüli segélyek pontos továbbítása a Városi Bizottságra.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

III. Bér- és munkaiügyek.

1. Minden kartárs szakszervezeti tagkönyvébe vezetjük a tagdíjbesorolás számát és összegét.

Határidő: március 1.

Felelős:

2. Üzemi étkezésben résztvevő kartársak étkezési díjait rendszeresen eljuttatjuk a Városi Bizottsághoz.

Határidő: folyamatos.

Felelős:

3. A tagdíjak pontos beszedése, továbbítása, bélyegek pontos kiadása.

Határidő: folyamatos.

Felelős:

4. A hivatalsegédék takarítási és fűtési illetményének felülvizsgálása.

Határidő: március 10.

Felelős: Sz. B.-elnök.

IV. Szervezési kérdések.

1. Az óvoda három jelenleg nem szakszervezeti tagját beszerezzük, felvilágosító munkával.

Határidő: március 1.

Felelős: Sz. B. elnök.

2. A negyedévi szakszervezeti taggyűlést pontosan megtartjuk.

Határidő: március 13.

Felelős: Sz. B. elnök és a vezetőség.

3. A havi vezetőségi ülések pontos megtartása.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Sz. B. elnök.

4. Tapasztalatcsere céljából felvesszük a kapcsolatot a Mátyás király utcai Sz. B.-vel.

Határidő: Március 20.

Felelős: Sz. B. elnök.

5. Kapcsolatot teremtünk az iskolánkat pártoló Magasépítési Vállalat Szakszervezeti Bizottságával.

Határidő: március 15.

Felelős: Sz. B. elnök.

6. Biztosítjuk a színház és mozilátogatáshoz a kedvezményes jegyeket.

Határidő: folyamatos.

Felelős: Nevelési felelős.

Kulturális seregszemle

A Pedagógusok Szakszervezete Elnöksége kulturális seregszemlét hirdetett. Az a cél vezette Elnökségünket a seregszemle meghirdetésével, hogy a már működő pedagógus kultúrcsoportoknak szereplési lehetőséget biztosítson. Országos viszonylatban nagy érdeklődés mutatkozott a seregszemle iránt, amelynek részesei voltak megyénk pedagógusai is.

Az Országos Szervező Bizottság öt színjátszó csoport jelentkezését fogadta el megyénkbeli. (Szigetvár, Villány, Beremend, Siklós és Szentlőrinc.) Zenekari versenyben a szentlőrinciek indulnak. Kiállításra a Nevelők Háza és a siklósiak neveztek be. Az énekkari seregszemlén a mágocsi körzet, a villányi körzet és a Nevelők Háza indul. Egyéni szavalók és előadók a következők: Wallinger Endre Sásd, Barabás János Villány, Környei Józsefné Pécs, Szalay László és Kehidai László Szentlőrinc.

A benevezők elismerést érdemelnek, mert mindennapi fáradságos iskolai és társadalmi munkájuk mellett szakítanak időt arra is, hogy iskolai, vagy körzeti nevelőtársaikkal együtt készüljenek a seregszemlére. Csoportjaink törekednek arra, hogy műsor választásukkal, előadásaiik színvonalával példát mutassanak más kultúrcsoportoknak is.

A kerületi döntő a színjátszók részére Pécsen lesz május hónap folyamán. A legjobban szereplőket pénz- és tárgyjutalomban részesítjük.

Nagyon szeretnénk, ha a benevező csoportok és egyéni számok közül minél többet láthatnánk az egyik budapesti színpadon, mert a győztesek jutalma ez lesz.

*Pedagógusok Szakszervezete
Baranya megyei Területi Bizottsága.*

Megyei felszabadulási tanulmányi verseny

A Megyei Tanács V. B. Oktatási Osztálya az 1955—56-os tanévben az úttörő jubileumi év keretében Felszabadulási Tanulmányi Versenyt szervezett az általános iskolai tanulók számára körzeti, járási és megyei fordulóval. A verseny megyei döntőjét 1956. március 20-én, Pécsen a belvárosi fiúiskolában folytatták le. A versenyt Takács Gyula elvtárs, a Megyei Tanács V. B. Oktatási Osztály vezetője nyitotta meg rövid ünnepség keretében.

Folyik a verseny

A versenyen megjelent Szabó Sándor elvtárs, az Oktatásügyi Minisztérium Általános Iskolai Főosztályának vezetője, több járási oktatási osztály vezetője, tanulmányi felügyelője és sok vidéki szülő is.

A tanulmányi verseny eredményeit 1956. április 4-i iskolai ünnepségeken hirdették ki.

(A verseny tapasztalatainak ismertetésére visszatérünk.)

Ebéd közben

Kitüntetés

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Nemzetközi Nőnap alkalmából eddig végzett eredményes munkája elismerésül Bodó Lászlónénak, a sásdi általános iskola pedagógusának és Tatár Béláné pécsi nevelőnek a „Szocialista Munkáért Érdemérem” kitüntetést adományozta.

*

A Megyei Tanács VB. Oktatási Osztálya az iskolai gyakorlókerti munkák megindulásához szükséges ismeretnyújtás céljából a megye legjobb kertvezetőit és járási szakfelügyelőket március 29-én ankétra hívta meg a szentlőrinci Mezőgazdasági Technikumba. A délelőtti folyamán kertvezető tanáraink meghallgatták Dobó Géza vezető szakfelügyelő előadását a kertvezetés problémáiról, követelményeiről, valamint Illés Antal gyakorlatokkal, kísérletekkel egybekötött előadást a talajról és műtrágyákról. A kiadás és izletes ebéd után megtekintették a Technikum tangazdaságát.

Neményi Ernő igazgató vezetésével tanulmányozhatták a modern gépeket. Különös érdeklődést keltett a kultúrékén,

kultivátoron, szénasodron és különböző hengereken kívül a szovjet gyártmányú burgonyavetőgép és a szétszedett állapotban lévő kombajn is. Ezek után megtekintették a korszerűen megépített és kezelt sertésfiatatókat és szarvasmarha istállókat. A szebbnél szebb állatok látán meggyőződtek a modern, tudományos gazdálkodás fölényéről, szépségéről. Igazgató elvtárs több számadattal mutatott rá az önköltségük alacsony voltára és kisüzemi, kézi erővel dolgozó termeléssel szemben. Az ankét nagyban hozzájárult a baranyai gyakorlókertek munkájának és a pedagógusok mezőgazdasági ismereteinek fejlesztéséhez.

*

Felhívjuk úttörő csapataink figyelmét, hogy a Dunántúli Napló minden hónap egyik vasárnapján külön oldalon „Úttörő rovat”-tal jelentkezik. Foglalkozik a rovatban a Baranya megyei úttörő csapatok életével és az úttörők számára sok hasznos ismeretet közöl. Kívánatos, hogy úttörő csapataink a Dunántúli Napló ezen számainak megrendelését és a rovat rendszeres olvasását biztosítsák.

Gyakorlókertir munka Szigetvárott

A Baranya megyei és Pécs városi Patronáló Akcióbizottság 1956. január 31-én ülést tartott. Az ülésen megvitatták az iskolák, óvodák patronálásának eddigi eredményeit és határozatokat hoztak a patronálás továbbfejlesztéséről, ennek módszereiről. A Patronáló Akcióbizottság a Dunántúli Napló útján felhívással fordult a megye tömegszervezeteihez, szülői munkaközösségeihez, vállalatához, üzemeihez, stb. az óvodák és iskolák patronálása érdekében.

Baranya megyében 1955. szeptember 1-től 1956. január 31-ig az iskoláknak és óvodáknak nyújtott patronálás összege: 991,817.62 Ft volt. Egy tanulóra eső átlag 30,76 Ft. A járások és városok sorrendisége az alábbi:

1. Komló város	160 718,70 Ft	69,53 Ft
2. Pécsi járás	270 928,— Ft	66,08 Ft
3. Sásdi járás	140 631,17 Ft	28,67 Ft
4. Siklói járás	99 222,— Ft	23,95 Ft
5. Mohácsi járás	103 993,— Ft	23,— Ft
6. Sellyei járás	65 178,— Ft	21,28 Ft
7. Szigetvári járás	66 586,— Ft	17,89 Ft
8. Pécsvaradi járás	54 941,— Ft	15,65 Ft
9. Mohács város	29 219,75 Ft	14,86 Ft
Összesen:	991 817,62 Ft	30,76 Ft

*

A pécsi Megyei Könyvtár ifjúsági irodalmi szakköre szerkesztésében megjelent az „Ifjú Olvasó” 2. száma. Az üzeyesen szerkesztett lap eredményesen szoi-

gálja az olvasómozgalom fejlődését. A lap olvasására és terjesztésére felhívjuk iskoláink figyelmét.

*

Február 24-én tartotta a Megyei Tanács VB. Oktatási Osztálya mellett létrehozott Pedagógiai Tanács első ülését. A Pedagógiai Tanács munkájának célja, hogy elméleti segítséget nyújtson az Oktatási Osztálynak a nevelés egyes területeinek elemzéséhez és értékeléséhez, valamint a feladatok kialakításához.

Az első ülés tárgya: A gyermekotthonok és diákotthonokban folyó nevelő munka helyzete volt.

Különösen élénk vita alakult ki a gyermekotthoni tanulási idő megszervezésénél. Ennek a leginkább vitatott kérdése, hogy milyen módon tud a gyermekotthon lehető legnagyobb segítséget nyújtani neveltjeinek anélkül, hogy a kapott segítség az önállóság rovására menne. Másik sok vitára adó kérdése a tanácsülésnek, a gyermekotthoni önkormányzat és az iskolai úttörő csapat kapcsolatának szervezési kérdése volt.

A Pedagógiai Tanács munkája hasznos segítséget adott a Megyei Tanács Oktatási Osztályának a gyermekotthonokban és diákotthonokban folyó nevelő munka irányításához.

Legközelebbi ülésén a Baranya megyei iskolákban folyó testnevelés helyzetét tárgyalja meg a Tanács.

A Felszabadulási Tanulmányi Verseny résztvevőinek mecseki kirándulása

Két pécsi középiskola, nevezetesen: az Áll. Kereskedelmi Tagozatú Közgazdasági Technikum dr. Mátyus László igazgató és a Leöwey Klára Leánygimnázium, dr. Görcs László igazgató szerkesztésében 1955-ben évkönyvet adott ki.

*

Március 14-én alakult meg Hidason a Magyar-Szovjet Társaság Pedagógiai Szakosztálya. A megalakuláskor dr. Komlósi Sándor főiskolai docens tartott előadást „A nevelőközösség és tanulóközösség kialakítása” címmel. Az előadást megbeszélés követte, majd megválasztották a Szakosztály vezetőségét.

*

A sásdi járás Mágocson és Sásdon a körzeti igazgatók számára tapasztalatszerét tartott a félévi ellenőrző értekezlet helyes levezetése tárgyában. Igen eredményes volt ez a kezdeményezés.

*

Bikalon a munkás- és paraszt származású tanulók részére napköziotthonot létesítettek, ahol az SZ. M. tagjai segítenek a beosztott nevelőknek a felügyeletben.

*

Mágocson a bukott tanulók szülei részére ankétot tartottak, ahol megbeszéltek hogyan lehetne a tanulmányi eredményt megjavítani. A szülők érdeklődése igen széleskörű volt.

*

A kákcisi iskolát a Pécsi MÁV üzletvezetőség és a Posta Igazgatóság patronálja. Az Üzletvezetőség nyáron hálókocsit biztosít egy hétre a tanulóknak a Balaton mellé, továbbá átjavították, átfestették az iskola ajtajait, ablakait. A posta bevezeti a telefont az iskolába.

*

A pellerdi általános iskolát a pécsi Járási Tanács 208 000,— Ft-os költséggel korszerűsítette. A régi kastély zsúfolt, szűk tanterem céljára alig használható szobáit, korszerű, 4 tantermes és tornatermes iskolává alakította át.

*

Drávapiskin a síklósi Járási Tanács 110 000,— Ft-os költséggel újjalakította a nevelői lakást.

*

A szigetvári járási tanács 400 000,— Ft-os költséggel átalakítja a volt katólyi

közszégi óvodát. Az átalakítással korszerű foglalkozási termet, konyhát és nevelői irodát létesítenek.

*

Új iskoláink építésénél példamutató segítséget nyújtanak a somogyapáti és magyarteleki iskolák vezetői. Mindketten igen jól megszervezték községükben a társadalmi munkát. Somogyapátiban az épület körüli földfeltöltést és parkosítást végezték el. Magyarteleken az építéshez szükséges anyagok biztosítását társadalmi úton hajtották végre. Magyarteleken igen szép és példamutató segítséget nyújt a Gerő Ernő Termelőszövetkezet vezetősege és tagsága is.

*

Bikalon társadalmi munkában lebontanak egy nem használt, régi épületet, aminek anyagát két tantermes iskola építéséhez használják fel. Az SZ. M. 200 munkanapot ajánlott fel erre a célra.

*

A megáradt Duna a baranyai szakaszon súlyos áldozatokat követelt. Az egész pedagógus társadalom megmozdult az árvízkárosult családok, iskolák megsegítésére. Nevelők, katonákkal vállatve küzdöttek a jeges árral, mentették az embereket, állatokat, bútorokat. Elismerés és dicséret az árvízvédelem hőseinek!

*

Az árvízvédelmi munkák idején példamutató munkát végzett pedagógusok: Kiss Antal igazgató Homorúd, Szentirmai László igazgató-tanító Dunafalva-telek, Bessik Lajos igazgató Dunaszekcső, Erdélyi András, Fejér Ferenc, Kismarci Mihály gyakorlóévesek.

*

A palotabozsoki úttörők nagy sikerrel adták elő a Jávorfácska c. mesejátékot. Előadásuk bevételét egy árvízkárosult úttörőcsapatnak juttatják.

SPOTTRHIREK

1956. január 21—22-én megrendezett megyei középiskolai asztalitenisz-bajnokság eredményei: Négyes ffi. csapatban az induló csapatok száma 11.

1. Nagy Lajos G., 2. Gépipari Technikum 3., Építőipari Technikum, 4., Mohács, Mezőgazdasági Technikum.

Négyes női csapatban az induló csapatok száma 6.

1. Mohács g., 2., Leöwey Klára g., 3. Szigetvári gimnázium.

Férfi egyéniben az indulók száma 44 fő. 1. Pintér András Nagy Lajos g., 2. Kóhalmi László, Nagy Lajos g., 3. Székelyhidi Zoltán, Gépipari, 4. Kassai Miklós, Nagy Lajos g.

Női egyéniben az indulók száma 23 fő. 1. Első Mária közg. ip. t., 2. Müller Erzsébet Szigetvár g., 3. Hengl Vera Mohács g.

Január 25—31-én megrendezett megyei középiskolai röplabda bajnokság eredményei.

Férfiaknál: 1. Építőipari Technikum, 2. Komló g., 3. Nagy Lajos g., 4. Szigetvár g. A bajnokságon nyolc csapat vett részt.

Nőknél: 1. Leöwey Klára g., 2. Tanítóképző, 3. Közgazdasági ip. t., 4. Janus Pannonius g. A bajnokságon nyolc csapat vett részt.

Február 18—22-én rendezte meg a Megyei Oktatási Osztály a megyei középiskolai sí-bajnokságot. Eredmények:

férfi futás futóléccel: 1. Vereby Péter Szigetvár g., 2. Barát Jenő Széchenyi g., 3. Csethe András Széchenyi g.

Férfi futás túraléccel: 1. Harmata András Nagy Lajos g., 2. Tantó Tamás Szigetvár g., 3. Láng Dezső Széchenyi g.

Női futás túraléccel: 1. Lechner Erzsébet Leöwey K. g.

Férfi lesiklás: 1. Gyenis Sándor Gépipari, 2. Jillek Szabolcs Nagy L. g., 3. Tantó Tamás Szigetvár g.

Női lesiklás: 1. Lechner Erzsébet Leöwey K. g.

Férfi műlesiklás: 1. Jillek Szabolcs Nagy L. g., 2. Vereby Péter Szigetvár, Horváth Csaba Nagy L. g.

Férfi ugrás: 1. Vereby Péter, Szigetvár g., 2. Agárdi István Nagy L. g., 3. Marton László Bányaiipari T.

A felsőmindszenti körzet 15 nevelőjéből mindössze ketten olvasták az eddig megjelent Iskoláink Nevelőink számait.

*

Kaposvári pedagógus házaspár elcserélné 3 szobás, összkomfortos pedagógus szolgálati lakását hasonló pécsivel. (Cím: Kaposvár, Vöröshadsereg úti ált. iskola.)

E szám munkatársai:

Gábrriel József a MDP Pécsi városi Párt-végrehajtó Bizottsága tudományos és kulturális osztályának vezetője. Selymes Ferenc pedagógiai főiskolai tanár (Pécs), Ballér Endre gimnáziumi tanár (Pécs), dr. Komlósi Sándor pedagógiai főiskolai docens (Pécs), dr. Molnár Péter, a Pécsi városi oktatási osztály vezetője, dr. Horváth Olivér gimnáziumi tanár (Pécs), Kovács András ált. isk. tanár, Boros János úttörőház igazgató (Pécs), Hoffmann Ottó, ált. isk. tanár (Szederkény), Merkle József ált. isk. igazgató (Pécs), Laki János, ált. isk. tanár (Harkány), Tüskés Tibor, gimn. tanár (Pécs), Hang János, úttörővezető (Szalánta), Berényi Sándorné a Ped. Szakszervezet Ter. Biz. Társadalom Bizt. felelőse.

1870

Received of the Treasurer of the
Board of Education the sum of
Twenty Dollars for the year
ending on the 31st day of
December 1870

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Gábrriel József</i> : Az iskolai pártszervezetek feladatai	3
<i>Merkle József</i> : Szülői értekezletek a szülők nevelése szolgálatában	7
<i>Komlósi Sándor</i> : Milyen szempontok szerint ismerjük meg tanítványaink családját?	9

SZAKTÁRGYI OKTATÁS KÉRDÉSEI

<i>Horváth Olivér</i> : Tavaszi növénygyűjtés a Mecseken	14
<i>Tüskés Tibor</i> : Irodalmi fejtörő	17
<i>Ballér Endre</i> : Hogyan járulhat hozzá a történelemtanítás a világnézet racionális alapjainak lerakásához?	20
<i>Selymes Ferenc</i> : Az orosz nyelvi beszédképesség fejlesztésének néhány kérdése az általános iskolákban	24
<i>Hoffmann Ottó</i> : Egy fogalmazási év története (II. félév)	26
<i>Laki János</i> : A vulkanizmus szemléltetése (Elfogadott újítás)	41

HALADÓ HAGYOMÁNYAINK

<i>Perczel Mór</i> visszaemlékezései a nevelő Vörösmartyra	43
<i>Kovács András</i> : Történelmi hagyományaink védelmében (A siklósi vár)	45
<i>Molnár Péter</i> : Kapcsolatunk az erfurti városi tanács oktatási osztályával	46
<i>Kászonyi István</i> : Három nap a pécsi pedagógusok életéből	48

IFJÚSÁGI SZERVEZETEINK ÉLETÉBŐL

<i>Boros János</i> : A DISZ munkamódszere a középiskolákban	51
<i>Hang János</i> : Készülünk a jubileumra	53

SZAKSZERVEZETI MUNKA

<i>Berényi Sándorné</i> : A szakszervezeti üdülésről	56
<i>Veszélovits Miklósné</i> : Iskolánk szakszervezeti bizottságának munkaterve	57
Kulturális seregszemle	59
Megyei felszabadulási tanulmányi verseny	60
Hírek	61

Készült 1000 példányban

Felelős kiadó: Takács Gyula

Pécsi Szikra nyomda 8138

F. v.: Melles Rezső